

*glasilo slovenskega
elektrogospodarstva
december 2002*

*S**n**T**a**I**š**K*

*srečno
2003*

2 ELEKTROGOSPODARSTVO USPEŠNO IZPOLNILO NALOGE

Leto 2002 je v elektrogospodarstvu minilo v znamenju nadaljevanja procesov reorganizacije podjetij in prilagajanj tržnim razmeram, pri čemer tudi tokrat ni šlo povsem brez zapletov, a se je na koncu vendarle vse srečno izteklo. Glede na napovedi bo precej pestro tudi leto, ki prihaja, čeprav se nam ga vsaj sodeč po letošnjih uspehih ni treba pretirano bati.

16 ZA ODPIRANJE TRGA ZAGOTOVLJENE USTREZNE PODLAGE

Predstavniki nekaterih večjih industrijskih podjetij opozarjajo, da večina ne bo mogla do uvožene elektrike, ker so zmogljivosti na daljnovodih omejene. Kot je v pogovoru za Naš stik med drugim povedal minister Janez Kopač, je čudno, da so nekateri pričakovali čudeže, saj so tehnične omejitve že dolgo časa znane.

22 ELES UTRJUJE SVOJ POLOŽAJ V EVROPI

Elektro-Slovenija je bilo kot nacionalni operater slovenskega elektroenergetskega sistema v minulih letih nosilec sprememb, saj je med vsemi podjetji imelo tudi največ tržnih in mednarodnih izkušenj. O kakovosti Elesovega minulega dela priča tudi decembrski podpis pogodbe o čezmejnem tarifiranju, s čimer je Slovenija postala sestavni del energetske Evrope.

40 ODJEMALCI PRIČAKUJEJO PREGLEDNEJŠE RAZMERE

Kakšna so pričakovanja upravičenih odjemalcev pri odpiranju trga z električno energijo? Člani projekta, ki ga vodi Inštitut Jožef Štefan, Center za energetske učinkovitost, so v zvezi s tem sprejeli več skupnih ugotovitev in sklepov. V tem okviru so izrazili tudi pričakovanje, da bo konkurenčni trg postal orodje za večjo učinkovitost v slovenskem elektrogospodarstvu.

41 HE BOŠTANJ ČEZ TRI LETA IN POL

Na rentabilnost posamezne hidroelektrarne je treba gledati v sklopu celote, to je tako izkoriščanja energetskega potenciala reke, kot ureditve njenega vodnega režima. Zato je za uresničitev tega projekta zainteresirana tako država kot lokalna skupnost, je ob podpisu pogodbe o izvedbi pripravljanih del za HE Boštanj pojasnil minister Janez Kopač.

47 KMALU HITREJE DO DOVOLJENJ

V energetske zakon, ki zagotavlja pogoje za varno in zanesljivo oskrbo, so energetiki vložili veliko dobre volje, za uresničitev te oskrbe pa so potrebni ustrezni objekti. O tej problematiki so se v začetku decembra pogovarjali na konferenci Elektrotehniške zveze Slovenije. Menili so, da je treba razhajanja med energetiko in prostom rešiti z dogovorom.

izrekanje lepih želja ob koncu leta je vedno zaznamovano s posebnimi pričakovanji in če se ozremo na iztekajoče se leto 2002, bi lahko dejali, da smo v elektrogospodarstvu večino svojih pričakovanj tudi letos uspeli uresničiti. Uspešno se je nadaljeval proces prestrukturiranja in prilaganja tržnim razmeram, katerega rezultat bo tudi odprtje zunanjega trga z električno energijo, prav tako

pa so imeli odjemalci stalno na voljo dovolj kakovostne električne energije. Posamezna podjetja so uresničila vrsto pomembnih investicij za povečanje zanesljivosti oskrbe in izboljšanje napetostnih razmer v slovenskem elektroenergetskem sistemu. Ne nazadnje lahko za veliko priznanje in uspeh našega dosedanjega skupnega dela štejejo tudi vključitev Slovenije v vse evropske mehanizme delovanja trga z električno energijo, s čimer smo krepko prehiteli vse države tekmice. Tako smo posredno, že pred uradnim sprejetjem Slovenije v evropsko članstvo, prejeli potrdilo, da znamo in zmoremo delovati po najvišjih merilih združene Evrope. Po drugi strani pa se vsa pričakovanja odjemalcev verjetno niso uresničila, saj so bila ob napovedi odprtja energetskega trga zagotovo precej višja. Obetali so si večjo in hitrejšo tržno preobrazbo in prav zato bi se njihova ocena naše letošnje uspešnosti verjetno precej razlikovala od naše. A zadostiti interesom vseh, in sicer brez škode za eno izmed vpletenih strani, je prav gotovo najtežja naloga, ki ji dostikrat nismo kos niti v najožjem družinskem okolju in pri precej manj zapletenih stvareh, kot je obvladovanje tehnično zapletenega elektroenergetskega sistema.

In prav zato smo lahko na koncu vsi skupaj vendarle ponosni na to, da so tudi po zaslugi našega dela te praznične dni mestne ulice čarobno razsvetljene in je delež našega znanja in vsakodnevnega truda čutiti prav v vsakem domu. Prepričani smo, da ima vsakdo izmed vas veliko želja in pričakovanj tudi za vnaprej. Želimo, da bi se vam vsa pričakovanja – ali vsaj večina njih – v novem letu tudi uresničila.

IZDAJATELJ

Elektro-Slovenija, d.o.o.

UREDNIŠTVO

Glavni in odgovorni urednik: Brane Janjič
Novinarja: Minka Skubic, Miro Jakomin
Adrema: Tomaž Sajevec
Lektorica: Darinka Lempl
Naslov: NAŠ STIK, Hajdrihova 2,
1000 Ljubljana, tel. (01) 474 30 00
faks: (01) 474 25 02
e-mail: brane.janjič@eles.si

CASOPISNI SVET

predsednik Ervin Kos (DEM), podpredsednica
Ida Novak Jerele (NEK), Majda Kovačič
(El. Gorenjska), Nataša Toni (TE-TOL),
Jana Babič (SEL), Jadranka Lužnik (SENG),
Gorazd Pozvek (TEB), Franc Žgalin (TET),
mag. Violeta Irgl (El. Ljubljana), Danica
Mirnik (El. Celje), Jelka Orožim Kopše (El.
Maribor), Neva Tabaj (El. Primorska), Irena
Seme (TES), Janez Zadravec (ELES), mag.
Marko Smole (IBE), Danila Bartol (EIMV),
Joško Zabavnik (Informatika), mag. Petja
Rijavec (HSE), Drago Papler (predstavnik
stalnih dopisnikov).

Poštmina plačana pri pošti 1102 Ljubljana

OBLIKOVANJE

Peter Žebre

GRAFIČNA PRIPRAVA

STUDIO CTP, d.o.o., Ljubljana

TISK

DELO TISKARNA, d.d., Ljubljana

NAŠ STIK

je vpisan v register časopisov pri RSI
pod št. 746. Po mnenju urada
za informiranje št. 23/92 šteje NAŠ STIK
med izdelke informativnega značaja.
NAŠ STIK je brezplačen.
Naklada 7.100 izvodov.

Prihodnja številka Našega stika
izide 31. januarja 2003.
Prispevke zanj lahko pošljete
najpozneje do 17. januarja 2003.

NASLOVNICA

Foto Dušan Jež

ISSN 1408-9548

www.eles.si

ELEKTROGOSPODARSTVO USPEŠNO. *izpolnilo naloge*

Leto 2002 bomo v elektrogospodarstvu zagotovo pomnili po nadaljnjih korakih v smeri popolnega odprtja energetskega trga, ki bo svoje prave posledice pokazalo šele v nekaj naslednjih letih. Drugače pa je bila tudi v iztekajočem se letu odjemalcem ves čas zagotovljena nemotena oskrba z električno energijo.

Če bi skušali pod leto 2002 potegniti črto, bi lahko dejali, da je za elektrogospodarskimi podjetji še eno uspešno leto, saj je bila porabnikom ves čas zagotovljena nemotena in kakovostna oskrba z električno energijo. Če pa bi posamezna dogajanja v podjetjih skušali oceniti podrobneje, pa bi lahko zapisali, da je bilo leto 2002 še eno izmed tistih, ki jih je najbolj zaznamovalo nadaljnje prestrukturiranje elektrogospodarstva in prilaganje potrebam odpiranja slovenskega trga z električno energijo. Pričakovanj in načrtov v začetku leta je bilo veliko, nekaterim jih je uspelo uresničiti v celoti, drugi pa jih bodo morali deloma prepisati tudi v poslovne plane za prihajajoče leto. Ne glede na to, pa vsekakor drži, da je bila znotraj elektrogospodarstva tudi v letu 2002 dosežena vrsta poslovnih uspehov, na katere smo lahko upravičeno ponosni.

KONČANA DOSLEJ NAJVEČJA ELESOVA NALOŽBA

Elektro-Slovenija je po uspešno izpeljani reorganizaciji in prilagoditvam zahtevam energetskega zakona oziroma odpiranju slovenskega energetskega trga v letu 2002 največ pozornosti namenilo nadaljnji obnovi in krepitvi prenosnega omrežja, precej dejavno pa je bilo tudi v mednarod-

nih strokovnih organizacijah. Med večjimi investicijami gre vsekakor najprej omeniti zelo uspešno nadaljevanje in tudi dokončanje gradnje novega 400/110 kV stikališča RTP Krško, ki je po tehnični in finančni zahtevnosti sodil med največje Elesove projekte doslej. Ključni trenutki so potekali v pomladnih mesecih, ko je stikališče že dobivalo svojo dejansko podobo, pri čemer je bil še posebnega pomena 25. maj, ko so strokovnjaki Eles in nuklearne elektrarne Krško vitalne dele novega 400 kV stikališča dali pod napetost. Vse nprave so tedaj delovale brezhibno, kar je bila spodbudna napoved tudi za nadaljnja dela in zahtevno vključevanje obstoječih daljnovodov v novo stikališče. Elesova investicijska ekipa pod vodstvom direktorja projekta **Janeza Kerna** se je skupaj z zunanjimi izvajalci in domačimi strokovnimi institucijami tudi v nadaljevanju izkazala, tako da so dva meseca pred predvidenim rokom oziroma natančneje 3. oktobra vsa dela končali in novo stikališče, ki po opremljenosti sodi med najsodobnejše v Evropi, dali v poskusno obratovanje. Pri tem gre omeniti, da je Eles celotno investicijo izpeljal z lastnimi sredstvi in v okviru predvidenih štirih milijard tolarjev, pri izpeljavi celotnega projekta pa znova dokazal, da imamo v Sloveniji dovolj strokovne-

ga znanja in bogatih izkušenj, ki omogočajo brezhibno izpeljavo tudi najzahtevnejših elektroenergetskih projektov. Drugače pa gre med večjimi letošnjimi Elesovimi naložbami v prenosno omrežje omeniti še 537 milijonov tolarjev vredno obnovo zadnjega dela slovenskega najstarejšega prenosnega 110 kV daljnovoda Fala – Laško, in sicer na 12-kilometrskem odseku od hidroelektrarne Fala do RTP Pekre. Kot zanimivost pri tem projektu naj omenimo tudi dolgotrajno pripravo, ki je bila predvsem posledica zapletene lastniške problematike, ki v zadnjem času graditeljem prenosnega in distribucijskega elektroenergetskega omrežja povzroča vse več preglavic in pomeni že glavnino časa pri izvedbi tovrstnih projektov. Eles je letos uspešno izpeljal tudi nujno posodobitev 110/35 kV RTP Laško, kjer so dotrajane betonske portale zamenjali sodobni jekleni. Za kakšen obseg del gre, pove že podatek, da je bilo treba porušiti in odpeljati okrog 44 kubičnih metrov portalskih konstrukcij in 25 kubičnih metrov pripadajočih betonskih temeljev, v novo temeljenje pa je bilo vgrajenih kar 15 ton temeljne armature in 110 kubičnih metrov betona. Pred začetkom del je bilo treba speljati tudi vrsto provizoričnih prevezav 110 kV daljnovodov, ki se stekajo v RTP Laško, saj gre za pomembno energetske vozlišče, ki zagotavlja nemoteno napajanje tega dela Slovenije. Poleg naštetih je Eles v letu 2002 opravil še vrsto drugih po obsegu sicer manjših posodobitev visokonapetostnih naprav, vse pa seveda z namenom zagotavljanja nemotenega obratovanja slovenskega elektroenergetskega omrežja in kakovostne dobave električne energije odjemalcem.

KREPITEV MEDNARODNIH VEZI

Eles v povezavi s svojo vlogo sistemskega operaterja in upravljalca prenosnega omrežja vsa ta leta opravlja tudi številne strokovne mednarodne naloge, ki so na splošno v javnosti manj opazne, a vendarle pomenijo zelo veliko priznanje slovenskim strokovnjakom in domačemu znanju. Tako je 14. maja v organizaciji Elesa v Ljubljani potekalo zasedanje upravnega odbora evropskega združenja sistemskih operaterjev, na katerem je bilo največ razprav namenjenih obravnavi mehanizma za izravnavo stroškov čezmejnih tranzitov, v katerega naj bi se prihodnje leto vključila tudi Slovenija. Pri tem gre znova opozoriti, da je bila Slovenija kot edina iz vrst tako imenovanih tranzicijskih držav v to pomembno strokovno organizacijo sprejeta kot enakopravna partnerica, s čimer ji je bilo posredno dodeljen tudi status enakovredne članice znotraj

Foto Dušan Jež

Drugo polovico leta so na Dravskih elektrarnah žal zaznamovala tudi prerekanja o tem, kateri nadzorni svet je sploh pravi, kdo naj bo direktor, kdo ima pravico glasovanja in čigavi sklepi sploh veljajo. Strasti so se nekoliko polegale šele z imenovanjem novega direktorja Danila Šefa, ki je poudaril, da bo skušal storiti vse za zgladitev sporov in razrešitev položaja na način, ki bo Dravskim elektrarnam omogočal nadaljnji razvoj in uspešnost poslovanja, v regiji pa ohranil prepotrebna delovna mesta.

Uradnega odprtja 400/110 kV RTP Krško, ki je bilo 22. oktobra, sta se poleg vrste uglednih gostov udeležila tudi predsednik vlade dr. Janez Drnovšek in resorni minister mag. Janez Kopač. Kot je bilo slišati na slovesnosti, so si vsi vpleteni v izvedbo tega projekta, ki je bistvenega pomena za izboljšanje napetostnih razmer in dvig kakovosti dobave električne energije odjemalcem v Posavju, na Dolenjskem in v Beli Krajini, zaslužili vse pohvale za izjemno dobro opravljeno strokovno delo.

Foto Tomaž Sajevic

Evropske unije. V začetku leta je s sedeža Sudela, regionalne strokovne organizacije, ki povezuje elektroenergetske sisteme jugovzhodne Evrope, prišlo tudi sporočilo, da so direktorja Elesove gospodarske javne službe upravljanje prenosnega sistema **mag. Milana Jevšenaka** predlagali za sklicatelja Sudelove delovne skupine za interkonekcijo. Predstavniki Elesa pa so bili ves čas zelo dejavni tudi v organih in delovnih skupinah zahodnoevropske interkonekcije UCTE, katere eden osrednjih prihodnjih ciljev je tudi razširitev na območja nekdanje vzhodne in južne Evrope. V teh procesih ima zelo pomembno vlogo Tehnični komite UCTE, ki mu že ves čas predseduje slovenski predstavnik oziroma trenutno **mag. Vekoslav Korošec**, kar nedvomno pomeni visoko strokovno priznanje Elesovemu dosedanjemu delu na mednarodnem področju. Pri tem gre omeniti tudi vrsto odmevnih referatov Elesovih strokovnjakov v okviru pariške Cigre in njenih številnih delovnih skupin, ki so si s svojim znanjem v minulih letih v svetovnih strokovnih krogih pridobili visok ugled.

PRENOVA DRAVSKE VERIGE BREZ ZASTOJEV

Dravske elektrarne nedvomno sodijo med naše najdragocenejše proizvo-

Predsednik Milan Kučan je oktobra slavnostno otvoril prenovljeno HE Vuhred.

dne vire, zato je še toliko pomembnejše, da vse naprave v tamkajšnjih hidroelektrarnah delujejo brezhibno. Kot je znano, so se Dravske elektrarne konec devetdesetih let lotile tudi temeljite prenove najstarejših objektov, ki se je nato nadaljevala s tako imenovano drugo fazo oziroma z obnovo hidroelektrarn Ožbalt in Vuhred. Delavci Dravskih elektrarn in strokovne ekipe zunanjih sodelavcev so se v zadnjih letih že tako dobro uskladili in okrepili svoje znanje, da prenovitvena dela na Dravi potekajo že rutinsko in po dobro utečenem in znanem scenariju. V začetku leta jo je prenoviteljem sicer nekoliko zagodla narava, saj je zaradi poškodb na predvodilniku, ki so ji botrovale nepričakovano nizke temperature, prišlo do nekajmesečnega zamika del na HE Ožbalt, ki pa so ga prizadevni delavci do konca leta precej izničili, tako da so v začetku oktobra opravili prvo vrtenje agregata 3 in v začetku novembra izpeljali tudi uspešno sinhronizacijo z omrežjem. Prva prenovljena turbina na HE Vuhred pa se je prvič zavrtela že v začetku julija, septembra pa so se že začela dela na demontaži drugega agregata. Po zagotovitvi vodilnih predstavnikov Dravskih elektrarn bodo celotno prenovilo omenjenih dveh elektrarn končali v predvidenem roku, to je konec leta 2004. Sicer pa se je tudi v primeru prenove Dravskih elektrarn pokazalo, da imamo doma dovolj znanja za izpeljavo najzahtevnejših projektov, ki jih lahko s svojimi izdelki delno podpre tudi domača elektroindustrija. V zvezi z Dravskimi elektrarnami in letom, ki se izteka, je treba še omeniti, da je temeljito posodobljeni Center vodenja na Mariborskem otoku z januarjem prevzel tudi zahtevno nalogo vodenja celotne proizvodnje Holdinga slovenskih elektrarn in jo tudi zelo uspešno opravil, pri čemer so bile mariborskim dispečerjem vsekakor v veliko pomoč bogate izkušnje z dosedanjim vodenjem dravske verige.

V TEB IMAJO UPORABNO DOVOLJENJE

Z letošnjim letom je po odhodu mag. Draga Fabijana na HSE prevzel vodenje Termoelektrarne Brestanica Bogdan Barbič, dotedanji vodja sektorja za razvoj in investicije v elektrarni, ki je gradil nova dva bloka v

Foto Minka Skubic

TEB. Ta sta, potem ko sta pravi pomen dokazala ob koncu lanskega leta z najvišjo dnevno proizvodnjo 3,3 milijona kWh, v začetku leta nadaljevala obratovanje z dobrimi proizvodnimi rezultati in s tem upravičila svojo vlogo v elektroenergetskem sistemu. V TE Brestanica so največ letošnjih investicijskih sredstev namenili informacijskemu povezovanju s Holdingom Slovenskih elektrarn za prenos podatkov o proizvodnji električne energije kot podatkov o porabljenem in skladiščnem gorivu. V sklopu tega projekta so tudi obnovili in avtomatizirali komandno sobo. Jeseni so v Brestanici opravili prvi letni remont obeh novih blokov, ki je trajal na vsakem bloku po devet dni. Poudarek je bil na inšpekciji plinskih turbin, pregledali in ovrednotili so stanje vročih komponent. Ugotovili so normalne degradacije teh komponent. Posneli so tudi stanje naprav, kar jim bo prišlo prav pri prihodnjih vzdrževalnih delih. Jesen je prinesla v Brestanico uporabno dovoljenje, s katerim jim MOPE dovoljuje uporabo PB 4 in PB 5 s po 114 MW s spremljajočimi objekti za proizvodnjo električne energije.

TEB BO GRADIL ČISTILNO NAPRAVO

Za TE Trbovlje je bilo letošnje leto zagotovo med bolj ekološko delovnimi v zadnjih letih. Nadaljevali so

projekt čisto okolje pod okriljem gospodarske zbornice in dobili njeno priznanje ob uspešno končani akciji. Omenjeni projekt je bil predpriprava TET za uvajanje sistema ISO 14001, do katerega pred ekološko sanacijo objekta ne bodo mogli priti. Projekt je vključeval zmanjševanje emisij v ozračje, zmanjševanje produktov izgorevanja in zmanjševanje količin tehnoloških odpadnih vod. Srečen dan za TET je bil letošnji občinski praznik. Minister in sekretar sta prišla v termoelektrarno z vestjo, da je vlada na zadnji majski korespondenčni seji sprejela sanacijski program za TET2 z ukrepi za zmanjšanje čezmernih imisijskih koncentracij, ki vključuje tudi gradnjo čistilne naprave. S čistilno napravo z ocenjeno vrednostjo 18 milijonov evrov dobijo v TET potencialno možnost za obratovanje elektrarne tudi po letu 2007. Hkrati je vlada dala vodstvu TET nalogo, da izdelava investicijski program z vizijo dolgoročnega programa termoelektrarne. Investicijski program je sprejela skupščina družbe in objavljen je bil mednarodni razpis za izvajalce del. Slednjega so morali ponoviti, tako izbira še ni opravljena. V drugi polovici poletja so v Trbovljah predčasno opravili klasični letni remont. Najpomembnejša novost je vgradnja opreme za sekundarno regulacijo obremenitve 125 MW bloka. Sredi leta je poteklo prvo mandatno obdobje dosedanjemu direktorju Samu

Na zdravje pogodbi za izvedbo pripravljalnih del za HE Boštanj.

Foto Minka Skubic

Pajerju, ki je bil med štirimi prijavljenimi kandidati izbran za vodjo TET tudi naslednja štiri leta.

REKORDNA PROIZVODNJA TEŠ

Po treh letih priprav so od 5. julija do 9. septembra letos opravili generalni remont 275 MW četrtega bloka. Podprojekte za kotlovski, turbinski in elektro del so skrbno pripravili in s tem omogočili izvedbo remonta v dveh mesecih. Poglavitni poudarek del je bil na modernizaciji in posodobitvi kritičnih komponent bloka in njenih vitalnih delov. Z letošnjim remontom so končali obdobje kritičnih posegov na tem bloku in ga pripravili za delovanje do konca življenjske dobe, to je do leta 2017. Poleg navedenih obsežnih del na bloku štiri so v Šoštanju letos sanirali hladilni stolp istega bloka in s tem optimirali delovanje bloka in povečali njegovo učinkovitost. Letošnje leto je bilo za TE Šoštanj rekordno po proizvodnih kazalcih, še posebno spomladi, ko hidrologija ni bila ugodna. Takšna angažiranost njihovih petih blokov pa je povzročala občasna zmanjšanja proizvodnje, saj njihove enote niso projektirane za večje spremembe stanj z nenačrtovanimi zaustavitvami in zagoni. Zadnje mesece leta so bili Šoštanjčani še posebno dejavni pri pridobivanju ekološkega certifikata. Predvidevajo, da ga bodo dobili naslednje leto.

Foto Minka Skubic

Po šestih letih je bil v dveh poletnih mesecih opravljen remont četrtega bloka TE Šoštanj s 275 MW.

NA SENG KONČALI HE NA SOČI

Od srede februarja pa do srede marca so Litostrojevi strokovnjaki odpravljali vibracije na novi HE Plave II. Te so nastale pri stodontnem inštaliranem pretoku. Problem so rešili s prilagoditvijo hidravličnih oblik lopatic predvodilnika. Sočasno pa so pospešeno končevali dela na drugi HE Doblar II s 40 MW in 212 GWh načrtovane letne proizvodnje. Opravljeni so bili vsi zagonski preskusi, tehnični pregledi in odpravljene morebitne pomanjkljivosti. Tako so v drugi polovici leta prevzele svojo vlogo vse hidroelektrarne na Soči, ki naj bi obratovala v takem režimu, da bi Soške elektrarne dosegle najugodnejšo ceno. Hkrati s končanjem naložb na Soči se je pri SENG-u razbremenila investicijska ekipa, ki je vodila gradnjo obeh novih elektrarn

v zadnjih letih. Nekaj jih bo našlo delo pri gradnji holdingovega projekta na Spodnji Savi, drugi v lastnem vzdrževanju, tretji pa pri novih naložbah v SENG. Med njimi je najbolj obetavna in realna gradnja črpalne elektrarne Avče, za kar imajo v Novi Gorici že izdelane temeljne študije, investicijski program pa je še v izdelavi. Soške elektrarne so v začetku poletja podpisale koncesijsko pogodbo z MOPE za gospodarno izkoriščanje Soče, Idrijce in Bače za proizvodnjo električne energije za 30 let. Po tej pogodbi morajo SENG plačati državi in občini sedem odstotkov od prodajne vrednosti proizvedene električne energije. Konec leta so pri SENG-u pričakali z odhodom sedanjega dolgoletnega direktorja Valentina Goloba v pokoj.

OBTOŽBE NA RAČUN NEK NEUTEMELJENE

Zadnji teden lani sta v NE Krško sorsna ministra obeh držav ob navzočnosti premierov obeh držav podpisala meddržavno pogodbo o NEK. Sočasno sta direktorja Elesa in HEP-a podpisala družbeno pogodbo. S tem je bil storjen prvi korak k ratifikaciji v parlamentu in saboru. Vendar pa je bilo zadovoljstvo dr. Janeza Drnovška in Ivica Račana, ki sta ga izrekla ob podpisu, kratkotrajno, saj je junija 31 poslancev državnega zbora vložilo zahtevek Ustavnemu sodišču za presojo pogodbe o NEK. Dokler pa Ustavno sodišče ne izda mnenja, pa državni zbor ne more obravnavati in ratificirati pogodbe.

Po 250 dneh neprekinjenega obratovanja so 25. februarja v Krškem ustavili reaktor elektrarne, saj med obratovanjem niso mogli poiskati vzrokov za povišanje temperature na enem od ležajev motorja črpalke reaktorkega hladila. Odpovedalo je tipalo za merjenje temperature na omenjenem ležaju. Po dveh dneh je bila elektrarna ponovno na mreži, napačno pa so odpravili med letnim remontom, ki je trajal od 11. maja do 5. junija in je bil najkrajši doslej. Med njim so končali posodobitev tehničnega sistema varovanja, nadaljevali zamenjavo distančnih zaščit in s tem dvignili zanesljivost njihovega 400 kV stikališča, končali večletno posodobitev sistemov instrumentacijskega zraka v elektrarni in zamenjali enega od dveh pomožnih ko-

tlov. Jeseni je izbruhnila afera s pismom nekdanjega delavca NEK Zlatka Gomilška. Poslovni odbor je na oktobrski seji izrazil podporo vodstvu elektrarne, hkrati pa je bil dolžan preveriti javno izrečene obtožbe. Imenoval je posebno revizijsko skupino strokovnjakov, ki naj bi preverila poslovanje elektrarne, predvsem z vidika navedenih obtožb. Skupina je decembra končala delo in ugotovila, da je NEK poslovala zakonito. Do konca leta bo poročilo obravnaval še poslovni odbor.

EKOLOŠKO LETO V TE-TOL

TE-TOL je letos razveselila svoje kupce z za 3, 85 tolarja nižjo prodajno ceno kWh, kar je bil ob upoštevanju predlanske inflacije realni padec cene za 21 odstotkov v primerjavi z letom 1999. Seveda je večji del svoje proizvodnje termoelektrarna-toplarna prodala skladno s prednostnim dispečiranjem Elesu. Čim boljša konkurenčnost je bila vodilo v Mostah tudi pri drugih letošnjih najpomembnejših delovnih nalogah v TE-TOL. Veliko pozornosti so namenili izdelavi študije izvedljivosti novih kogenaracijskih enot na lokaciji v Mostah. Izdelali so analizo poslovnih procesov, ki bo podlaga za reorganizacijo in novo sistematizacijo delovnih mest. Prenovili so informacijski sistem. Aprila je dobil njihov laboratorij za premog akreditacijsko listino skladno s standardom SIST EN 45001 za preskušanje premoga. Jeseni pa je podjetje, kot prava termoelektrarna pri nas, uspešno prestalo presojo in pridobilo ekološki certifikat ISO 14001. S tem so samo še potrdili, da je skrb za okolje med njihovimi prednostnimi nalogami.

DISTRIBUTERJI ZELO DEJAVNI V OKVIRU GIZ

Kako je letos delovalo Gospodarsko interesno združenje distribucije električne energije? Kot sta pojasnila predsednik **Peter Petrovič** in poslovodja **Alojz Saviozzi**, so tako kot v vsakem podjetju tudi v tem združenju začeli delo s pripravo načrtov za letošnje leto. Opredelili so temeljna izhodišča za posamezne vrste stroškov, ki sicer niso opredeljeni s strani Agencije za energijo oziroma posredno Urada za energetiko.

Upošteva se pričakovane rezultate v letošnjem letu so delovnim skupinam GIZ naročili, da za skupščino pripravijo predlog za povišanje cene električne energije za tarifne odjemalce. Slednjega so potem 11. januarja letos posredovali v obravnavo in sprejem vladi. V predlogu so bili opredeljeni prihodki za določen obseg prodaje električne energije in stroški nakupa potrebnega obsega električne energije ter stroški za uporabo elektroenergetskega omrežja in marža dejavnosti prodaje električne energije tarifnim odjemalcem. Upošteva se razkorak med stroški in prihodki, naj bi povišanje znašalo 11,3 odstotka, in to od 1. februarja naprej.

Prav tako so se seznanili z lanskimi rezultati poslovanja. Ugotovili so, da so rezultati poslovanja v posameznih podjetjih oziroma dejavnostih zelo različni, kar pa ni odraz samo njihovega dela. Začeli so izdelovati rebalans za leto 2001 in o tem seznanili MOP – Urad za energetiko in vse nadzorne svete podjetij distribucije.

Foto Miro Jakomin

V Elektru Celje so septembra na Ipavčevi ulici odprli nove poslovne prostore za opravljanje dejavnosti vzdrževanja na eni lokaciji.

Odprtja novega DCV v podjetju Elektro Maribor so se oktobra udeležili številni predstavniki projektnih, raziskovalnih, prenosnih, distribucijskih in drugih podjetij.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gospodarskih družbah je prinesel precejšnje spremembe, in to predvsem na področju sestavljanja in spremljanja poslovnih poročil, publicitete, kapitalskih vprašanj, pristojnosti in odgovornosti uprav in organov družb itd. Zato so se lotili sprememb in dopolnitev statuten družb. Slednje so po usklajevanju zlasti s predstavniki večinskega lastnika nato posredovali v sprejem skupščinam delniških družb.

Na podlagi sklepa vlade z dne 14. maja 2001 je GZS v imenu in za račun podjetij elektrogospodarstva in premogovništva Slovenije (izjema je NEK) z javnim razpisom naročila cenitev vrednosti nepremičnin, strojev in opreme podjetij EGP. Cenitev je izdelala cenilna hiša P&S, poslovne analize in svetovanje, d.o.o., Ljubljana. Ker je bilo precej težav glede razumevanja vsebine cenitve in književnja z uporabo slovenskih računovodskih standardov, je Inštitut za revizijo sklical sestanek z vsemi revizijskimi hišami.

Gradnji DCV je bilo namenjeno več sej, saj je bilo treba poenotiti poglede v zvezi z vodenjem oziroma upravljanjem DCV. Po večkratni razpravi in usklajevanju s takratnim državnim sekretarjem za energetiko dr. Robertom Golobom je bil sprejet koncept distribuiranega DCV, ki omogoča prihranek pri rezervnem sistemu. Skupna investicija v programsko opremo, strojno opremo in vse druge stroške usposobitve DCV je tako nižja kakor v primeru petih neodvisnih DCV.

Ves ta čas je potekal projekt Koncentracija kapitala in poslovnih funkcij, ki ga je distributerjem naročila vlada. Ob že proučenih pravnih vidikih je bilo treba analizirati vse dejavnosti znotraj distribucije. Posamezne dejavnosti so proučevali iz štirih vidikov: organizacijskega, ki bi naj dal odgovor o smotnih in možnih povezavah teh dejavnosti z drugimi; finančnega, ki je proučeval velikost stroškov in možnosti njihovega znižanja; kadrovsko-premoženjskega, ki je ugotavljal presežke delovne sile in premoženja, ter tržnega, ki je proučeval možnost in upravičenost izločitve nekaterih dejavnosti.

Hkrati s tem je potekalo organiziranje in trženje telekomunikacijskih storitev. Doseženi oziroma usklajeni so bili temeljni cilji in naloge, ker pa

Foto Drago Papler

so se stvari za lastnika po njegovem mnenju prepočasi odvijale, uresničitve pa ni bila odvisna le od podjetij distribucije, je v uresničevanje tega pozneje posegla vlada s svojimi sklepi.

Na podlagi pogovorov z MOPE in Ministrstvom za gospodarstvo v zvezi z obravnavo predloga za povišanje cene TO so skupaj ugotovili, da je smotno tudi za njihovo dejavnost izdelati metodologijo za določanje cen za TO. Tako bi tudi vlada laže, predvsem pa argumentirano sprejemala ali zavrnila posamezne predloge, ne pa da so ti odraz trenutne politike, kar se vse pre pogosto dogaja. V ta namen so se lotili izdelave navedene študije, ki jo je za distributerje opravil IREET, ki ima na tem področju precej izkušenj. Ta inštitut je namreč izdelal že metodologije oblikovanja cen naftnih derivatov, cene zemeljskega plina iz magistralnega omrežja in toplotne energije iz sistemov daljinskega ogrevanja. Projekt so letos končali in ga kot rezultat usklajenega dela skupaj s sklepi za vlado sprejeli tudi na seji Združenja za energetiko pri GZS.

Ekonomski položaj podjetij za distribucijo električne energije je narekoval iskanje tako racionalizacij v podjetjih, kakor tudi povečanje prihod-

kov od prodaje električne energije. V ta namen so distributerji tudi pripravljali predloge za povišanje oziroma spremembo omrežnine. Vse to so še podkrepili z referatom EIMV – finančna analiza ekonomske prognoze poslovanja distribucije v obdobju od 2001 do 2006.

Sicer pa so kar na sedmih sejah obravnavali in reševali problematiko projekta Koncentracija kapitala v distribuciji. Navedeni projekt je za naročnika izvajala skupina avtorjev pod vodstvom dr. Maksa Tajnikarja. Med izdelavo so se nekajkrat sestali z izvajalci in sproti usklajevali posamezna izhodišča oziroma opredelitve. Novembra so prejeli čistopis projekta, ki ga sedaj uprave podjetij analizirajo in na njegovi podlagi pripravljajo svoje predloge akcijskega programa za njegovo uresničenje. Pripravljeni akcijski programi bodo služili kot podlaga za pogovore na eni strani s predstavniki večinskega lastnika (MOPE), na drugi strani pa s predstavniki sindikata v podjetjih.

Na podlagi razprave in izmenjave stališč bo v podjetjih izdelan načrt potrebnih ukrepov in pogojev za izvedbo posameznih elementov akcijskega programa. Tako dopolnjeni načrt bo seveda obravnavan in sprejet na nadzornih svetih podjetij.

Vvseh petih distribucijskih podjetjih – Ljubljana, Maribor, Celje, Gorenjska in Primorska – so letos z velikimi prizadevanji zagotavljali električno energijo. Na podlagi izdelanih študij so se precej ukvarjali z razvojem distribucijskega omrežja, ki ponekod še ne dosega predpisanih standardov in ustrezne tehnološke ravni. Distribuiranje električne energije so letos v teh podjetjih še bolj racionalizirali in optimizirali. Hkrati so na podlagi energetskega zakona in sprejetih podzakonskih aktov uresničevali priprave na odpiranje zunanje trga z električno energijo.

Kot odgovor na vsa njihova prizadevanja glede reševanja ekonomskega položaja je vlada z Uredbo o določitvi najvišjih postavk za prodajo električne energije povečala tarifne postavke za TO za dva odstotka, od 1. avgusta 2002. Ker se položaj dejavnosti oskrbe tarifnih odjemalcev v drugi polovici leta ni bistveno izboljšal, ocenjena izguba za drugo polovico leta še vedno presega 2 milijardi 600 milijonov tolarjev, je skupščina GIZ v imenu javnih podjetij 15. oktobra 2002 (po enakem postopku kot januarja) posredovala vladi nov predlog za povišanje tarifnih postavk za 10 odstotkov, ki naj bi bil uveljavljen 1. novembra 2002. Kot so povedali v GIZ-u, so se zavedali, da povišanje ne bi imelo bistvenega vpliva na poslovanje v tekočem letu, izognili pa bi se nadaljnji rasti izgube v tej dejavnosti.

Letos so bile med pogostejšimi točkami na dnevnem redu sej skupščine GIZ tudi storitve Informatike. Obravnavali so gospodarski načrt in pogodbo za leto 2002, predvsem pa odprta vprašanja v zvezi s storitvami in naročili. Žal so predvsem naročila največkrat reševali premalo uspešno oziroma neučinkovito. V GIZ-u pričakujejo, da bodo stvari sedaj potekale bolje, saj je nadzorni svet Informatike z imenovanjem novega direktorja postavil stvari na nove temelje, ki pa jim morajo slediti konkretni koraki.

Delo GIZ distribucije električne energije je bilo v drugi polovici leta usmerjeno tudi v reševanje proble-

Novembra so v Sežani mag. Janez Kopač, minister za okolje, prostor in energijo, David Valentincič, direktor Elektra Primorska, in Miroslav Klun, župan občine Sežana, položili temeljni kamen za novo RTP 110/20/20 kV, ki bo preko 110 kV daljnovodov vzankana v elektroenergetski sistem Slovenije med RTP Divača in RTP Gorica.

Foto arhiv Elektra Primorska

matike prednostnega dispečiranja, ugotavljanja in zaračunavanja odstopanj in pa v zadnjem času predvsem v pripravo in sklepanje pogodb za dobavo in odjem električne energije v letu 2003. Od uspešnosti izvedenih akcij bo odvisno tekoče poslovanje, predvsem pa poslovanje podjetij v prihodnjem letu. Pri tem ni vprašanje le, ali bodo nadaljevali poslovanje z izgubo, temveč ali bodo lahko svoje odjemalce kakovostno in zanesljivo oskrbovali z zadostnimi količinami električne energije. Zavedati bi se morali, da je trg z električno energijo večidel precej daleč, čeprav o njem vse pogosteje govorimo. Primer možnosti vpliva na stroške v dejavnosti dobave električne energije TO pokaže, da je marža v tej dejavnosti le okrog tri odstotke, stroški nakupa električne energije in omrežnine pa znašajo kar 97 odstotkov. Oba zadnja elementa pa sta skoraj v celoti odvisna od vlade oziroma Agencije za energijo in MOPE – Urada za energetiko.

Poleg tega je bilo med letom še veliko drugih sej GIZ distribucije električne energije, ki so omogočale usklajeno delovanje delovnih skupin GIZ in s tem omogočile sprejemanje sklepov skupščin, ki pa se sprejemajo soglasno.

Naj še omenimo, da je predsedniku skupščine GIZ 24. novembra potekel dvoletni mandat, ki pa mu je bil na zadnji seji skupščine podaljšan do imenovanja uprave Elektro Gorenjska in Elektro Maribor. Zato v GIZ-u še niso sprejeli programa za pri-

hodnje leto in bodo v tem obdobju večidel nadaljevali že omenjena dela in reševali odprta vprašanja.

ŽIVAHNO POSLOVNO LETO PREŽIVELI TUDI V SEL

V podjetju Savske elektrarne Ljubljana je po odhodu Boruta Miklavčiča v pokoj postal novi direktor Drago Polak, ki je to funkcijo prevzel 1. oktobra, nadzorni svet pa ga je imenoval že prej, to je v začetku avgusta. SEL so z instalirano močjo 120 megavattov (HE Moste, Mavčiče, Medvode, Vrhovo) in s povprečno letno proizvodnjo 320 gigavattnih ur eno od treh slovenskih hidroproizvodnih podjetij, ki so združena v Holdingu Slovenske elektrarne (HSE). Doslej so Savske elektrarne Ljubljana s holdingom kot večinskim družbenikom podpisale pogodbo o poslovnem sodelovanju, o ureditvi medsebojnih odnosov na področju nastopanja na trgu z električno energijo, komisijsko pogodbo, sporazum o razporeditvi in prehodu delavcev iz SEL v holding, kupoprodajno pogodbo o zakupu moči in nakupu električne energije ter pogodbo o obvladovanju. Sicer pa bodo v Savskih elektrarnah Ljubljana tudi v prihodnjem obdobju namenili največ prizadevanj nadaljnji racionalizaciji in optimizaciji poslovanja, gradnji novih hidroelektrarn ter obnovi in doinstalaciji obstoječih hidroelektrarn.

BRANE JANJČ, MINKA SKUBIC, MIRO JAKOMIN

SDE TUDI LETOS USPEŠNO PREKO OVIR

Predsedstvo Sindikata delavcev dejavnosti energetike Slovenije je na letni seji konference SDE, ki je potekala 9. decembra v Zrečah, spodbudilo predsednike sindikatov energetskih podjetij in preko njih vse člane, naj prihodnje leto pretežni del sindikalnih prizadevanj zastavijo v smeri zagotavljanja socialne varnosti delavcev v energetiki. V SDE-ju se namreč zavedajo, da bodo lahko le s skupnimi močmi in ob medsebojnem obveščanju izpolnili zastavljene cilje.

Na letni konferenci Sindikata delavcev dejavnosti energetike Slovenije so poleg članov predsedstva SDE sodelovali tudi predsedniki sindikalnih konferenc posameznih energetskih dejavnosti in predsedniki sindikatov iz energetskih podjetij. Udeležence srečanja je uvodoma pozdravil predsednik SDE **Franč Dolar** in ocenil aktualno dogajanje v energetskem sektorju. Med drugim je omenil več sindikalnih akcij, ki so jih letos uspe-

šno uresničili na področju zagotavljanja socialne varnosti delavcev v energetskem sektorju (reševanje problematike v HSE, elektrodistribuciji, družbi Nafti Lendava itd.). Res pa je, da nekatere naloge za zdaj še niso rešene, saj je SDE tudi letos deloval v zelo zapletenih razmerah. Poleg nekaterih sprememb v vodstvih podjetij je prišlo tudi do zamenjave državnega sekretarja za energetiko, trenutno pa se sestavlja nova vladna ekipa.

SDE SE ZAVZEMA ZA VERTIKALNO ORGANIZIRANOST

V naslednjem letu, ko se bo v slovenski energetiki začel odvijati neizogiben proces odpiranja zunanjega trga z električno energijo, stekel pa bo tudi postopek privatizacije distribucije (nato sledi privatizacija proizvodnih podjetij), čaka SDE Slovenije na področju zagotavljanja socialne varnosti delavcev še več nalog kot doslej. Trenutno je v sindikalni razpravi predlog končnega poročila o socialnih vidikih privatizacije družb distribucije električne energije, ki so ga pred kratkim skupaj pripravili strokovni sodelavci Inštituta za raziskave v energetiki, ekologiji in tehnologiji, Ekonomskega inštituta pravne fakultete in Korone. Izdelovalci študije so doslej pretežni del raziskave namenili pregledu izkušenj drugih evropskih držav pri privatizaciji distribucijskih podjetij. Pregled je pokazal, da je privatizacija energetskih podjetij splošna usmeritev, ki je posledica odpiranja energetskih trgov in uvajanja elementov konkurence.

V tem procesu se sindikalisti zavzemajo za vertikalno organiziranost energetskih podjetij, saj drobljenje energetskih dejavnosti ne obeta nič dobrega, kar so že spoznali v nekaterih vzhodnoevropskih državah. O kakem ukinjanju oziroma zmanjšanju števila delovnih mest sploh ne razmišljajo. Predlagajo, da bi za učinkovito opravljanje energetskih dejavnosti v spremenjenih razmerah morali število zaposlenih še povečati. Po besedah Franca Dolarja pa morajo pri tem sindikati družb dejavno sodelovati v vseh fazah preoblikovanja energetskih podjetij. Če pa bi morda pri svojem delovanju v podjetju imeli težave, naj se povežejo z vodstvom SDE Slovenije, ki bo skušalo zaplet rešiti s pogovori in posredovanjem pri vodstvu podjetja. Kot so nato potrdile razprave v okviru posameznih konferenc energetskih dejavnosti, so sindikalisti trdno odločeni, da se bodo prihodnje leto še bolj zavzeli za izpolnitev temeljnih ciljev socialne varnosti delavcev v energetskem sektorju.

MIRO JAKOMIN

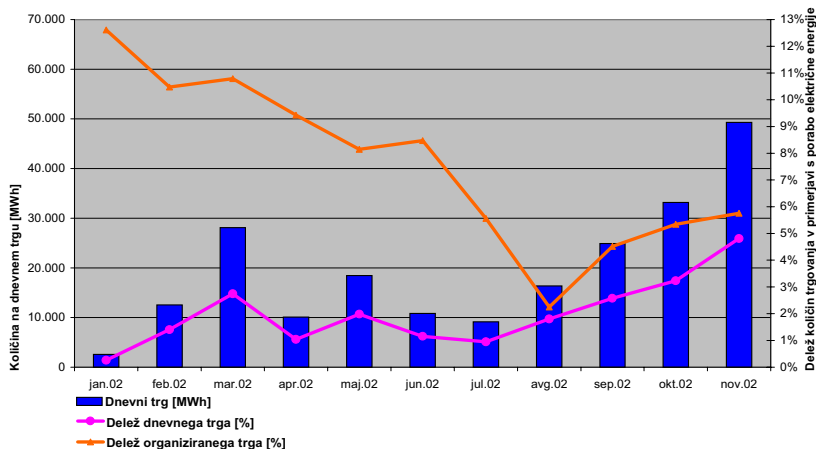
Foto Miro Jakomin

Sindikalisti so na konferenci SDE v Zrečah (na sliki del udeležencev) ponovno opozorili, da hočejo dejavno sodelovati v vseh fazah preoblikovanja energetskih podjetij. Poudarili so še zlasti potrebo po rednem obveščanju in sodelovanju z vodstvi podjetij.

MESEČNI REKORD TRGOVANJA NA DNEVNEM TRGU

Novembra je bil na dnevnem trgu dosežen rekordni mesečni obseg trgovanja. Skupna mesečna količina trgovanja na dnevnem trgu je znašala 49.303 MWh, kar je za približno 50 odstotkov več kakor oktobra. Delež dnevnega trga v primerjavi s celotno mesečno porabo električne energije v Sloveniji je tako dosegel vrednost 5 odstotkov. Primerjava skupnih mesečnih količin trgovanja na dnevnem trgu kaže, da so bile v prvi polovici leta, ko se je trgovanje na dnevnem trgu šele začelo, količine trgovanja majhne in se je večinoma trgovalo na tedenskem trgu prednostnega dispčiranja. Vzrok je mogoče pripisati dejstvu, da na dnevnem trgu poteka trgovanje za dobavo električne energije za naslednji dan oziroma za obdobje do naslednjega delovnega dne, medtem ko trgovanje na tedenskem trgu poteka ob četrtekih za obdobje dobave električne energije v naslednjem tednu.

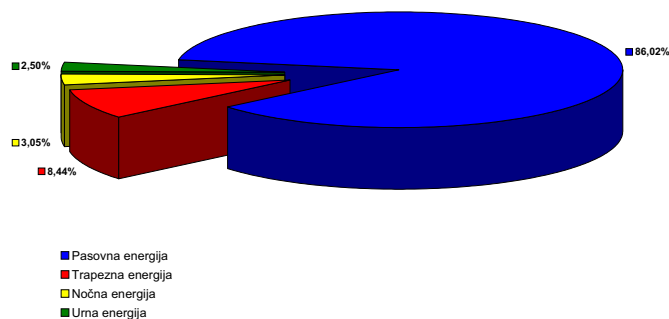
DELEŽ DNEVNEGA TRGA IN DELEŽ ORGANIZIRANEGA TRGA V PRIMERJAVI S CELOTNO PORABO ELEKTRIČNE ENERGIJE V SLOVENIJI

NOVEMBRA OBČUTNO VEČ NOČNE ENERGIJE

V rekordnem mesecu, novembru, se je razmeroma veliko trgovalo s produktom nočne energije, čeprav se je še vedno največ trgovalo s produktoma pasovne in trapezne energije. Skupna količina trgovanja s pasovno energijo se je v primerjavi s preteklim mesecem povečala za 54 odstotkov na vrednost 42.408 MWh, skupna količina trgovanja s trapezno energijo se je povečala za 3 odstotke na vrednost 4.160 MWh, skupna količina nočne energije je dosegla rekordno vrednost, in sicer se je povečala za 944 odstotkov na vrednost 1.504 MWh. V nasprotju s produkti sprotnega trgovanja pa se je skupna količina trgovanja z urnimi produkti po avkcijskem načinu trgovanja zmanjšala za 16 odstotkov na vrednost 1.231 MWh. Enotni tečajji vseh produktov sprotnega načina trgovanja so se znižali, največ enotni tečaj produkta nočne energije. Enotni tečaj pasovne energije je novembra znašal 4.696 SIT/MWh, enotni tečaj trapezne energije 6.196 SIT/MWh in enotni tečaj nočne energije 2.294 SIT/MWh. Povprečne cene urnih produktov, ki so primerljive z enotnimi tečajji produktov sprotnega načina trgovanja, so bile vse višje, največ povprečna cena primerljiva s produktom nočne energije, to je kar za 61 odstotkov, in najmanj povprečna cena trapezne energije, samo za 3 odstotke.

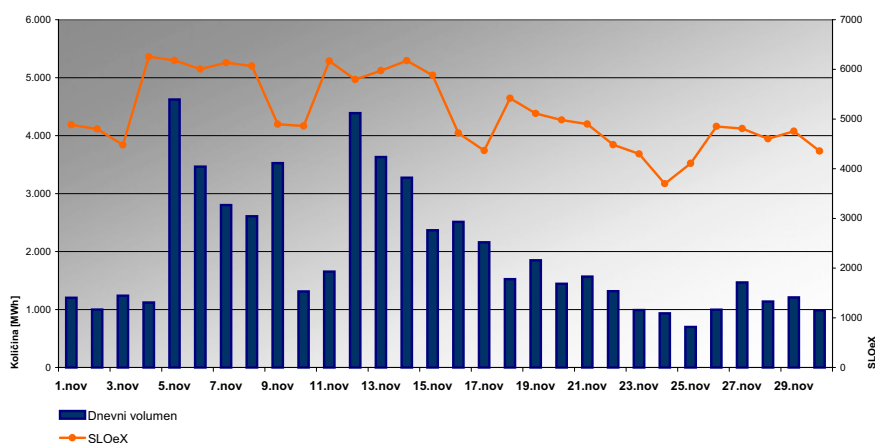
DELEŽ TRGOVANJA S STANDARDNIMI PRODUKTI V NOVEMBRU 2002

ORGANIZIRANI TRG Z ELEKTRIČNO ENERGIJO

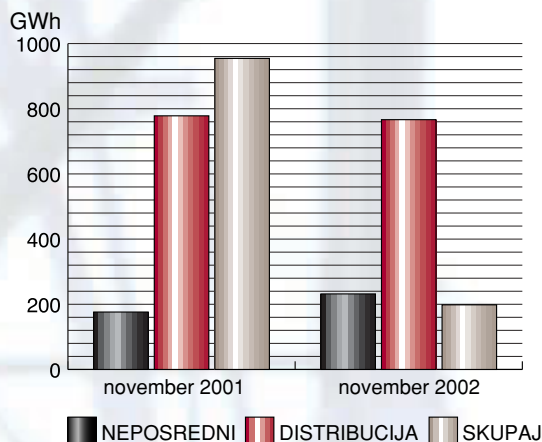
Na organiziranem trgu je bilo mogoče novembra zaznati izjemno veliko dejavnost udeležencev trgovanja. Skupna količina trgovanja na organiziranem trgu je novembra znašala 58.999 MWh, kar je za 7,6 odstotka več kot oktobra. V primerjavi s celotnim odjemom električne energije v Sloveniji je delež organiziranega trga sestavljal 5,8 odstotka. Povprečni dnevni delež trgovanja z električno energijo je znašal 1.967 MWh, povprečni indeks cen električne energije na organiziranem trgu (SLOeX) se je v primerjavi s prejšnjim mesecem znižal za 10,8 odstotka in dosegel vrednost 5.133. Udeleženci trgovanja so bili novembra najbolj dejavni prvi delovni dan, ko je trgovanje potekalo za dobavo električne energije za dan 5. novembra in je dnevna količina trgovanja znašala kar 4.624 MWh.

SKUPNI PROMET IN VREDNOST SLOeX NA ORGANIZIRANEM TRGU V NOVEMBRU 2002

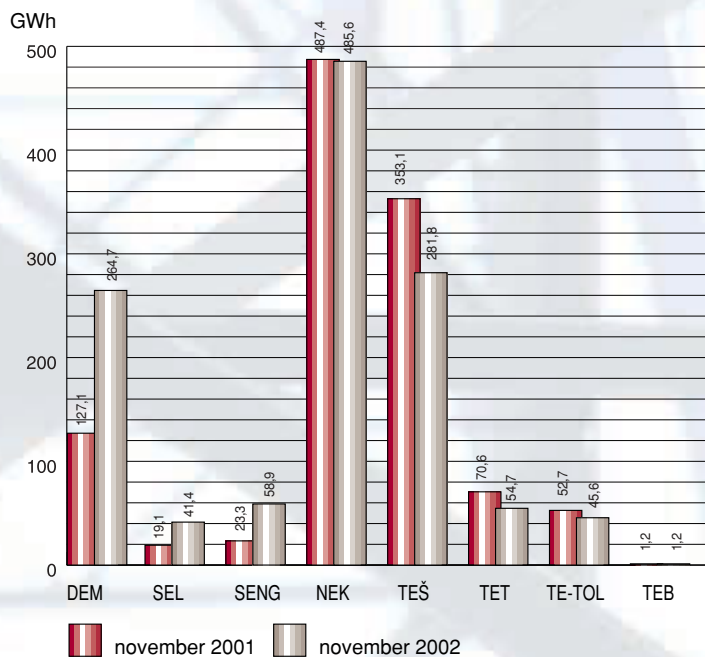
POVPRAŠEVANJE NE POPUŠČA

Naraščanje porabe, ki je značilno za vse letošnje leto, se je nadaljevalo tudi predzadnji letošnji mesec, saj smo iz prenosnega omrežja novembra prevzeli 998,3 milijona kilovatnih ur električne energije, kar je bilo za 4,6 odstotka več kot v istem času lani in tudi za odstotek več nad prvotnimi pričakovanji. Poraba je bila tokrat krepko večja predvsem pri neposrednih odjemalcih, ki sodijo v slovensko težko industrijo in so se očitno uspešno prestrukturirali ter s prevzetimi 231,8 milijona kilovatnih ur lansko primerjalno porabo presegli za dobro tretjino. Distribucijska podjetja pa so s prevzetimi 766,5 milijona kilovatnih ur svoj odjem iz prenosnega omrežja novembra v primerjavi z lanskim letom nekoliko zmanjšala, in sicer za 1,5 odstotka, pri čemer pa gre vzroke verjetno iskati tudi v ugodnih razmerah za pridobivanje električne energije iz malih hidroelektrarn.

HIDROELEKTRARNE PODVOJILE SVOJO PROIZVODNJO

Obilno novembrsko deževje je na obraze upravljalcev naših hidroelektrarn zarisalo nasmeh, saj so ugodne hidrološke razmere omogočale izjemno dobro proizvodnjo. Tako smo iz tega najzlahtnejšega energetskega vira novembra zagotovili kar 365 milijonov kilovatnih ur električne energije, kar je bilo za dobrih 115 odstotkov več kot isti mesec lani in tudi za skoraj 38 odstotkov nad številkami, predvidenimi v letošnji elektroenergetski bilanci. Zato so si lahko tokrat malce oddahnili v drugih elektrarnah, predvsem v Šoštanju, ki je čez vse leto uspešno pokrival izpade hidroproizvodnje. Sicer pa smo enajsti letošnji mesec doma proizvedli kar milijardo 233,9 milijona kilovatnih ur električne energije in s tem lanski november prekosili za 8,8 odstotka.

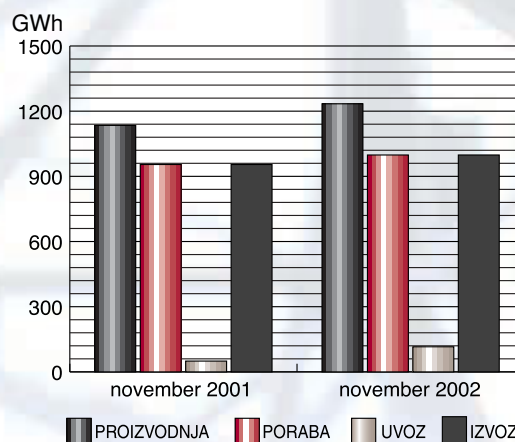

* upoštevana je celotna proizvodnja NEK

* TEB – topla rezerva v sistemu

NA LETNI RAVNI ČEZ SEDEM ODSOTKOV

Glede na to, da je do konca leta ostal le še december, lahko že z gotovostjo trdimo, da bomo letos v Sloveniji imeli najvišjo stopnjo rasti porabe v zadnjih nekaj letih, ki naj bi presegla mejo sedmih odstotkov. Tako smo v prvih enajstih letošnjih mesecih porabili že deset milijard 549,8 milijona kilovatnih ur električne energije, kar je bilo za 7,5 odstotka več kot v istem lanskem obdobju in tudi za 2,7 odstotka nad bilančnimi napovedmi. Po zaslugi dobrega dela slovenskih elektrarn pa kljub večjemu povpraševanju tudi letos ni bilo težav s preskrbo odjemalcev. Tako smo v enajstih mesecih iz domačih virov zagotovili enajst milijard 779,2 milijona kilovatnih ur oziroma toliko kot v istem času lani, pri čemer pa je treba upoštevati, da smo bili letos priča dolgemu sušnemu obdobju in posledično kar za petino manjši proizvodnji hidroelektrarn.

AGENCIJA ZA ENERGIJO **SPREJETA PRAVILA ZA DOSTOP** **DO TUJH EES**

Agencija za energijo je ob koncu novembra izdala soglasje k Pravilniku o načinu in pogojih dodeljevanja ter kriterijih za dostop do čezmejnih prenosnih zmogljivosti. Po informaciji službe za odnose z javnostmi pravilnik določa pravila za dostop do tujih elektroenergetskih sistemov, ki so potrebna za naslednjo stopnjo odpiranja trga z električno energijo, določeno z energetskim zakonom. Pravilnik opredeljuje postopke in kriterije za dodeljevanje prostih čezmejnih prenosnih zmogljivosti, in sicer ločeno za uvoz in izvoz električne energije. Proste čezmejne prenosne zmogljivosti so tiste, ki so razpoložljive za komercialne namene, torej za trgovanje z električno energijo v razmerah mednarodno odprtega trga. Omejnjeni pravilnik so v skladu z določili Energetskega zakona in Uredbe o načinu izvajanja gospodarske javne službe prenosa električne energije in gospodarske javne službe upravljanja prenosnega omrežja pripravili v Elesu, ki je slovenski upravljavec prenosnega omrežja. Kot je znano, prvi predlog pravilnika, ki ga je Eles posredoval Agenciji za energijo 20. novembra, ni dobil soglasja. Potrebni so bili še nekateri popravki oziroma dopolnitve za boljšo preglednost dokumenta. Končni predlog dokumenta je agencija prejela 26. novembra in še isti dan izdala soglasje h kriterijem za dostop do čezmejnih prenosnih zmogljivosti, ki jih določa ta pravilnik.

MIRO JAKOMIN

URAD ZA ENERGETIKO **NASEDLE INVESTICIJE** **MED PRETEKLOSTJO IN** **PRIHODNOSTJO**

Na vprašanje, kako je zasnovan program naslednjih investicij v energetskem sistemu, so na mariborski enoti Urada za energetiko pojasnili, da gre pri tej vsebini za evidentiranje problema naslednjih investicij, opredelitev realnih virov za reševanje te problematike, določitev prednosti, dodelitev državnih pomoči po nosilcih, namenu in dinamiki, predvideno iz-

delavo programov reševanja naslednjih investicij po podjetjih, presojo programov in odobritev pomoči ter za spremljanje izvajanja programov in črpanje sredstev državne pomoči. Na omenjeni enoti menijo, da je treba v tem primeru širše gospodarske poudarke in finančne posledice iskati v dogajanjih v minulem obdobju s posledicami, ki jih prinaša odpiranje trga z električno energijo. Zavedati se je treba, da so bili elektroenergetski objekti načrtovani in izvedeni za potrebe delovanja nekdanjega jugoslovanskega elektroenergetskega sistema, da je energetska usmeritev temeljila na domačih virih, da ekonomski kriteriji niso bili prvenstveni in da je investiranje velikokrat presežalo zgolj potrebe po novih kilovatih urah (dodatna infrastruktura, stanovanja, počitniške zmogljivosti itd.). Vse to pa je denarno dodatno obremenila država z odločitvijo obsežnega reprogramiranja kreditov, ki je v velikem delu »odpadel« tudi na elektrogospodarstvo. Posledice tako nakopičenih problemov se odražajo danes, ko smo pred dejstvom odprtega trga z električno energijo, ki ni pripravljen v ceni kilovadne ure priznati vse hipoteke minulega gospodarjenja. Tako so se energetska podjetja in država kot večinski lastnik znašla pred dejstvom potrebne obnove obstoječega stanja z namenom, da se z vsemi ukrepi omogoči tržna prilagoditev proizvodnje električne energije. Na vprašanje, kako je s predvidenim časovnim potekom reševanja te problematike, pa so predstavniki omenjene ustanove med drugim povedali, da bo dinamika reševanja naslednjih investicij odvisna predvsem od razpoložljivih virov, vsebine nasedlosti in seveda tudi od finančnega obsega tega problema, ki je različen v vsakem proizvodnem podjetju.

MIRO JAKOMIN

SLOVENSKI E-FORUM **NEP V POSTOPKU** **USKLAJEVANJA**

V okviru že znanega projekta Javna in strokovna obravnava nekaterih aktualnih dokumentov energetske politike Slovenije in procesov, povezanih z odpiranjem trga z električno energijo, so konec novembra na srečanju članov Slovenskega E-foruma raz-

pravljali o pripravi Nacionalnega energetskega programa (NEP). Ivo Novak in mag. Hinko Šolinc iz Urada za energetiko pri MOPE sta na kratko predstavila modro knjigo ter druge strokovne podlage in avtorske prispevke za pripravo NEP. Poleg strokovnjakov iz energetskih krogov so na srečanju sodelovali tudi predstavniki Zveze strojnih inženirjev Slovenije in razpravljali o dosedanjem poteku priprave temeljnega energetskega dokumenta. Nacionalni energetskega program je trenutno v postopku sprejemanja pripomb in usklajevanja znotraj strokovnih krogov. Kot kaže, so pri prvi ureditvi nekatera energetska področja ostala nepokrita, pri drugih gre za podvajanje, z nekaterih vidikov pa je trenutni predlog celo protisloven. Osnutek NEP bo treba najprej uskladiti znotraj Ministrstva za okolje, prostor in energijo, nato z drugimi ministrstvi, nazadnje pa ga bo vlada posredovala v parlamentarni postopek, predvidoma nekje marca leta 2003.

MIRO JAKOMIN

MINISTRSTVO ZA OKOLJE, **PROSTOR IN ENERGIJO** **NOVA UREDBA NA PODROČJU** **VARSTVA OKOLJA**

Konec novembra je začela veljati nova Uredba o taksi za obremenjevanje zraka z emisijo ogljikovega dioksida. V bistvu gre za spremembo in dopolnitve že uveljavljene uredbe na tem področju, ki jih je vlada sprejela 17. oktobra. Kot so sporočili iz službe za odnose z javnostmi pri MOPE, bo taksa (z upoštevanjem oprostitve oziroma vračilom takse) v prihodnje pomenila namenski vir financiranja uresničevanja ukrepov zmanjševanja obremenjevanja zraka z emisijami ogljikovega dioksida. Obveznosti, ki izhajajo iz usklajevanja slovenske zakonodaje z evropsko na področju varstva zraka, so predvsem upoštevanje direktiv, ki urejajo promocijo rabe obnovljivih virov za proizvodnjo električne energije, prilagoditev standardom integralnega okoljskega dovoljenja, sheme trgovanja z emisijami, promocijo proizvodnje in prodaje biogoriv, varstvo zunanjega zraka, prilagajanje standardom toplotne izolacije, ravnanje z odpadki in emisije laskohlavnih organskih snovi.

Poleg tega mednarodno skupnost k zmanjševanju emisij toplogrednih plinov zavezuje tudi podpis Kjotskega protokola. Pomembno je tudi poudariti, da je obveznost zmanjševanja oziroma omejitve toplogrednih plinov iz Kjotskega protokola vezana na državo podpisnico, zato je vsaka država obvezna oblikovati, izvajati in objaviti državne programe ukrepov in politik zmanjševanja toplogrednih plinov. Sicer pa so ukrepi zmanjševanja obremenjevanja zraka z emisijami ogljikovega dioksida, ki jih določa uredba, usklajeni s politiko državnih pomoči na področju varstva okolja, ki je opredeljena v smernicah o dovoljenih oblikah državne pomoči na področju varstva okolja. V skladu z evropskimi navodili o dovoljenih državnih pomočeh na področju varstva okolja so posebej v energetiki dovoljene najširše sheme državnih pomoči, saj gre za področje, ki je ključnega pomena v mednarodnem merilu glede politike varstva okolja. Med te sheme sodijo predvsem ukrepi, ki pomenijo investicije v energetske varčne sisteme. Tu gre za investicije v kombinacijo proizvodnje električne energije in toplote za ogrevanje ter za investicije v spodbujanje uporabe energetske obnovljivih virov energije in prehod na uporabo goriv z manjšo vsebnostjo ogljika.

MIRO JAKOMIN

ELEKTROGOSPODARSTVO ROJSTVO DRUŽBE ELEKTRO TK

V petek, 6. decembra, je v Ljubljani potekal podpis pogodbe o ustanovitvi nove skupne družbe slovenskega elektrogospodarstva Elektro TK, ki bo tržila proste telekomunikacijske zmogljivosti. Družabniki novega podjetja so Eles, ki ima 31,5-odstotni delež, Holding Slovenske elektrarne z 19-odstotnim deležem in pet distribucijskih podjetij, ki imajo v novi družbi vsaka po 9,9-odstotni delež. Imenovan je bil že tudi nadzorni svet novega podjetja, v katerem so mag. Vekoslav Korošec kot predstavnik Eles, direktor Elektro Primorske David Valentinčič, ki bo zastopal interese distribucijskih podjetij, mag. Drago Fabijan kot predstavnik Holdinga Slovenske elektrarne in mag. Djordje Žebeljan kot predstavnik resornega ministrstva. Do imenovanja direktorja bo to funkcijo kot zasto-

**NI MERIL
ZA PRESOJO
VPLIVOV
VETRNIC
NA OKOLJE**

Elektro Primorska in občina Vipava si še vedno prizadevata, da bi na tamkajšnjem ozemlju zgradili vetrnice, toda temu nasprotujejo naravovarstveniki, hkrati pa za zdaj še nimamo metodologije, ki bi presodila dejanske vplive teh naprav na okolje. David Valentinčič, direktor Elektro Primorska, upa, da se bodo zadeve čim prej uredile na podlagi nove prostorske zakonodaje. Kot poudarja, se je Slovenija s podpisom kjotskega protokola obvezala k zmanjševanju toplogrednih plinov, zato bo morala bistveno povečati delež obnovljivih virov energije.

Opravljenе študije kažejo, da je za izrabo energije vetra najprimernejša Primorska, vendar projekt stoji, ker nimamo meril za umeščanje vetrnih elektrarn v prostor. Sprva so bile predvidene štiri lokacije za gradnjo, nato se je izbor zožil na dve - Golič in Kokoš -, zdaj pa je v igri zaradi naravovarstvenih načel le še slednji, toda tam je po mnenju predstavnikov občine tako malo prostora, da se vetrnic sploh ne bi splačalo postavljati.

Dnevnik, 27. novembra

**NOVEMBRA
NIČELNA
INFLACIJA**

Cene življenjskih potrebščin se novembra v primerjavi z mesecem prej v povprečju niso spremenile, zato je bila inflacija ničelna, so sporočili iz državnega urada za statistiko. V letošnjem enajstem mesecu so se nekoliko dvignile le cene v skupinah obleka in obutev (za 2,1 odstotka), rekreacija in kultura (za 1,1 odstotka), stanovanjska oprema (0,9 odstotka), alkoholne pijače in tobak (0,6 odstotka), hrana in brezalkoholne pijače (0,5 odstotka) ter raznovrstno blago, storitve in zdravje, ki so se podražili za 0,3 odstotka, Sicer pa so se znižale cene prevoza, in sicer za 2,5 odstotka, ter komunikacij - za 0,3 odstotka. V vseh enajstih letošnjih mesecih so se cene zvišale za 6,6 odstotka, novembra letos pa so glede na lanski november poskočile za 6,7 odstotka.

STA, 29. novembra

**FINANČNI
NADZOR
ŠELE PO DVEH
LETIH**

Vlada je vodstvu Rudnika Trbovlje - Hrastnik (RTH) oktobra naročila, naj odpre poseben transakcijski račun za financiranje zapiranja rudnika, da bo lahko nadzorovala porabo proračunskega denarja. S tem bo namreč mogoče preprečiti navzkrižno financiranje proizvodnje RTH. Toda do tega spoznanja je prišla vlada, ustanoviteljica omenjenega javnega podjetja, ki se financira z davkoplačevalskim denarjem, šele po dveh letih. Na ministrstvu za okolje, prostor in energijo pojasnjujejo, da so zakon o postopnem zapiranju RTH in razvojnem prestrukturiranju regije iz leta 2000 začeli izvajati šele lani. V njem je določeno prvo petletno obdobje zapiranja rudnika, in sicer od leta 2000 do 2004, v tem času pa bo država za to namenila največ 15,99 milijarde tolarjev. Lani so v RTH porabili 2,1 milijarde tolarjev, v naslednjih dveh letih pa je torej na voljo preostanek in obresti od tega zneska. Rudnik bo dokončno prenehal s proizvodnjo leta 2007.

Delo, 2. decembra

**STISKA
DISTRIBUTERJEV**

Električna energija za tarifne odjemalce (gospodinjstva, male obrtnike in javno razsvetljava) se bo v prihodnjem letu podražila za sedem odstotkov, kar je za tri odstotke manj, kot so predlagala distribucijska podjetja. Vlada višje podražitve v okviru svoje protiinflacijske politike ne sprejema, četudi omenjena podjetja tarnajo, da bo s tem ogroženo njihovo poslovanje. Poleg tega distributerji želijo, da bi ostala omrežnina nespremenjena, ter da holding Slovenske elektrarne in JE Krško ne bi povečala svojih cen. Toda podjetja z njima še nimajo pogodb o nakupu energije za leto 2003, poleg tega pa je skoraj gotovo tudi, da bo agencija za energijo v povprečju za 15 odstotkov podražila omrežnino. Kot je pojasnil Peter Kozina iz Elektro Ljubljana, razumejo vladno skrb glede inflacije, vendar traja že predolgo in vpliva na likvidnost podjetij, posredno pa tudi na prisilno zmanjševanje naložb.

Delo, 3. decembra

SIMONA BANDUR

pnik opravljal direktor Debitela Borut Razdevšek, ki je bil tudi koordinator vseh dejavnosti, povezanih z nastankom nove elektroenergetske družbe.

BRANE JANJČ

TE TRBOVLJE KONČANA PRVA MENEŽERSKA AKADEMIJA

V TE Trbovlje je začel podjetniški način razmišljanja prodirati v vse dele poslovanja družbe. Tako so v sklopu izobraževanja zaposlenih letos izvedli program z naslovom Menežerska akademija. Končali so ga v začetku decembra. Udeleženci akademije so rezultate svojega dela predstavili pred strokovnjaki, mentorji, vodstvom podjetja in javnostjo. V obliki poslovnih načrtov so obdelali racionalizacijo električne energije lastne rabe, načrt elektronske dokumentacije za obvladovanje vzdrževalnih del, ustanovitev podjetja za storitve s področja varnosti in načrt toplotne obdelave odpadkov. Poslovne načrte je ocenil prof. dr. Bogomir Kovač, kakovost akademije na podlagi ocen udeležencev pa strnil doc. dr. Janez Mayer. Nekateri izmed predlogov bodo pri poslovanju TET tudi dejansko zaživel.

Udeležencem akademije so na posebni predstavitvi del v Zdravilišču Laško podelili certifikate. »V TE Trbovlje z dopolnjevanjem znanja in

pridobivanjem novih spoznanj prispevamo k njenemu uspešnem poslovanju in z nadaljnjim razvojem gradimo novo podobo družbe. Ob tem se zavedamo, da so usposobljenost naših zaposlenih, njihove zamisli in predlogi za nas neprecenljivega pomena,« je ob tej priložnosti dejal Samo Pajer, direktor TET.

MINKA SKUBIC

ELEKTRO PRIMORSKA ODPRLI NOV SERVISNI KOMPLEKS V KROMBERKU

V Kromberku so 18. decembra odprli nove delovne prostore Elektra Primorska. Z dokončanjem servisnega kompleksa so tako združili vse proizvodno servisne dejavnosti na eni lokaciji, kar bo pripomoglo k racionalni organizaciji dela, izboljšale pa se bodo tudi delovne razmere. Pred začetkom gradnje so bili na tem zemljišču nadzorništvo Gorica, odprto skladišče, opuščeno stikališče in stanovanjski objekt. Novi objekti skupaj z RTP 110/20 kV Gorica in centrom vodenja tvorijo zaokroženo celoto (površina obsega 2.575 kvadratnih metrov). Za celoten kompleks so uredili potrebne površine za odprto centralno skladišče, parkirne prostore, dovozne poti in potrebno infrastrukturo (te površine obsegajo 3.100 kvadratnih metrov). Ker so ta servisni kompleks odprli po zaključku decembrske številke Našega sti-

ka, bomo o odprtju več poročali prihodnjč.

MIRO JAKOMIN

ELEKTRO PRIMORSKA SREČANJE ŠTIPENDISTOV ELEKTRA PRIMORSKA

Tudi letos je podjetje Elektro Primorska organiziralo tradicionalno srečanje štipendistov družbe z napotki Zvoneta Modreja: »Življenje je skrivnost, ki se vsakomur razkriva po svoje in vsakomur le sproti ... Vsak izmed nas lahko prispeva svoje spoznanje, četudi na videz še tako majhno in skromno, pa vendar enkratno. Spoznati ta delček resnice v sebi in ga dati drugim, to je eden izmed namenov našega bivanja tukaj in zdaj. Tu smo drug zaradi drugega in nihče le sam zaradi sebe.« V tem prepičanju smo tudi letos našim štipendistom namenili nekaj uric, ki smo jih skupaj preživeli prav na miklavževu, 6. decembra 2002.

Kot vsako leto je bil tudi letos odziv naših štipendistov presenetljivo velik. Srečanja so se udeležili skoraj vsi. Odsotni pa so se z obžalovanjem opravičili. Prav ta njihov odnos do srečanj nam daje potrditev, da so srečanja potrebna in zaželena. Štipendijo prejemajo kandidati, ki se izobražujejo za program elektrikarja energetika – IV. stopnja do univerzitetnega dipl. inž. el. – VII. stopnja. Ob tem pa lahko povemo, da smo leta

Foto Elektro Primorska

Novi delovni prostori v Kromberku.

Foto Elektro Primorska

Srečanja štipendistov.

2002 enega izmed naših študentov »pripeljali« do naslova magister znanosti.

Letošnje srečanje je bilo obogateno s predavanjem Zvonka Toroša, direktorja tehničnega sektorja, ki se je izjemno potrudil, da je prihodnje sodelavce seznanil z novostmi v elektrogospodarstvu. Z mislijo, da je znanje več kot zgolj vedeti kako – je tudi vedeti zakaj, kaj, kdo, kje in kdaj – se trudimo, da bi ustvarili pravo okolje, v katerem je mogoče znanje ustvarjati, odkrivati, zajemati, izmenjavati, prečiščevati, potrjevati, sprejemati, prilagajati, prenašati in uporabljati.

BOŽA PETROVČIČ

PREMOGOVNIK VELENJE USMERJENOST V INTENZIVNI RAZVOJ

Pričakovano odpiranje elektroenergetskega trga postavlja pred energetska podjetja nove izzive. Tega se zavedajo tudi v Premogovniku Velenje. Zato je vodstvena ekipa, na čelu z novim direktorjem Evgenom Dervaričem, zaposlenim že predstavila vizijo prihodnosti. Glavno vodilo poslovanja družbe za prihajajoče obdobje je njen intenzivni razvoj. Vizijo razvoja bo vodstvena ekipa Premogovnika Velenje gradila na dveh, med sabo ločenih temeljih, in sicer na področju pridobivanja premoga ter na področju prestrukturiranja drugih dejavnosti v poslovnem sistemu

družbe, ki danes ne prinašajo dobička. Strategijo za uresničitev načrtov bodo v Premogovniku Velenje obravnavali na strateški konferenci. Po njej si vodstvo obeta sto dni časa za izvedbo prvih korakov njenega uresničevanja. Lignit, ki ga pridobivajo v Velenju, je nesporno edini pomembnejši energetski vir za Slovenijo in količinsko se bo njegova proizvodnja, skladno s perspektivo Holdinga Slovenske elektrarne (HSE), osnutkom Nacionalnega energetskega programa in Kjotskim sporazumom, postopno zniževala, tako da bi z zdajšnjih 3,8 milijona ton po letu 2010 znašala 3,5 milijona ton na leto. Pravo razmerje med narodno gospodarskim interesom in svetovno ceno premoga bo treba še opredeliti. V Premogovniku Velenje pa se zavedajo, da bo cena tudi v prihodnje treba še zniževati z dodatnimi ukrepi, ki bodo omogočili tehnično učinkovitejšo in posledično bolj ekonomično odkopavanje lignita. V poslovnem sistemu družbe je danes nekaj dejavnosti, ki bremenijo ceno premoga in zmanjšujejo konkurenčnost matičnega podjetja na trgu. Ta trend bodo skušali obrniti s postopnim sistemskim prestrukturiranjem teh dejavnosti. Tudi z iskanjem strateških partnerjev za skupne investicije v nove proizvodne programe in zmanjšanjem obsega prodaje v matično podjetje. Intenzivni razvoj bo hkrati pomenil tudi ohranjanje, in na dolgi rok, ustvarjanje novih delovnih mest, kar ostaja eden izmed pomembnih ciljev Premogovnika Velenje tudi v prihodnje.

SIMONA PRAH

MUZEJ PREMOGOVNIŠTVA IZREDNO ZANIMANJE OBISKOVALCEV

V muzeju premogovništva Slovenije v Velenju so novembra sprejeli že 30.000-ega obiskovalca, ki si je letos ogledal atraktivno muzejsko postavitev v avtentičnem okolju jame Škale. Tako so presegli doslej najboljši obisk v starejših, sorodnih rudarskih muzejih v Idriji in Mežici. Največ obiskovalcev prihaja iz Slovenije, še posebej pa so lahko zadovoljni z obiskom tujcev, ki jih je več kot sedem odstotkov. Med tujimi obiskovalci po številčnosti izstopajo gostje iz Hr-

vaške, Avstrije in Nemčije. Muzej je v celoti multimedijsko opremljen, kar pomeni, da obiskovalci lahko poslušajo zgodbo o zgodovini in razvoju rudarstva, ki jo spremljajo tudi zvočni in svetlobni učinki, v petih jezikih, in sicer slovenskem, angleškem, nemškem, italijanskem in hrvaškem. Čeprav imajo v muzeju pripravljene tudi posebne izobraževalne programe o energetiki in okolju za osnovne in srednje šole, je v strukturi obiskovalcev več odraslih. Sicer pa je muzej od odprtja, 3. julija 1999, obiskalo že več kot 92.000 obiskovalcev, ki večinoma prihajajo iz Slovenije, pa tudi iz skoraj vseh evropskih držav in celo iz Argentine, Avstralije, Kitajske in Indije. Kot slovensko posebnost v muzeju je treba omeniti tudi obisk 35 invalidov na vozičkih, ki so si lahko v posebnih razmerah ogledali skoraj vse scene. Do konca leta v muzeju pričakujejo več kot 32.000 obiskovalcev, uspešno leto pa bodo sklenili z nočnim ogledom, ko bo vse obiskovalce v podzemlju pozdravil dedek Mraz, zaigrali bodo člani Harmonikarskega orkestra Premogovnika Velenje, poskrbljeno pa bo tudi za gostinsko ponudbo.

SIMONA PRAH

SLOVENIJA

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA NARASLA ZA 3,4 ODSOTKA

Obseg industrijske proizvodnje v Sloveniji je bil oktobra v primerjavi z mesecem prej višji za 3,4 odstotka, glede na lanski deseti mesec pa za 1,5 odstotka, je izračunal državni statistični urad. V prvih desetih mesecih letošnjega leta je bila industrijska proizvodnja v primerjavi z istim obdobjem lani višja za 2,6 odstotka. Sicer pa se je v omenjenem mesecu glede na lanski oktober najbolj povečal obseg proizvodnje v rudarstvu, in sicer za 14,7 odstotka, proizvodnja v oskrbi z elektriko, plinom in vodo za 5,2 odstotka, v predelovalnih dejavnostih pa za 0,7 odstotka. Glede na namen porabe proizvodov se je najbolj povečal obseg proizvodnje pri proizvodih za investicije - za 15,2 odstotka, sledita proizvodnja energentov, ki je višja za 8,8 odstotka, in proizvodov za vmesno porabo. Slednja se je povečala za 3,6 odstotka. STA

ZA ODPIRANJE TRGA ZAGOTOVLJENE USTREZNE podlage

Ministrstvo za okolje, prostor in energijo (MOPE) je letos v sodelovanju z energetskega zakonodajno ustanovami in podjetji uresničevalo vrsto pomembnih dejavnosti v energetiki. V času pred odpiranjem zunanjega trga z električno energijo je na podlagi energetskega zakona pripravilo več potrebnih aktov. Med drugim so bili pred kratkim sprejeti tudi podzakonski akti, ki predpisujejo naloge upravljavcev omrežij in izvajalcev dejavnosti prenosa ter distribucije električne energije, sistemske storitve ter pogoje, postopke in ceno za dostop do omrežij.

Poleg uresničevanja omenjenih dejavnosti je Ministrstvo za okolje, prostor in energijo pripravilo tudi program privatizacije javnih podjetij za distribucijo električne energije. Prva naloga in skrb pa še vedno ostaja zanesljiva in kakovostna oskrba odjemalcev z električno energijo. Kot je v začetku decembra v pogovoru poudaril minister **Janez Kopač**, pričakujejo, da bo oskrba odjemalcev, tako kot doslej, tudi v prihodnjem letu na zahtevani ravni zanesljivosti in kakovosti.

Cilji, ki jim Ministrstvo za okolje, prostor in energijo sledi pri odpiranju trga z električno energijo, so seveda zapisani v sklepkih vlade, ki so v bistvu priporočila Agenciji za energijo, Elesu in elektrodistribucijskim podjetjem. Gospod minister, prosim, če lahko pojasnite

samo nekatere najbolj ključne cilje.

»Ključni cilj je seveda stabilna oskrba z električno energijo, sestavni del tega pa je tudi vzdrževanje domače proizvodnje električne energije v taki kondiciji, ki bo sposobna ohranjati to stabilnost. Po oceni Elesu je elektroenergetski sistem še stabilen, če na daljši rok napajamo do 20 odstotkov domače porabe električne energije iz uvoza, kratkoročno pa do 25 odstotkov. To pomeni, da so sicer načeloma proste uvozne poti omejene s temi količinami, kajti drugače bi lahko zelo hitro, prej kot v enem letu, destabilizirali domači elektroenergetski sistem do te mere, da bi potrošniki na trgu plačali električno energijo bistveno dražje, kakor jo plačujejo danes. In to je okvir, znotraj katerega lahko vodimo energetske politike pri odpiranju trga. Res pa je, da je bil trg delno odprt že doslej in smo imeli

uvoz električne energije tudi v preteklosti. Samo način organizacije in porazdelitve vlog na tem trgu je sedaj drugačen, in sicer tak, kot zahtevajo pravila Evropske unije.«

Nasedle investicije so nedvomno eden največjih problemov v energetskega sektorju. V vodstvu Holdinga Slovenske elektrarne (HSE) opozarjajo, da je konkurenčnost holdinga pri popolnem odpiranju trga lahko vprašljiva. S katerimi ukrepi namerava vaše ministrstvo rešiti ta problem?

»Nasedle investicije so v resnici velik problem slovenske energetike in ta hip končne slike, kako jih bomo reševali, še nimamo. Ta problem pa smo že rešili v podjetjih TET in TETOL, ki se financirata s prednostnim odjemom, z omrežnino. Breme drugih nasedlih investicij, predvsem tistih, ki so v lasti HSE, pa je trenutno na ramenih holdinga; pri tem zagotovo največje breme pomenita Termoelektrarna Šoštanj in Premogovnik Velenje. V proračunu za zdaj denarja za reševanje tega problema nimamo; dobili naj bi ga nekaj od kupnine za Talum, bistveno več, to je 21 milijard tolarjev, pa od kupnine za elektrodistribucijska podjetja, če bo do te kupnine seveda prišlo.«

Pred odpiranjem energetskega trga je še zlasti aktualno vprašanje, komu bo NEK v prihodnjem letu prodala električno energijo. Kaj menite o trditvi dr. Roberta Goloba, prejšnjega državnega sekretarja za energijo, da naj bi energetskega trg deloval le, če elektrike iz NEK ne bo prodajal HSE, temveč nekdo drug?

»NEK prodaja samo pasovno električno energijo, ne pa trapezne in konične. Na področju trapezne in konične električne energije je praktično edini ponudnik Holding Slovenske elektrarne. Tako v tem primeru o kakih konkurencah ne moremo govoriti, pa če NEK imamo ali ne. Pri prodaji pasovne elektrike pa je treba upoštevati, da je glavni del uvoza elektrike, ki ga omejene prenosne zmogljivosti omogočajo, prav na tem področju. Zato je omenjena trditev zelo re-

lativna. Po drugi strani pa je o tem smešno govoriti, saj je država daleč večinski lastnik tako NEK, HSE in elektrodistribucijskih podjetij, kot tudi TET in TE-TOL. Konkurenca znotraj Slovenije je pač nekaj, kar se lahko razvije samo do določene mere, saj je država večinski lastnik vseh proizvajalcev in distributerjev električne energije. Pravo konkurenco bo omogočila šele ponudba iz tujine. Zato seveda omenjena trditev ne drži in razumem, da za njo tiči bolj želja po razpolaganju s pravico do izvoza elektrike iz NEK v Italijo. To je v bistvu pravi interes trgovcev, ne pa konkurenca znotraj Slovenije. Pravno besedičenje, ki ga v vprašanju omenjate, se je dokazalo, ko se NEK ni prijavila na razpis za izvoz elektrike v Italijo. Pridig o skrbi za konkurenco znotraj Slovenije je bilo takoj konec, saj NEK za določenega trgovca nenadoma ni bila več zanimiva.«

Kaj pa menite o trditvah predstavnikov nekaterih večjih industrijskih podjetij, ki opozarjajo, da večina velikih odjemalcev električne energije ne bo mogla do uvožene elektrike, ker so zmogljivosti na daljnovidih omejene?

»Te omejitve so pač take, kakršne so in vlada, Agencija za energijo in Eles pri tem čez noč ne morejo nič nare-

diti. Čudno je, da so nekateri pričakovali čudeže, saj so tehnične omejitve bile že dolgo časa znane. Dejstvo je, da bodo vse razpoložljive zmogljivosti za uvoz električne energije prvenstveno dobili veliki porabniki električne energije. Zato razumem te trditve samo kot prerekanje med samimi upravičenimi odjemalci, kdo je bolj upravičen do delitve te omejene pogače. Po drugi strani pa smo lahko brali tudi izjave drugih velikih porabnikov električne energije, ki menijo, da pravilnik o delitvi čezmejnih prenosnih zmogljivosti dobro rešuje to problematiko.«

V letu 2003 so v elektrodistribuciji predvidene spremembe na področju organiziranosti in odprodaje upravljskega deleža tujemu kupcu. Kakšne so po vašem mnenju možnosti, da bi se distribucijska podjetja povežala v tako obliko, ki bi distribuciji zagotovila konkurenčni nastop na trgu in ustrezen razvoj tržnih dejavnosti?

»Elektrodistribucijska podjetja morajo glede na študijo, ki so jo sama naročila pri dr. Maksu Tajnikarju, še marsikaj narediti za racionalnejše organiziranje svojega poslovanja. Iz te študije izhaja, da imajo 32 poslovnih dejavnosti, ki jih opravljajo poleg svoje temeljne poslovne dejavnosti.

V Ministrstvu za okolje, prostor in energijo so letos velik del dejavnosti na energetskega področju namenili intenzivnim pripravam na odprtje zunanjega trga z električno energijo. Gre za izredno zapleten proces, ki zahteva celo vrsto zahtevnih usklajevanj med posameznimi akterji. Sicer pa med druge odmevne dejavnosti tega ministrstva, če omenimo samo nekatere pomembnejše, sodijo: Podpis pogodbe s Hrvaško o ureditvi statusa NEK (ta zadeva je trenutno v parlamentarnem postopku ratifikacije); podpis koncesijske pogodbe za gradnjo verige elektrarn na spodnji Savi in začetek gradnje HE Boštanj; parlamentarna obravnava prostorskega plana (na tej podlagi bo mogoče v Sloveniji graditi tudi vetrne elektrarne); sprejetje dveh zakonov o urejanju prostora in o graditvi objektov (bistveno olajšujeta možnosti za gradnjo energetske infrastrukture); podpis koncesijske pogodbe za izrabo energetskega potenciala reke Soče (trenutno so v sklepni fazi priprave za podpis te pogodbe tudi na Dravi in Savi); sprejetje vladne uredbe, s katero se subvencionira in zagotavlja razvoj izrabe obnovljivih virov energije; sprejetje pravilnika o toplotni zaščiti in učinkoviti rabi energije v stavbah ter pravilnika o prezračevanju in klimatizaciji stavb (kot predvidevajo v ministrstvu, se bo v prihodnje na tej podlagi zmanjšala poraba potrebne toplotne energije za ogrevanje stavb za 30 odstotkov); priprava razpisa za delitev donacije GEF v višini 4,3 milijona dolarjev za kapitalna sovlaganja v projekte daljinskega ogrevanja na lesno biomaso; poleg teh dejavnosti pa so v Ministrstvu za okolje, prostor in energijo uresničevali še vrsto drugih projektov.

Foto Miro Jakomin

Minister za okolje, prostor in energijo Janez Kopač.

Zato ima večina teh podjetij v primerjavi s sorodnimi podjetji v naši soseščini preveč zaposlenih in premalo izkoriščene zmogljivosti, predvsem pri svojih dodatnih dejavnostih, ki bi jih potemtakem morala v pretežni meri izločati. Tudi sama distribucijska podjetja, ki so si letos začela med sabo konkurirati na slovenskem trgu, lahko poslujejo naprej samo v primeru starega načina korekcijskega faktorja pri delitvi omrežnine. Če bi te korekcije v prihodnje ne bilo več, mislim, da bi v podjetjih zelo hitro spoznali, da lahko na slovenskem trgu – ne glede na odpiranje trga napram tujini – preživita največ dve distribucijski podjetji od petih. Tretji pomembni element pri tem pa je, da je sedaj tudi HSE začel sam komunicirati z nekaterimi kupci in smo torej dobili še šestega »distributerja« v državi, kar je seveda za tako majhen prostor, kot je Slovenija, popolnoma

neracionalno. Zato se bo treba v prihodnjem letu dogovoriti, kako združevati posamezne funkcije teh elektrodistribucijskih podjetij in jih temu ustrezno tudi reorganizirati.«

Kako je z možnostjo, da bi se elektrodistribucijska podjetja povezala v Holding Slovenske elektrarne?

»Te možnosti pri razmišljanju o nadaljnjem organiziranju elektrodistribucije ne izključujem.«

Kakšen pa je vaš pogled na vprašanje o zagotovitvi delovnih mest in socialne varnosti delavcev v elektrodistribuciji?

»Mislim, da je naloga vsakega drugega direktorja, da poskuša prestrukturirati poslovanje svojega podjetja tako, da pri tem ne sproži večjih socialnih pretresov. Navsezadnje lahko vse dodatne poslovne dejavnosti, ki jih elektrodistribucijska podjetja ta hip opravljajo, v primeru izločitve opravljajo isti ljudje, ki jih znotraj podjetij opravljajo že danes. To je vsekakor odgovorna naloga, na katero se bodo morala vodstva posameznih podjetij odzvati v prihodnjem letu. Pozvali smo jih, naj se opredelijo do ugotovitev študije dr. Tajnikarja oziroma povedo, kako mislijo s gestije prevesti v prakso.«

Kot je znano, je v pripravi Nacionalni energetska program (NEP), ki bo določal energetske smernice in cilje v naslednjih desetih letih. V kateri fazi se trenutno nahaja priprava osnutka tega dokumenta? Zakaj na tem področju ne pride do hitrejšega premika?

»Osnutek Nacionalnega energetskega programa se še vedno pripravlja znotraj strokovne javnosti. Separati so sicer že pripravljene, ker pa še niso združeni na skupni imenovalec, za zdaj še ni izdelano enotno besedilo. Pri tem nekatere zadeve niso dovolj obdelane, druge se podvajajo, tretje niso kvantificirane, v nekaterih delih osnutka pa se kažejo celo protislovja. Skratka, gre za zbirko najrazličnejših razmišljanj in želja, ki jih je treba sedaj vsebinsko predelati v nek enovit in konsistenten tekst.«

»Ne. Naloga je že ves čas na strani Ministrstva za okolje, prostor in energijo. Žal moram reči, da te naloge nismo opravili, saj je prejšnji državni sekretar za energetiko veliko obljubljal, pa bolj malo naredil. Sedaj to zadevo pospešeno vodi naprej novi državni sekretar za energetiko mag. Djordje Žebeljan. Načrtujemo, da bo vlada osnutek Nacionalnega energetskega programa obravnavala predvidoma marca naslednje leto. Ta hip natančnega načrta v zvezi z nadaljnjo pripravo NEP še nimamo, nesporno pa je potrebno, da ta osnutek sedaj posredujemo tudi v splošno razpravo širši javnosti. Navsezadnje sem prepričan, da se bo za to besedilo zanimal Svet za trajnostni razvoj pri vladi, gotovo pa še kdo.«

Zanesljiva in kakovostna oskrba z energijo je nedvomno eden od pglavitnih ciljev v energetske sektorju. Kakšna so vaša predvidevanja in pričakovanja na tem področju za leto 2003?

»Ravno pravilnik o dodelitvi čezmejnih prenosnih zmogljivosti, ki ga je v skladu s priporočili vlade sprejel Eles, z njim pa je soglašala Agencija za energijo, je namenjen zanesljivi in kakovostni oskrbi z električno energijo v prihodnjem letu. Če bi bil sprejet pravilnik, kakršen je bil predlagan še septembra, bi prihodnje leto gotovo imeli veliko težav na področju zanesljive, cenovno sprejemljive in kakovostne oskrbe z električno energijo. Mislim pa, da nas na tem področju še precej več dela čaka leta 2004, ko utegne Evropska unija spremeniti svoja pravila in nas prisiliti k dražbam za dodelitev čezmejnih prenosnih zmogljivosti. V spopadu s tujo konkurenco bi naši proizvajalci, ki nimajo rešenega problema nasedlih investicij, zagotovo potegnili krajši konec. Sicer pa naj bi ob koncu tega leta sprejeli še uredbo o dobavnih pogojih za odjem električne energije, ki bo prvič po petnajstih letih na novo regulirala odjem električne energije oziroma samo priključevanje na elektroenergetski sistem in pogoje odjema. Pri tem je seveda zelo pomembno, da postaja kakovost električne energije bistveni element pogodbenega odnosa med dobaviteljem in odjemalcem.«

MIRO JAKOMIN

ITALIJA

VLADA PRIZADELA JAVNA PODJETJA

Odločitev italijanske vlade, ki je avgusta letos vse do konca novembra zamrznila tarife, bo prizadela vsa javna podjetja, ki se ukvarjajo s telekomunikacijskimi, prenosnimi, poštnimi, plinskimi in elektroenergetskimi storitvami. Kot so pojasnili predstavniki vlade Silvia Berlusconija, naj bi tak ukrep prispeval predvsem k razvoju liberalne tržne ekonomije, mnogi strokovnjaki pa menijo, da se je vlada za to odločila, ker se je ustrašila, ko je spoznala, da bo letošnja inflacija v Italiji znašala 2,4 odstotka in ne načrtovanega 1,4 odstotka. Regulator elektroenergetskega trga je namreč septembra načrtoval 1,7-odstotno povišanje tarif. Kot poroča revija Power in Europe, bo učinek zamrznitve tarif ravnoproten in prej slabo kot dobro vplival liberalizacijo italijanskega gospodarstva. V prvi vrsti bo upadlo zaupanje v takšen razvoj ekonomije. Nekatera italijanska elektroenergetska podjetja so namreč že kupila deleže v podjetju, ki naj bi prevzelo naloge neodvisnega regulatorja trga, med drugim tudi določanje tarif. Zdaj so spoznala, da tak princip sploh ne deluje. Po drugi strani pa so razočarani tudi tuji investitorji, ki se prav tako sprašujejo, kako dolgo se bo italijanska oblast še vmešavala v gospodarske posle.

ENEL NE OSKRBUJE VEČ PORABNIKOV IZ MILANA

Dve leti dolga pogajanja o prodaji Enelovega milanskega distribucijskega omrežja so se končala. Kupec - lokalno elektroenergetsko podjetje AEM - in Enel se namreč nikakor nista mogla dogovoriti o primerni ceni za omrežje, ki oskrbuje 385 porabnikov iz Milana, obsega pa 4500 kilometrov srednje- in visokonapetostnih povezav ter transformatorske postaje v mestu. Posebno arbitrarno telo, ki je usklajevalo želje prodajalca in kupca, je premoženje ocenilo na 423,5 milijona evrov, kar pomeni, da bi Enel za vsakega porabnika dobil nekaj manj kot 1.100 evrov. Toda to je bila veliko nižja cena od tiste, ki jo je podjetje doseglo v pogajanjih pri prodaji omrežja v glavnem mestu - takrat ga je namreč lokalno elektroenergetsko podjetje Acea iz Rima odkupilo po ceni 1500 evrov za porabnika. Prav zato so se pogajanja tako zavlekla, a se vendarle ustavila pri ceni 1100 evrov za porabnika. Enelovi odjemalci bodo tako kaj kmalu začeli prejemati račune od lokalnega podjetja AEM.

POSLOVNI SISTEM
MARIBOR, SLOVENIJA

tt-tehnika
trgovina d.o.o.

tehmar
d.o.o.

TELIX®
d.o.o.

MASE
POSLOVNE STORITVE IN POSREĐEVNIŠTVO D.O.O.

**VSEM NAŠIM POSLOVNIM PARTNERJEM
TER UPORABNIKOM NAŠIH
IZDELKOV IN STORITEV
ŽELIMO VESELE NASTOPAJOČE
PRAZNIKE, OBILICO OSEBNE SREČE
IN POSLOVNIH USPEHOV V LETU 2003 !**

AGENCIJA ZA ENERGIJO USPEŠNO UTIRA nova pota

S procesom deregulacije in liberalizacije se v energetskega sistema porajajo bistveno drugačne razmere in zahteve po novem načinu poslovanja energetskih podjetij. Agencija za energijo se v ta proces vključuje z učinkovitim delovanjem in uresničevanjem zastavljenih nalog in ciljev. Na podlagi energetskega zakona deluje kot neodvisna ustanova in usklajuje različne interese države, energetskih podjetij in odjemalcev. Kot je znano, je bila agencija ustanovljena za nadzor nad delovanjem trga z električno energijo in zemeljskim plinom.

Agencija za energijo je že lani sodelovala pri dejavnostih, povezanih z odpiranjem trga z električno energijo, letos pa je nekatere dejavnosti na tem področju še intenzivirala z namenom, da bi se lahko ta proces nemoteno odvijal. Ena od pomembnih prelomnic v dosedanem delovanju agencije se kaže na področju cen za uporabo elektroenergetskih omrežij, kjer je bila sprejeta nova metodologija. O tej temi in drugih aktualnih zadevah smo se konec novembra pogovarjali s **prof. dr. Jožetom Koprivnikarjem**, direktorjem te ustanove.

Kako Agencija za energijo usklajuje in upošteva različne cilje in interese države, energetskih podjetij in odjemalcev?

»Agencija je kot neodvisna ustanova na energetskega področju tista, ki mora dejansko izvajati svojo dejavnost tako, da po eni strani niso ogrožena podjetja, pristojna za prenos in distribucijo električne energije, po drugi strani pa je treba upoštevati tu-

di interes lastnika, v tem primeru seveda države, in pa uporabnikov električne energije. Skratka, Agencija se pojavlja nekje v sredini, v preseku vseh interesov, kar je zelo zahtevna in odgovorna naloga.«

Katere ključne pogoje je letos Agencija za energijo zagotovila z namenom, da bi lahko nemoteno stekel proces odpiranja trga z električno energijo?

»Letos je bilo največ naših dejavnosti povezanih s pripravo metodologije določanja cen za uporabo električnih omrežij. Pripravili smo pravilnik, s katerim bodo cene za naslednje leto oblikovane na podlagi strokovno podprte metodologije, ki je že doživela ugoden sprejem v strokovnih krogih. Za gospodarske javne službe (GJS), kamor sodita Eles in distribucija, je določanje teh cen seveda izredno pomembno. Tem podjetjem je treba zagotoviti dovolj sredstev za nemoteno poslovanje, nadalje možnost za izvedljivost investicijskega

načrtovana in ne nazadnje je v tej metodologiji upoštevan tudi potreben donos na kapital. Nova načela ekonomskega reguliranja, na podlagi katerih se določa cena za uporabo omrežij, podjetjem omogočajo učinkovito in uspešno uresničevanje njihove temeljne dejavnosti, to je javne službe, zaradi katere so bila konec koncev tudi ustanovljena.«

V čem je bistvena značilnost oziroma prednost nove metodologije določanja cen za uporabo električnih omrežij, če jo primerjamo z dosedanjim načinom določanja teh cen?

»Ekonomsko reguliranje določa ceno za uporabo električnih omrežij na strokovnih ekonomskih temeljih. Cena za uporabo omrežij, kljub nekaterim pričakovanjem, ne bo nižja. Naša omrežja in prenosno-distribucijska podjetja v minulem obdobju namreč niso bila ustrezno vrednotena, in zato niso imela možnosti, da bi se razvijala v skladu s sodobnimi načeli. S to metodologijo, ki smo jo predstavili tako na Ministrstvu za okolje, prostor in energijo kakor tudi nekaterim drugim ustanovam, smo s svojimi ciljnim usmeritvami posegli v naslednje regulativno obdobje, ki bo trajalo tri leta. Kot sem že dejal, gre za strokovno utemeljeno metodologijo, s katero moramo gospodarskim javnim službam zagotoviti sredstva za nemoteno poslovanje. Dodana je tudi možnost izboljšanja kakovosti z investicijami in pa nova komponenta, ki doslej ni bila upoštevana, to je zagotavljanje ustreznega donosa na vložena sredstva.«

Kako ste novo metodologijo določanja cen predstavili elektro podjetjem?

»Med temeljna načela Agencije sodita tudi odprtost in preglednost našega delovanja s čim večjo soudeležbo zainteresirane strokovne javnosti pri pripravi pomembnejših dokumentov. Metodologijo določanja cen smo najprej pripravili v obliki pripravljalnega dokumenta, s katerim smo seznanili regulirana podjetja. Njihovi predstavniki so nato dejavno sodelovali pri dokončnem oblikovanju metodologije. Na številnih sestankih smo skupaj spoznavali vso raznolikost in zapletenost tega področja, veliko pozornosti smo na pri-

mer namenili sredstvom za investicije, upravičenim stroškom in podobno. Agencija za energijo je na tem področju v dogovorih s podjetji dosegla visoko stopnjo skladnosti.«

Kakšen je bil odziv direktorjev Elesa in distribucijskih podjetij?

»Najprej so bili presenečeni nad zahtevnostjo nove metodologije določanja cen, ko pa so se z njo podrobneje seznanili, so tudi sami ugotovili, da je strokovna, utemeljena in uporabna. Sodelovanje s predstavniki teh podjetij je bilo izredno korektno.«

Kako se Agencija za energijo pripravlja na odpiranje trga s plinom?

»Predvsem skrbno analiziramo dogajanja na trgu z zemeljskim plinom v Evropi in v Sloveniji. Temeljna ugotovitev je, da tako v državah članicah Evropske unije kot tudi pri nas poteka odpiranje trga z zemeljskim plinom počasneje kakor odpiranje trga z električno energijo. Po najnovjših informacijah naj bi se trg s plinom za vse uporabnike odprl šele leta 2007. Na tem področju obstaja tudi v Sloveniji veliko pomislekov in vse kaže, da bo proces odpiranja res potekal

počasneje, kot smo sprva načrtovali. Kot lahko sklepamo na podlagi priprav Nacionalnega energetskega programa, bo Agencija imela kar veliko pristojnosti in nalog, na katere se želimo čim bolj pripraviti. Sodelujemo tudi v projektu iz programa Phare predpristopne pomoči s plinskega področja, tako da uporabljamo tudi znanja iz držav, ki so v tem procesu že pred nami. Letos jeseni smo pripravili tudi seminar o odpiranju plinskega trga s predavatelji iz tujine. Udeleženci so ga zelo dobro ocenili in to je vsekakor spodbuda, da bomo tudi v prihodnjem letu organizirali podobna izobraževalno-informativna srečanja.«

Letos je bilo na podlagi energetskega zakona sprejetih več pomembnih uredb in pravilnikov, ki utirajo pot odpiranju zunanjega trga z električno energijo. Pri pripravi katerih dokumentov je sodelovala Agencija za energijo?

»Agencija z mnenji in predlogi sodeluje pri nastajanju podzakonskih aktov, ki se neposredno ali posredno dotikajo našega delovanja. Intenzivno sodelujemo pri noveliranju Uredbe o pogojih in postopku za izdajo ter odvzem licence za opravljanje energetske dejavnosti. Sami pa pripravljamo in izdajamo Pravilnik o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijih za upravičenost stroškov ter Pravilnik o podatkih, ki so jih izvajalci energetske dejavnosti dolžni sporočati agenciji. Poleg tega dajemo soglasja k nekaterim vrstam aktov upravljavcev omrežij in pripravljamo predloge za vlado. Sodelujemo tudi pri pripravi osnutka Nacionalnega energetskega programa in pri usklajevanju novih določil v energetske zakonodaji.«

In kakšna so vaša pričakovanja glede skorajšnjega odpiranja trga z električno energijo?

»Prihodnje leto bo agenciji v zvezi s tem procesom prineslo vrsto zahtevnih nalog. Ugotavljamo, da se počasi razblinja kar veliko pričakovanj, saj ta proces ni zmeraj ugoden za vse udeležence trga. Najpomembnejša pričakovanja so seveda povezana z zniževanjem cene električne energije. Ta so za zdaj do neke mere realna samo za upravičene odjemalce, vendar

Pri izbiri metode za obračunavanje prenosa in distribucije električne energije je Agencija za energijo uporabila in nadgradila strokovne podlage, ki so bile pripravljene že leta 2000. Na podlagi strokovne študije so vsi vpleteni partnerji sklenili, da se v Sloveniji v prvem obdobju odprtega trga uporabijo naslednje predpostavke: cene za posamične skupine odjemalcev so enake ne glede na lokacijo odjemalca in niso odvisne od dolžine prenosne poti (sistem poštnih znamke); ceno za uporabo omrežij plačujejo samo odjemalci, proizvajalci so izvzeti; v omrežnini se uporabi načelo bruto pristopa, ki opredeljuje sorazmerno udeležbo pri pokrivanju stroškov napetostnega nivoja in vseh nadrejenih omrežij; za določanje cen se uporabi binomsko tarifiranje (za moč in energijo) in upoštevanje sezon ter različnih tarif v času dneva zaradi kontinuitete in vpliva na marginalne stroške elektroenergetskega sistema; za zagotavljanje stabilnega delovanja sistema se določi delež za sistemske storitve.

samo v primeru, če bodo našli ugodnejšega ponudnika. Pri tem pa ne smejo pozabiti še na drug vidik, ki je celo pomembnejši, to je zanesljivost oskrbe; prav temu in še nekaterim drugim tveganjem je treba nameniti posebno pozornost pri sklepanju pogodb.

Odpiranje trga z električno energijo v Sloveniji žal ni tako hitro, kot bi si odjemalci želeli. Za to sta vsaj dva razloga – omejitve prenosnih poti in nacionalni interes, v okviru katerega moramo zagotavljati tudi varno in zanesljivo oskrbo za vse potrošnike. Sicer pa v prihodnjem letu pričakujemo tudi dopolnitve energetskega zakona, s katerimi želimo odpraviti pomanjkljivosti, ugotovljene v času njegovega izvajanja, in doseči čim večjo stopnjo skladnosti s tovrstno zakonodajo in prakso v Evropski uniji.«

MIRO JAKOMIN

Foto Miro Jakomin

Prof. dr. Jože Koprivnikar,
direktor Agencije za energijo.

ELES UTRJUJE POLOŽAJ v Evropi

Elektro-Slovenija bo letošnje poslovno leto končalo brez izgube in z uspešno dokončano največjo investicijo doslej. Prihodnje leto tudi Slovenija del evropskega mehanizma za čezmejno tarifiranje.

Elektro-Slovenija je bila kot prenosno podjetje in nacionalni operater elektroenergetskega sistema v minulih letih ključni element prestrukturiranja slovenske energetike in glavni igralec pri odpiranju slovenskega trga. Vloga Elesa v sistemu ostaja še naprej opazna, čeprav so se njegove naloge z novimi deli nekoliko spremenile. Zato aktualnih vprašanj, povezanih z Elesovim imenom, nikoli ne zmanjka, po odgovore na nekatere izmed njih pa smo se tokrat napotili k direktorju našega edinega prenosnega podjetja **mag. Vekoslavu Korošču**.

Bliža se konec leta, torej obdobje, ko v podjetjih po navadi potegnemo črto čez rezultate tekočega poslovnega leta. Kakšno je bilo leto 2002 za Eles?

»Letošnje leto bi lahko označil kot karakteristično, saj je Eles prvič posloval na podlagi prihodka iz omrežnine. Ta je bila načrtovana v višini 9,8 milijarde tolarjev, pri čemer smo glede na prehodno obdobje in potrebno prilagajanje na nove razmere za letos sprva načrtovali tudi milijardo 400 milijonov tolarjev izgube, a konkretni rezultati kažejo, da bomo leto 2002 vendarle končali pozitivno, kar je dobro izhodišče tudi za naprej. Če pojasnim še nekoliko podrobneje, nastalo izgubo iz naslova reguliranih dejavnosti oziroma prednostnega dispečiranja (na organiziranem trgu nam ni uspelo zagotoviti cen, ki bi pokrile stroške nakupa) in sistemskih storitev (potrben dodaten nakup rezerv zaradi nerešenega statusa nukle-

arke) nam je uspelo z uspešnim izvajanjem drugih dejavnosti izničiti. Tako smo lahko z rezultati v tem prehodnem obdobju resnično zadovoljni, pri čemer pa računam, da bomo prihodnje leto pozitivno poslovili tudi na področju reguliranih dejavnosti. Doslej smo namreč že prodali dve tretjini energije iz naslova prednostnega dispečiranja, pričakujemo pa tudi, da bodo v pravilniku o omrežnini ustrezno pokrite tudi sistemske storitve, kar naj bi omogočalo nadaljnjo rast in stabilno poslovanje našega podjetja tudi v prihodnje.«

Elesu je letos uspelo izpeljati vrsto pomembnih projektov. Katere bi kazalo še dodatno poudariti?

»Nedvomno je bilo letos v ospredju uspešno dokončanje 400/110 kV RTP Krško, investicije, ki po vrednosti in zahtevnosti del sodi v največje Elesove projekte doslej. Pri tem projektu, vrednem štiri milijarde tolarjev, ki nam ga je uspelo financirati v celoti iz lastnih sredstev, smo se veliko naučili in znova dokazali, da imamo v Sloveniji veliko strokovnega znanja in strokovnjakov, ki se lahko uspešno soočijo tudi z najzahtevnejšimi projekti. Sicer pa smo z RTP Krško zagotovili bistveno izboljšanje napetostnih razmer na območju Posavja, Dolenjske in Bele krajine in tudi občutno zmanjšali izgube v prenosu, saj zdaj električna energija iz jedrske elektrarne Krško tako rekoč neposredno napaja omenjena obmo-

čja. Eles je letos uspešno dokončal še vrsto drugih manjših projektov z namenom povečanja zanesljivosti prenosnega omrežja in s tem tudi sploh omogočanja trgovanja z električno energijo. Ne gre pa zanemariti tudi Elesove vloge pri pripravi cele vrste dokumentov, ki so pogoj za popolno odprtje trga, denimo sistemskih obratovalnih navodil, pravilnika o načinu delovanja in kriterijih za dostop do čezmejnih prenosnih zmogljivosti, pravilnika o odstopanjih, pa poskusno izvedbo dražb in izpeljavo potrebnih razpisov.«

Prvega januarja bo Slovenija odprla tudi zunanji trg z električno energijo. Je Eles ustrezno pripravljen na nove naloge?

»V tem letu smo uspešno dokončali začetno reorganizacijo in uvedene spremembe potrdili tudi z uspešnim postopkom recertificiranja sistema kakovosti. Sodim, da bodo naslednja leta za Eles bolj stabilna, pri čemer bo manj pozornosti namenjeno nekim globalnim organizacijskim spremembam in več nadaljnji racionalizaciji poslovanja. Tudi primerjava s sorodnimi evropskimi podjetji kaže, da je Eles uspešno preстал proces prestrukturiranja podjetja. Še več, še pred uradnim sprejemom Slovenije v Evropsko unijo bomo postali sestavni del evropskega mehanizma za čezmejno tarifiranje (mehanizem CBT), kar posredno pomeni, da smo glede elektroenergetskega omrežja že del Evropske unije. Gre nedvomno za veliko priznanje našim dosedanjim prizadevanjem, ki govori tudi o velikem strokovnem ugledu naših delavcev v evropskih energetskih krogih. Vsekakor lahko zatrdim, da je Eles popolnoma pripravljen na izzive zunanjega trga, pri čemer pa je seveda treba upoštevati znane tehnične omejitve našega sistema.«

Vemo, da pričakovanja odjemalcev precej presegajo dejanske možnosti. O kakšnem obsegu čezmejnega trgovanja lahko sploh govorimo?

»Treba se je zavedati, da je bilo evropsko elektroenergetsko omrežje zgrajeno z namenom zagotavljanja zanesljivosti oskrbe in ne s stališča potreb trgovanja z električno energijo. Energetski trg se je v Evropi formalno odprl leta 1999, pri čemer je

bil ključni razlog povečanje konkurenčnosti evropskega gospodarstva. Ta hip je evropski energetski trg v povprečju odprt 66-odstotno, kar je povsem primerljivo tudi s Slovenijo. Kljub takšni veliki odprtosti evropskega trga pa lahko dejansko zaradi tehničnih omejitev omrežja govorimo o samo osmih odstotkih čezmejnih izmenjav. Slovenija bo prvega januarja meje odprla 20-odstotno, kar pomeni, da bomo krepko presegli evropsko povprečje. So pa povsod težave s postavljanjem novih mednarodnih povezav, ki bi okrepile meddržavno trgovanje, pri čemer ne gre za pomanjkanje projektov ali denarja, temveč za težave s pridobivanjem potrebnega prostora oziroma nujnih daljnovidnih koridorjev. Slovenija

ima denimo že dolgo močno 400 kV povezavo z Avstrijo, ki pa ne daje pravih učinkov, ker na avstrijski strani zaradi okoljevarstvenih problemov manjka ustrezen povezovalen visokonapetostni daljnovod, ki bi avstrijsko-slovensko mejo povezal z notranjostjo oziroma severom države. Znani so tudi prostorski problemi pri zagotavljanju naše povezave z Madžarsko in dodatnih povezav z Italijo, čeprav gre za projekte, ki imajo svoje mesto tudi v evropskih načrtih in bi vsekakor popestrili dogajanje na energetskem trgu. Vidim pa dodatne možnosti v povezovanju z jugovzhodnim delom Evrope preko Hrvaške, s katero že imamo močne daljnovidne povezave, ki se bodo odprle po obnovi porušenih razdelil-

no transformatorskih postaj Ernestinovo in Mostar oziroma s ponovno priključitvijo tega območja k zahodnoevropski interkonekciji UCTE.«

V javnosti se zelo redko govori o pomembni Elesovi mednarodni vlogi, čeprav je bila na tem področju dosežena vrsta lepih uspehov. Zdi se celo, da so Elesovi strokovnjaki v tujini veliko bolj cenjeni kot v domačih strokovnih krogih?

»Elesova mednarodna vloga je dejansko ves čas nekako v ozadju aktualnih dogajanj, povezanih z reorganizacijo slovenskega sistema, kar pa ne pomeni, da Eles v minulih letih v mednarodno sodelovanje ni vložil izjemno veliko truda. To se kaže tudi v dejstvu, da je Slovenija bila kot prva in edina izmed tranzicijskih držav sprejeta v polnopravno članstvo združenja evropskih sistemskih operaterjev in ima s tem možnost in pravico do sooblikovanja evropske energetske zakonodaje, da bo, kot sem že dejal, prihodnje leto vključena tudi v evropski mehanizem čezmejnega tarifiranja ter da imamo v vrsti pomembnih strokovnih organizacij, kot so denimo UCTE, Sudel, Cigre in Euroelectric, na ključnih položajih naše predstavnike. Ne nazadnje ne gre pozabiti, da je Slovenija del zahodnoevropske interkonekcije že od leta 1972 in da mora slovenski elektroenergetski sistem že ves ta čas izpolnjevati zahtevne evropske organizacijske in tehnične standarde. Zato smo lahko upravičeno ponosni, da smo enakopravni član največjega elektroenergetskega sistema, ki oskrbuje 400 milijonov odjemalcev in ima 500 tisoč MW instalirane moči. Ne gre pozabiti, da se v naslednjem letu pripravlja tudi nova resinhronizacija omrežja jugovzhodne Evrope in v teh procesih Evropa od nas pričakuje še posebej dejavno vlogo. Leta 2005 je denimo napovedano tudi odprtje trga na teh območjih, kar nedvomno pomeni precejšnje spremembe razmer tudi za našo državo, pri čemer pa gre glede na naše bogate izkušnje v primeru Slovenije predvsem za obdobje novih priložnosti.«

BRANE JANJČIĆ

Foto Dušan Jez

Magister Vekoslav Korošec: Eles je v reorganizacijo in obnovo infrastrukture v zadnjih letih vložil veliko truda in sredstev, tako da napovedano odprtje zunanjega trga pričakuje v celoti pripravljen.

USPEŠNI LE KOT celota

Minilo je leto in pol od vladne ustanovitve Holdinga Slovenske elektrarne (HSE). Poglavitni namen ustanovitve - zagotovitev enotnega nastopa večine proizvajalcev električne energije v razmerah prostega trga, izvedba projekta hidrolektrarn na spodnji Savi in izboljšanje konkurenčnosti proizvodnih podjetij - je v tem času delno že uresničen, v drugem delu pa v polnem izvedbenem razmahu. Letošnji poslovni rezultat holdinga je nadvse uspešen, zamenjava kadrov izvedena, prihodnja vizija izdelana. O vsem tem je tekla beseda z generalnim direktorjem HSE mag. Dragom Fabijanom.

Začetek letošnjega leta ste pričakali še na Hajdrihovi 2 v utesnjenih prostorih, s premalo parkirnih prostorov. Če je bil vzrok za selitev tedaj slišati nekoliko za lase privlečen, pa je to danes vaša realnost. Ste načrtovali tako hitro kadrovske širitev HSE?

»Na ljubljanski lokaciji smo predvidevali, da bomo imeli med 20 in 30 zaposlenih, danes nas je 21, nekaj pa jih bomo do konca leta še zaposlili, vendar okvirna predvidevanja ostajajo. Kot je znano, pa HSE deluje še na treh lokacijah – v Mariboru, Velenju in Novi Gorici -, na katerih je skupaj 60 zaposlenih. Ljubljanska lokacija na Cesti v Mestni log že postaja pretesna in pogovarjamo se o najemu ali nakupu dodatnih poslovnih prostorov v isti zgradbi.«

Poleg tega, da ste se preselili, je bil začetek leta povezan s slabo hidrologijo in potem še februarским izpadom NE Krško. Menite, da imate izpade tako velikih enot ustrezno rešene v pogodbah o odkupu?

»Menim, da je največja konkurenčna prednost HSE v tem, da ima optimalno kombinacijo energetskih virov, tako hidroenergetskih kot termoeenergetskih, pa tudi pogodba z

NEK za letos je omogočila, da je HSE lahko optimalno pokrila vsa ta tveganja. Prav zato predvidevamo, da se bodo tudi v prihodnje tako domači kot tuji partnerji odločali za sodelovanje z nami, saj HSE dejansko lahko omogoči v vsakem trenutku varno in zanesljivo dobavo. Letošnje vremenske razmere nam niso bile naklonjene, so pa pokazale, da je bila ustanovitev HSE nujna in da je bil ta kljub temu, da se je šele postavljala na noge, pripravljen odgovoriti na te nepredvidene težave.«

Holding Slovenske elektrarne brez pogodbe z NE Krško je manj konkurenčen. Kako vi vidite trg pri nas, ko je praktično vsa proizvodnja pod vašim okriljem?

»HSE je letos prodajal samo tretjino elektrike, proizvedene v NEK, pri tem pa prevzel celotno tveganje za NEK ob morebitnem izpadu elektrarne ali nihanju njene proizvodnje zaradi segrevanja Save. Res je, da je imel HSE visok tržni delež, vendar v nobenem primeru tega nismo zlorabljali, saj moramo upoštevati tudi dejstvo, da je velik delež električne energije prodane tarifnim odjemalcem, kjer država regulira cene. Prav tako smo prodali nekaterim velikim porabnikom električno energijo po ceni, ki je povsem primerljiva s cena-

Mag. Drago Fabijan : »Varna in zanesljiva oskrba po konkurenčnih cenah tudi leta 2003.«

Foto Minka Skubic

mi v tujini. Dejstvo je, da s takšnim nakupom električne energije iz NE Krško optimiramo svoje nabavne vires – hidroenergetske, termoeenergetske in jedrske energije – in s tem zagotovimo manjše tveganje, kar pomeni manjše stroške za holding, in koristi, ki izhajajo iz tega, delimo z našimi kupci.«

Leto, ki se izteka, je bilo tudi leto menjav vodstev vaših članic. Ob koncu leta odhaja še edini stari direktor hidroproizvodnje Valentin Golob iz SENG. Odhod napoveduje tudi Jaroslav Vrtačnik, direktor TEŠ-a. Tako bo vodenje elektrarn v rokah inženirjev. Bo koordinacija z njimi manj naporena?

»HSE ima zelo jasno poslovno strategijo, ki vključuje tudi kadrovske politiko v holdingu in odvisnih družbah. Odvisne družbe so v 80-odstotni lasti HSE, ki je tudi odgovoren za njihovo poslovanje. V samem HSE ima danes 75 odstotkov zaposlenih univerzitetno izobrazbo, od tega je nekaj doktorjev in magistrstrov znanosti. V odvisnih družbah je letos res prišlo do menjav direktorjev.

nadaljevanje na strani 33

IZTEKA SE LETO ŠIRITVE EVROPSKE UNIJE

Pogajanja držav kandidatk, ki se potegujejo za vstop v Evropsko unijo, so končana. Na vrhu v Kopenhagnu, ki je bil 12. in 13. decembra, so se države članice nepreklicno odločile, da 1. maja 2004 sprejmejo medse deset držav pristopnic, med njimi tudi Slovenijo. Toda zadnji pogovori o vstopu so se kljub dokaj umirjenemu nekajletnemu usklajevanju v zadnjih mesecih le zaostri, saj se kandidatke niso najbolj razveselile zahtev petnajsterice, da bodo morale že prvo leto po vstopu plačati v evropski proračun več, kot bodo iz njega dobile.

Čeprav se je vsaj na začetku procesa priključevanja Slovenije Evropski uniji zdelo, da je priključitev še vprašljiva, predvsem pa zelo daleč, se je to obdobje vendarle končalo. Da si tudi same države članice niso znale predstavljati, kako izpeljati največjo širitev v zgodovini, je pokazalo sklepanje pogodbe iz Nice, kjer so se morale države dogovoriti, kako si bodo z novimi članicami delile pristojnosti. Odrekanje moči kajpak ni bilo po volji največjim državam, ki so največje plačnice v evropski proračun ter imajo tako tudi največ glasov v evropskih institucijah.

Medtem ko so se članice ubadale z vprašanji, povezanimi z delitvijo moči in pristojnosti v zvezi, so kandidatke sledile evropskim smernicam in zakonodaji po posameznih področjih ter o uspehih tudi poročale na srečanjih s predstavniki unije.

LETO 2002 JE BILO LETO EVRA

Letošnje leto se v zgodovini Evropske unije ni zapisalo le kot leto širitve oziroma priprav na prihodnost, temveč po ocenah marsikoga prej kot leto evra. Dvanajst članic Unije je namreč 1. januarja 2002 dalo v obtok bankovce in kovance skupne valute, tri mesece pozneje pa je po prehodnem obdobju dokončno iz svojih blagajn tudi odstranilo svoj nacionalni denar. Vsekakor zgodovinski trenutek v evropskem povezovanju, ki ga je na začetku nekoliko očrnila le manjša nestabilnost valute, novost pa so izrabili tudi trgovci za tiho zaokroževanje cen navzgor. S tem so si kajpak nakopali jezo potrošnikov, pa tudi gospodarstvenikov, ki so se ustrašili posledic v stopnjah inflacije.

1. MAJ 2004: DAN D

Kot že rečeno, je drugi temeljni mejnik letošnjega leta prestop desetih kandidatk za vstop v Evropsko unijo med pristopnice. Mednje se je poleg Cipra, Madžarske, Češke, Slovaške, Poljske, Estonije, Latvije, Litve in Malte uvrstila tudi Slovenija, ki se je na lestvici držav z največjim številom zaprtih poglavij v pogajanjih z Evropsko unijo vseskozi s Ciprom izmenjavala na prvem mestu. Letos je kar 28 od 31 poglavij med vodilno deseterico zaprlo že pet držav, dve sta končali usklajevanja o enem manj, tri pa do zdaj o 26. Za najtrši oreh so se izkazala pogajanja o prostem pretoku kapitala, konkurenci in regionalni politiki. S slednjo je imela veliko težav tudi Slovenija, ki je na koncu regionalizacijo preložila na čas po vstopu. Poleg tega je Slovenija letos končala pogovore o institucijah, pred njo pa so še pogovori o dveh najzahtevnejših poglavjih – kmetijstvu in proračunu, ter o poglavju razno, kamor sodi med drugim tudi vprašanje varovalnih mehanizmov, ki naj bi jih sprožila EU v primeru morebitnih motenj širitve v nekaterih skupnih politikah. V času danskega predsedovanja je Slovenija najbolj napredovala v pogajanjih na področju kmetijstva, pri pomoči pri vzpostavljanju schengenske meje in možnostih ščitenja nepremičninskega trga.

V pogajanjih sta najuspešnejšim desetim dobro sledili tudi državi, ki sta izpadli iz prvega kroga in naj bi se pridružili Uniji šele leta 2007 – Romunija in Bolgarija. Prvi je uspelo zapreti 23 poglavij, drugi pa 15. Manj dobro kaže Turčiji, ki si še vedno prizadeva, da bi Unija z njo sploh začela pogajanja.

Sredi novembra so predstavniki Evropske unije tudi določili datum za vstop – 1. maj 2004. Dotedanji delovni datum (1. januar 2004) je bil s tem sicer nekoliko premaknjen, vendar je še vedno v datumskih okvirih, h katerim se je zavezala EU. Obljubila je namreč, da bodo kandidatke kot polnopravne članice že lahko sodelovale na volitvah v Evropski parlament, ki bodo junija 2004.

ZAČETEK LETA 1993

Slovenija je prve institucionalne odnose z Evropsko unijo vzpostavila 1. septembra 1993, ko je podpisala sporazum o sodelovanju, še istega leta pa so se začeli delovni pogovori o pridružitvenem sporazumu – podpisan je bil leta 1996, dejansko uveljavljen pa tri leta pozneje. Med tem časom je Slovenija že zaprla prvih nekaj poglavij v pogajanjih, pri bolj zapletenih, predvsem finančno zahtevnejših, pa je zaprosila za prehodna obdobja. Med njimi je petletno prehodno obdobje za izpolnitev standardov pri poglavju oko-

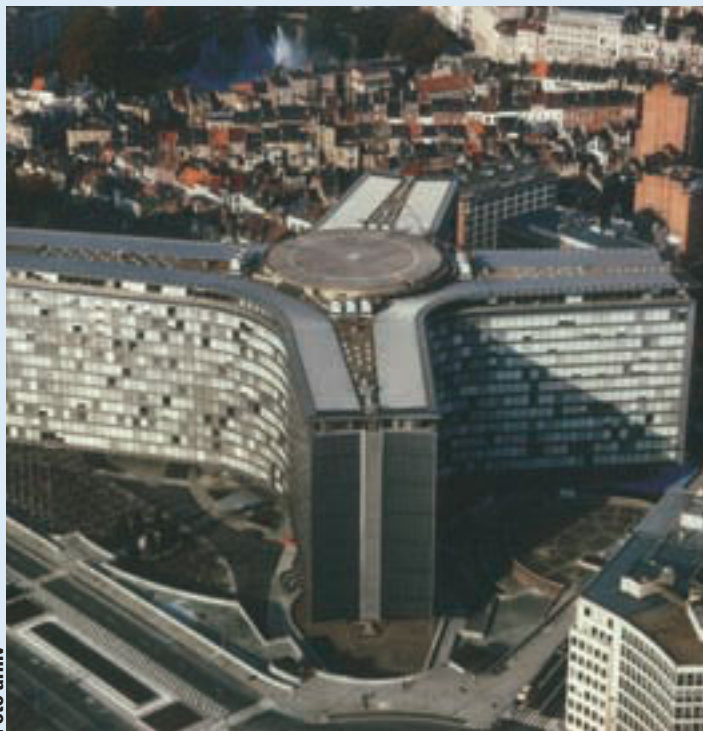

Foto arhiv

lja, kjer si je zagotovila nekaj časa za izpolnitev evropskih standardov za ravnanje z odpadno embalažo, za gradnjo kanalizacije in čistilnih naprav ter polno uskladitev zakonodaje o nadzoru nad industrijskim okoljem. Prav tako bo imela do leta 2007 še čas za izpolnjevanje zahtev na področju davkov, socialne politike, prostega pretoka blaga in storitev ter energetike. Pri slednjem si je zagotovila tri leta dodatnega časa za uskladitev z direktivo, ki zahteva, da mora imeti država naftne zaloge za najmanj 90 dni. Slovenija je namreč v času pogajanj razpolagala zgolj s 30-dnevnimi zalogami, prehodno obdobje pa bo izrabila predvsem za gradnjo skladiščnih zmogljivosti ter za zagotovitev financiranja večjih zalog. Stroški za to naj bi znašali več kot 200 milijonov evrov. Naštetim zapletom navkljub je Slovenija kot edina med kandidatkami do konca leta 2001 izpolnila časovni načrt Evropske unije in končala pogajanja o vseh poglavjih, ki niso vezana na finančne polemike.

NAJTRŠI OREH SO FINANCE

Kljub zagotovitvi, da bo deset kandidatk čez leto in pol res prestopilo meje Evropske unije, ta korak do zadnjega ni bil tako lahek. Gre namreč za največjo širitev, zato bodo novinke deležne manjših finančnih ugodnosti. Kandidatke je tako izredno presenetila konkretna finančna ponudba Unije, ki je pokazala, da bodo morale tiste gospodarsko najuspešnejše v skupni evropski proračun že v prvih letih po vstopu plačati zaje-

ten kupček denarja. Če od tega odštejemo še predpristopno pomoč (te članice po vstopu kajpak ne bodo več prejemale), bodo njihovi nacionalni proračuni še siromašnejši.

Slovenija naj bi glede na zadnje izračune v prvem letu članstva, torej leta 2004, v skupno blagajno prispevala 264 milijonov evrov, iz nje pa dobila 128 milijonov evrov. Ker bo po izračunih komisije država leta 2003 prejela 45 milijonov predpristopne pomoči, bi imela v prvem letu članstva v primerjavi z letom prej izgubo v višini 181 milijonov evrov. V drugem letu članstva naj bi država v evropski proračun nakazala 270 milijonov evrov, iz njega pa dobila 161, torej dobimo razliko 161 milijonov evrov oziroma 109, če upoštevamo še predpristopno pomoč.

Prihodnje članice so se tej takšni obremenitvi kajpak uprle, zato je predsedujoča Danska pripravila kompromisne svežnje, ki sicer še vedno predvidevajo plačila v evropski proračun, vendar s pavšalnimi oziroma kompenzacijskimi plačili, ki bi nekoliko omilile finančni šok po vstopu. Po novih izračunih naj bi Slovenija v prvem letu članstva iz evropskega proračuna prejela 171 milijonov evrov, v skupno blagajno pa bi morala prispevati 177 milijonov evrov. Šest milijonov razlike naj bi pokrila povračilna plačila v višini 53 milijonov evrov, ki naj bi jih država prejela za sofinanciranje neposrednih plačil za članice leta 2003. Leta 2005 naj bi Slovenija v skupni proračun prispevala 273 milijonov evrov, iz njega pa dobila 283 milijonov, s čimer bi bila za 11 milijonov v plusu, poleg tega pa naj bi dobila še kompenzacije v višini 34 milijonov evrov – s tem bi bila pokrita tudi razlika do 45 milijonov evrov predpristopnih pomoči, ki jih bo država zadnjič dobila prihodnje leto. V zadnjem letu tokratnega finančnega načrta (leta 2006) naj bi država v evropsko blagajno nakazala 281 milijonov evrov in dobila iz nje 323 milijonov, hkrati pa še štiri milijone kompenzacijskih plačil.

BOJ ZA VIŠJA POVRAČILA

Taka podoba je bila vsekakor veliko bolj obetavna kot prvotni izračuni, toda po mnenju slovenskih pogajalcev še zdaleč ne zadovoljiva. Zato so na zadnjih pogajanjih s predstavniki Evropske unije vztrajali pri svojem in na koncu iztržili, da bo Slovenija v obdobju od 2004 do 2006 iz bruseljske blagajne prejela še 48,7 milijona evrov kompenzacijskih vračil, poleg tega bo lahko 65 milijonov evrov deleža v kapital Evropske investicijske banke plačala v šestih letih, namesto štirih, s tem pa bo prihranila 16,3 milijona evrov. Podobno kot slovenski pogajalci so si poskušali večji del bruseljskega proračuna izboriti tudi predstavniki drugih držav kandidatke. Po danskih

kompromisnih svežnjih naj bi v dejanskem neto plačniškem položaju skozi omenjena tri leta ostala le Ciper in Malta, vendar jima je Unija prav tako obljubila, bo razliko pokrila s kompenzacijskimi plačili. Ta naj bi poleg omenjene dvojice in Slovenije prejemale še Češka v prvih dveh letih članstva. Sicer pa naj bi največ sredstev iz evropskega proračuna dobila Poljska – v prvem letu 2,6 milijarde evrov, v skupno blagajno pa naj bi vplačala 1,5 milijarde. Tudi Madžarska, Slovaška in vse tri baltske države naj bi bile v pozitivnem stanju za več sto milijonov. Toda to je bilo vsekakor manj, kot so države pričakovale, zato so si v Kopenhagnu poskušale priboriti višji izkupiček (najbolj neizprosna je bila Poljska), kar jim je tudi uspelo, saj jim je Unija, če ne upoštevamo plačil Sloveniji, zagotovila 300 milijonov evrov dodatnih kompenzacijskih plačil. Sicer pa so predstavniki Unije novinkam v obdobju od 2004 do 2006 namenili vsega skupaj 40,7 milijarde evrov.

USKLAJENOST ZAKONODAJE SKORAJ POPOLNA

Poleg manjših finančnih ugodnosti so države kandidatke nekoliko presenetili tudi ukrepi, s katerimi želi Evropska unija ohraniti gospodarsko stabilnost – sprejela je namreč poseben sistem varovalk, s katerimi bi preprečila zaplete, še posebej na področju notranjega trga, pravosodja in notranjih zadev. Poleg tega bo Evropska komisija tudi po vstopu podrobno spremljala izpolnjevanje v pogajanjih sprejetih zavez držav članic, in to iz dveh razlogov, kot pojasnjuje: kandidatkam namreč ne želi dovoliti popuščenja v pripravah, članicam pa hoče zagotoviti, da se nimajo česa bati.

Slovenija je v svoj pravni red vključila že večino zakonov Unije, če smo natančni, je slovenska zakonodaja 80-odstotno prilagojena evropski. Še junija je bil ta delež precej nižji (67 odstotkov), zato je bila država deležna številnih opozoril. Julija je državni zbor popravil statistiko na 75 odstotkov – največ napredka je bilo opaziti na področjih prostega pretoka blaga, kmetijstva, transporta ter javne uprave. Takšen tempo se je nadaljeval tudi jeseni, ko je parlament spravil pod streho 80 odstotkov od skupaj 1346 aktov, ki jih mora do vstopa prenesti v svoj pravni red. A v resnici je usklajenost že skoraj popolna, saj so ostali le še zakoni, ki jih bo treba sprejeti tik pred vstopom ali pa jih zahteva novonastala evropska zakonodaja.

LOBIRANJE ZA POLOŽAJE

Leto 2002 je prineslo tudi nekaj konkretnih številk na področju kadrovske politike v EU. Do le-

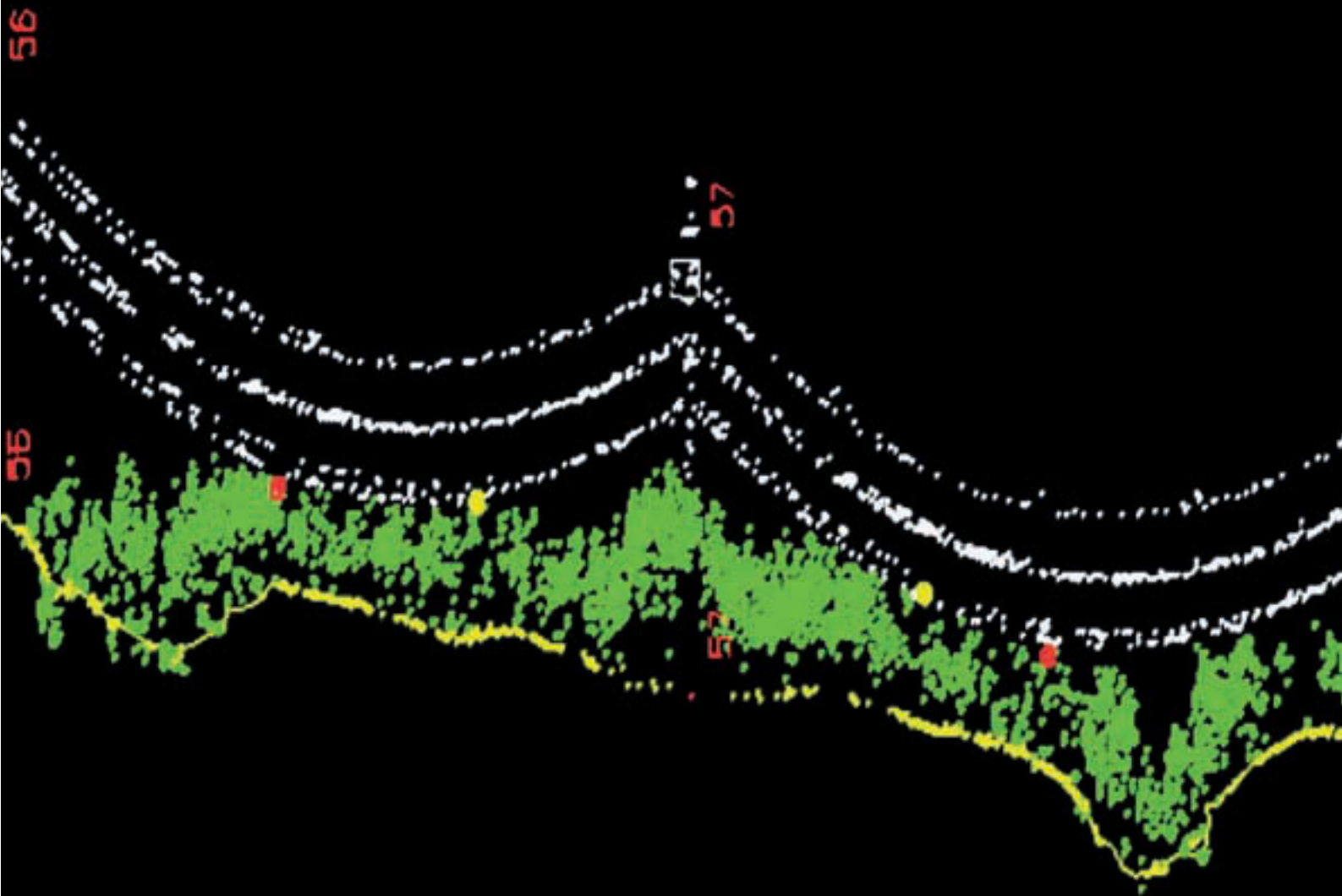
ta 2010 naj bi bilo v skupnih institucijah EU zaposlenih največ 350 Slovencev, od tega 150 prevajalcev in tolmačev, preostalo pa naj bi bili strokovnjaki za posamezna področja. Toda to so zelo optimistične ocene, saj bo v prihodnosti še veliko odvisno predvsem od uspešnosti slovenskih kandidatov na natečajih, predvsem pa od slovenskega lobiranja. Zagotovljenih položajev namreč ni veliko – popolnoma gotovi so le tisti, ki jih predvideva pogodba iz Nice. Po slednji pa naj bi Slovincem pripadlo eno komisarsko mesto, sedem poslanskih sedežev v Evropskem parlamentu, sedem mest v Ekonomsko-socialnem odboru, prav tako sedem v Odboru regij, eden v Evropskem računskem sodišču in eden v Evropski skupnosti. Večino preostalih položajev si bodo morali Slovenci postopoma sami izboriti, zato pa bo najbrž morala država nekoliko izboljšati svojo prepoznavnost. Zadnje javnomnenjske raziskave med prebivalci Evropske unije so namreč pokazale, da podpira njeno članstvo v zvezi zgolj 35 odstotkov ljudi, Slovenija pa se s tem uvršča na rep lestvice, tik pred Romunijo in Turčijo ter za Bolgarijo.

NEGOTOVOST PRED CILJEM

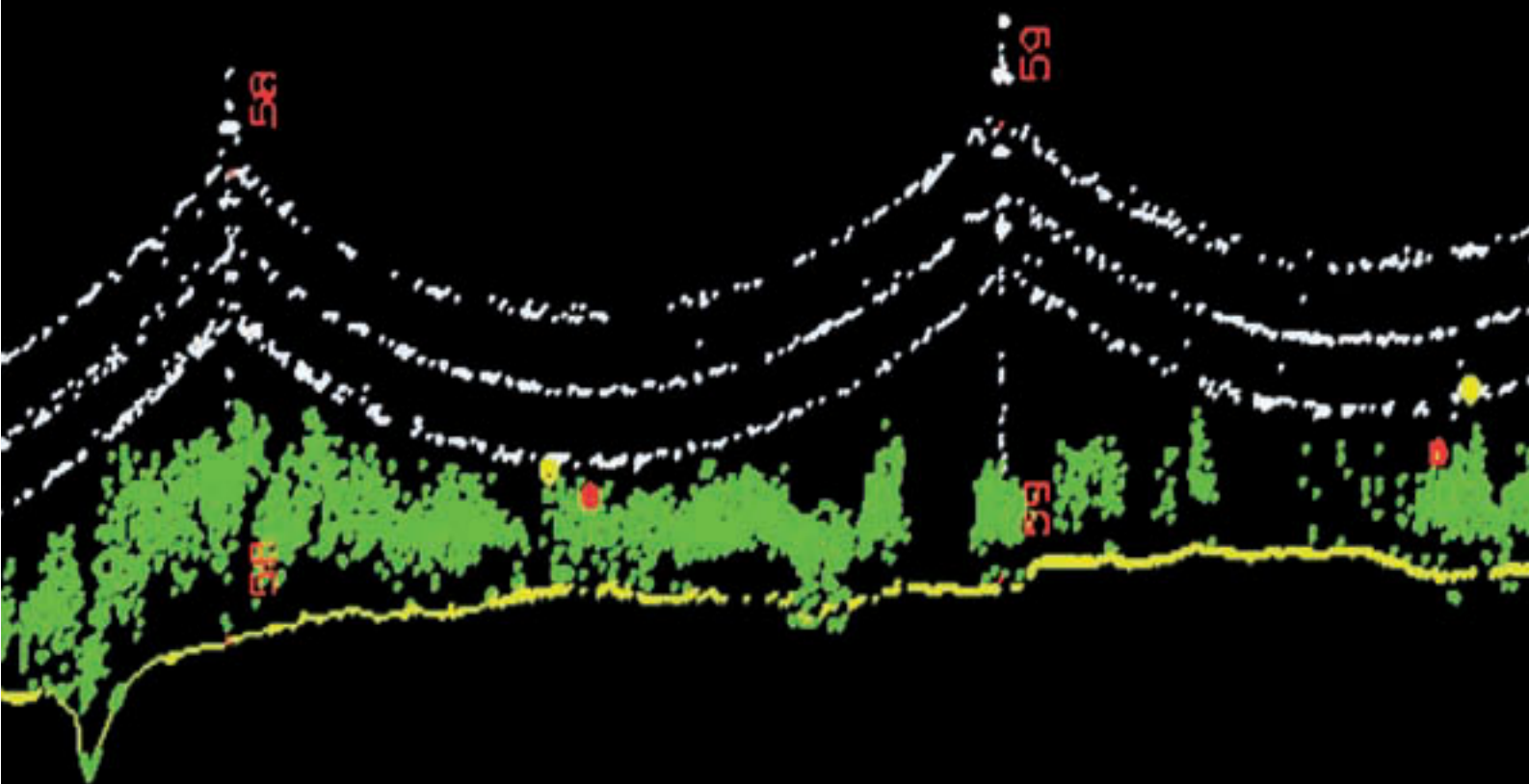
Opisani napredek je bil po mnenju **Janeza Potočnika**, vodje slovenske pogajalske skupine, vsekakor dobra popotnica za vstop, toda vendarle je bil tik pred sklepnimi pogajanjmi v Kopenhagnu še nekoliko previden z napovedmi: Slovenija se je podobno kot druge kandidatke odločala o svežnju danskih predlogov, vezanih na finančna vprašanja, predvsem si je prizadevala za zvišanje kompenzacijskih plačil.

Po drugi strani pa je z napovedmi oklevala tudi Evropska unija, ki je opozorila na morebitne zamude, če se državam v Kopenhagnu le ne bi uspelo sporazumeti. »Uspeti moramo v vseh točkah, sicer bo širitveni proces ogrožen,« je poudaril tiskovni predstavnik Günterja Verheugna, evropskega komisarja za širitev. Opozoril je, da bi lahko bile zamude večmesečne, v najslabšem primeru celo večletne. Toda kljub previdnosti na obeh straneh pogajalske mize so se države na vrhu v Kopenhagnu vendarle sporazumele o finančnih vprašanjih in nepreklicno določile 1. maj 2004 kot datum širitve. Zdaj so pred Unijo tako le še priprava pristopnih pogodb in postopki ratifikacije.

Simona Bandur, STA

Srečno 2003

C & G
d.o.o., LJUBLJANA

ŠVICARJI NOČEJO LIBERALIZACIJE

Čeprav so Švicarji na jesenskem referendumu zavrnilli načrt domače vlade, da bi liberalizirali elektroenergetski trg, se tamkajšnja podjetja še vedno trudijo, da bi si zagotovila trg v Evropski uniji. Eden izmed načinov je tako imenovano prostovoljno sodelovanje s podjetji prek meja države, toda to ne more neomejeno steči – podjetja lahko namreč prostovoljno odprejo prenosno omrežje, a jim to bore malo koristi, saj nimajo take možnosti tudi pri distribuciji.

Da si je švicarska vlada zelo prizadevala domače porabnike prepričati, naj vendarle dovolijo odprtje elektroenergetskih meja, priča izjava **Moritza Leunenbergerja**, švicarskega ministra za energitiko, ki je tik pred referendumom dejal, da bo negativen izid glasovanja domače oskrbovalce z električno energijo stal 341 milijonov evrov. Podjetja bi lahko namreč na trgu Evropske unije sodelovala zgolj na podlagi recipročnih pogodb, kar pomeni, da je zavrnitev volilcev dobesedno prekinila možnosti za trgovanje s članicami Evropske unije in prodajo električne energije iz Švice v druge države.

Švicarska vlada se tako zdaj spopada z velikima težavama – zagotoviti mora tako zaloge električne energije, kot tudi ustvariti konkurenčnost švicarskega gospodarstva. Združitev teh dveh nalog po mnenju Leunenbergerja vsekakor ne bo lahka, vsaj dokler v državi ne bodo ustvarjene možnosti za sodelovanje s sosednjo Evropsko unijo.

TRG BO TREBA LIBERALIZIRATI

Anton Bucher, direktor švicarskega združenja proizvajalcev električne energije, je kljub zavrnitvi na referendumu vztrajen, saj pravi, da morajo podjetja nadaljevati priprave na odpiranje trga, pa četudi je ta korak za zdaj še negotov. »Prej ali slej bo treba tudi naš trg liberalizirati,« je vztrajen.

Ena izmed možnosti za to je sklepanje posameznih pogodb s tujimi partnerji, toda švicarska podjetja vendarle ne pričakujejo večjega preboja v države Evropske unije, saj zahtevajo tamkajšnji elektroenergetski akterji – kot smo že poudarili – recipročne oziroma obojestranske pogodbe. Zato so švicarska podjetja začela razmišljati o tako imenovani prostovoljni liberalizaciji prenosnega

omrežja, s čimer bi vendarle lahko ugodila pogodbenim zahtevam tujih elektroenergetskih družb. Toda tudi v tem primeru zadenejo ob oviro – deregulacija prenosnega omrežja je namreč brez pomena, če podjetja nimajo dostopa do distribucijskega omrežja in s tem tudi do porabnikov. Poleg tega pa je prostovoljno odpiranje trga vendarle omejeno predvsem na majhne in srednje porabnike, slednjih pa je v Švici premalo, da bi bili zanimivi za oskrbovalce iz Evropske unije.

PRIPRAVE NA ODPIRANJE SE NADALJUJEJO

Toda švicarska podjetja kljub navedenim omejitvam še naprej upajo na to, da si bodo državljani, pa tudi glavni politični nasprotniki liberalizacije vendarle premislili in uvideli, da je ta korak zelo pomemben tako za zagotavljanje nemotene oskrbe z električno energijo ter za razvoj elektro-gospodarstva. Tako, denimo, Swisselectric, bernski konzorcij, ki ga je ustanovilo šest podjetij (BKW, Atel, CKW, EGL, EOS in NOX-Axpo), kljub opisanim negotovim razmeram še naprej raziskuje načine, kako liberalizirati trg na prostovoljni bazi. Kot so ugotovili njegovi predstavniki, je trgovanje z drugimi državami, zlasti z njihovimi manjšimi in srednje velikimi podjetji zelo tvegano tudi zaradi izredno visokih tarif. Zvezno telo, ki skrbi za energijo v Švici, je zaradi tega podjetjem v obdobju pred liberalizacijo olajšalo trgovanje s 30-odstotnim popustom pri sklepanju dolgoročnih pogodb. Samo tako je lahko namreč njihovo poslovanje še dobičkonosno. Podobno čaka na liberalizacijo švicarskega trga tudi konzorcij Swisspower iz Züricha, njegovo trgovanje pa bo prav tako temeljilo na partnerskih pogodbah s tujimi podjetji.

TEŽAVNO TRGOVANJE S SOSEDO

Urejanje razmerij na domačem trgu, pa tudi sodelovanje domačih podjetij s tujimi bo zaradi odpora liberalizaciji ostalo v rokah švicarske vlade in urada za varstvo konkurence. Oba bosta morala namreč posredovati v sporih med domačimi podjetji, ki si bodo poskušala priboriti čim večji dostop do omrežja in si tako zagotoviti boljši položaj na trgu. Poleg tega pa je problematično tudi sodelovanje s sosednjo Italijo. Švicarska podjetja so namreč kljub hudemu odporu Italijanov prevzela oskrbo na večjem delu ozemlja okrog meje med državama. Italijanski regulator trga je tako poseganje na njihovo ozemlje že nekoliko omejil, toda kljub temu je mogoče pričakovati, da se bo zaradi takega nereguliranega poseganja pritožil tudi v Bruslju.

Kot kaže, je švicarski »ne« na referendumu posta-

vil na glavo tako načrte domačih elektroenergetskih podjetij kot tudi vlade – prva so se nadejala novih trgovskih priložnosti, predstavniki države pa večje ekonomske konkurenčnosti in lažjega zagotavljanja elektroenergetskih zalog. Nekoliko bolj optimistični so zmagovalci na tem referendumu, med katerimi je najglasnejša socialistična stranka, ki je vladi že dala vedeti, da tudi drugi podobni projekti liberalizacije, denimo, odpiranje trga s plinom, ne pridejo v poštev. Obenem jo je opozorila, da mora razveljaviti vse tiste pogodbe švicarskih podjetij s podjetij zunaj meja države, ki omogočajo slednjim dostop do domačega omrežja.

Kako se bo ta zgodba iztekla, je najbrž precej odvisno od vztrajnosti obeh strani, čeprav se zdi, da bo morala ta država, kot smo že poudarili, prej ali slej res slediti težnjam na tem področju in se vključiti v evropske elektroenergetske tokove, sicer se ji lahko zgodi, da bo ostala v primeru pomankanje energije sama, pa tudi domača podjetja bodo prikrajšana za nove poslovne priložnosti na tujih trgih.

Povzeto po EU Energy (8. oktober 2002)

EVROPSKA UNIJA

SLOVENIJA IN EU PODPISALI SEDEM FINANČNIH MEMORANDUMOV

Minister za evropske zadeve Janez Potočnik in veleposlanik Evropske unije v Sloveniji Erwan Fouere sta konec oktobra podpisala pet finančnih memorandumov programa predpristopne pomoči Phare in dva v okviru programa ISPA v skupni vrednosti 22,5 milijona evrov. Kot je dejal Potočnik, pomeni podpis omenjenih memorandumov, da je Slovenija tako rekoč z eno nogo že v Evropski uniji, saj je projekt ISPA zelo podoben tistim, ki jih bomo kot člani izvajali v okviru kohezijskega sklada, program Phare pa predstavlja priprave na črpanje sredstev iz strukturnih skladov. S sredstvi iz programa Phare bo Slovenija dokončno usposobila svoje institucije za delovanje v okviru Evropske unije, z denarjem, ki ga bo dobila iz programa ISPA, pa postopoma posodobila železniško mrežo in prestrukturirala institucije za decentralizirano finančno upravljanje. Poleg omenjenih memorandumov je minister Potočnik podpisal še podoben dokument za šest čezmejnih projektov z Avstrijo, Italijo in Madžarsko v skupni vrednosti sedem milijonov evrov. Ta denar bo namenjen projektom elektronskega poslovanja malih in srednjih podjetij z Avstrijo, povezovanju in izmenjavi izkušenj med slovenskimi in italijanskimi podjetji ter okoljevarstvenim programom z Madžarsko. STA

TRŽNO, KONKURENČNO, CILJNO NARAVNANO

Ko se bliža konec leta in ko je treba zapisati poročila o delu, ker se začneja novo obdobje, vsakdo od nas poskuša primerjati vse to, kar je med letom ustvaril, naredil; pot, ki jo je prehodil, in cilje, ki jih je dosegel, – s tistimi, ki si jih je začrtal kot cilj ob začetku leta, s potjo, ki jo je načrtoval, da jo je treba prehoditi.

Velikokrat se zgodi, da nas preseneti ugotovitev, da smo zašli. Zašli v napačno smer, ali v tisto, ki je boljša od načrtovane? Primerjamo cilje z izidi, pišemo poročila o opravljenem delu in se čudimo svojim poslovnim in osebnim uspehom. Ker sta poslovni in osebni uspeh neposredno povezana, delujeta hkrati drug z drugim in se večkrat tudi medsebojno pogojujeta, se kmalu za tem zgrne nad nas kopica vprašanj, ki povzročijo razmišljanje o izhodiščih za delo v prihodnje: Kaj bi radi dosegli? In kako? Katera sredstva so nam na voljo in kaj za to še potrebujemo? Kako daleč smo sedaj in kakšen uspeh smo dosegli s tem, kar smo naredili? Kako nas sprejema okolje in kako se spopadamo s konkurenco? Smo prilagodljivi? Znamo odgovoriti na novosti? Se znamo braniti pred konkurenco? .... in še bi lahko naštevali. Na trgu je namreč veliko dejavnikov, ki vplivajo tako na obstoj kot tudi na razvoj posameznih tržnih subjektov. Premalo je vedeti, kaj je treba narediti, spremembe si je predvsem treba upati narediti. Na napakah se učimo. Za vsakogar od nas bi bilo še najbolj dobrodošlo in uporabno, da bi se lahko učili na tujih napakah. Izkušnje so tiste, ki so nekaj vredne. Te so tiste, ki nam utirajo pot do uspeha. In ideje. Pravijo, da brez nič ni nič. Jaz pa pravim, da brez dobre ideje ni nič. In ta je v spremenljivem okolju, ki zahteva prilaganje, tako zelo pomembna. Ni dovolj samo to, da nas poslušajo in slišijo. Pomembno je, da so tisti, ki nam prisluhnejo, tudi zadovoljni s tem, kar slišijo. Pomembno je, da čutijo zadovoljstvo, pripadnost in nam zaupajo. Nedvomno bi lahko rekli, da doseženo zadovoljstvo pri enem odjemalcu neposredno vpliva tudi na zadovoljstvo drugih. Dober glas se hitro širi, slab na žalost še hitreje.

Kako to doseči? Rešitev: osebno zadovoljstvo, sinergija delovanja, marketing, občutek pripadnosti, ciljna naravnost, utrjene in preizkušene poti ...

Kadar je tim uglasen in deluje brez večjih težav in konfliktov, kadar med ljudmi vlada dobro ozračje, je mogoče marsikaj ustvariti. Seveda je dobro tu in tam prisluhiniti komu drugemu, saj več glav več ve. In menda imamo to vsi v mislih. Potrditev lahko iščemo v zgodovini, prihodnost je naš izziv. Sodelavci so rešitev.

Nastopanje vsakega podjetja na trgu je in bo tudi v prihodnosti ciljno naravnano. Trg je tisti, ki narekuje delovanje podjetja in zahteva neprestano prilagajanje. To vsekakor pomeni, da moramo zelene cilje najprej razpoznati, nato pa si prizadevati, da bi jih kar najhitreje dosegli. V tem se zrcali uspešnost prilagajanja, ki jo je mogoče doseči le s pravilno organiziranostjo, premišljenim ravnanjem, znanjem, idejami in razpoložljivimi sredstvi. Rekla bi, da je treba povečati privlačnost, zaupanje, zanimivost, delati drugače, predvsem pa zmeraj znova stremeti za tem, da smo boljši in boljši – najboljši?

Konkurenca se ne napada tam, kjer mislimo, da je njena šibka točka, temveč tam, kjer mislimo, da smo mi boljši od nje. Le tako smo lahko pripravljeni na pravi tržni spopad in – računamo z zmago.

V mislih je treba imeti predvsem trg. Trg je bil namreč zmeraj tisti, ki je vrednotil. Od trga sta odvisna uspeh in poraz. Na trgu so dejavni udeleženci okolja (tržni subjekti), ki vplivajo na nas posredno ali neposredno. Poznati je treba ožje, širše, predvsem pa notranje okolje. Pridobiti si je treba vse možne in relevantne informacije ali pa celo še več. Prva sveža informacija šteje veliko več kot katera koli druga, naslednja. Kdor razpolaga z informacijami, ta z lahkoto vlada.

Menedžment v podjetju ali drugi organizaciji mora nenehno odločati. To je velik izziv, velika odgovornost in velika obremenitev. Odločanje zadeva načrtovanje, organiziranje, usmerjanje in nadzorovanje dela v organizaciji. Uspešnost organizacije in količina dobrih odločitev, ki jih zmore menedžment sta tesno povezani. Iz tega sledi, da je odločanje mnogokrat težavno, dober nasvet pa zaželen. Zato se menedžerji velikokrat odločijo za sodelovanje s svetovalci, ki pomagajo z znanjem, izkušnjami in veščinami. Razmerja med svetovalci in menedžerji so pogosto trajna in temeljijo na obojestranskih interesih in zaupanju. Najboljši svetovalci pa so predvsem zaposleni, ki obvladajo procese znotraj organizacije, poznajo slabosti in nevarnosti podjetja, v katerem delujejo, in konkurenco, s katero se spopadajo. Koristi, ki sledijo iz takšne poslovne naveze, so lahko materialne – na primer večja donosnost – ali nematerialne – večja zavzetost sodelavcev –, lahko so kratkoročne, lahko pa se kažejo postopno, so dolgoročneje. Tudi poraba virov je materialna – plačila svetovalcem, porabljeni čas so-

delavcev in nanj vezane oportunitetne izgube, drugi stroški – in nematerialna – zlasti zavzetost, ki jo poslovodstvo namenja svetovalni nalogi. Poslovodstvo podjetja ima osrednjo vlogo pri odločanju o novih poslovnih potezah. Odločitve na tej ravni (strateške) se prenašajo na nižje ravni, kjer jih obravnavajo in pretvorijo v operativne odločitve in naloge. S strani poslovodstva podjetja mora biti dobro organiziran pretok informacij do vseh zaposlenih, saj je notranja javnost (udeleženci poslovnega procesa znotraj podjetja) za naloge, ki jih prevzema, odgovorna neposredno svojemu nadrejenemu in poslovodstvu podjetja, pa tudi sama sebi, če osebne uspehe vrednoti sočasno s poslovnimi.

Sklenemo lahko, da so za uspeh podjetja najpomembnejši notranja povezanost, pretok informacij, zaupanje med vodstvom in zaposlenimi, dobre zamisli, sinergija in pripadnost. Osebna in poslovna uspešnost se pri večini ljudi vrednotita druga z drugo in sta medsebojno pogojeni. Če podjetje vse to doseže, potem razloga za to, da tržno, uspešno in ciljno naravnano podjetje ne bi uspelo, ni več.

Natalia Frankovič

EVROPSKA UNIJA

NEKOLIKO NIŽJA INFLACIJA V EVROOBMOČJU

Stopnja inflacije v dvanajstih državah evropske gospodarske in monetarne unije (EMU) je bila novembra po ocenah evropskega statističnega urada Evrostat 2,2-odstotna, kar pomeni, da je v primerjavi z oktobrom upadla za 0,1 odstotka. A kljub tokratnemu upadu inflacija še vedno ni dosegla zadovoljive stopnje, temveč je že štiri mesece po vrsti višja od kritične meje - evropska centralna banka je namreč določila, da stopnja inflacije, višja od dveh odstotkov, že ogroža stabilnost cen v Uniji. STA

SLOVENIJA

PO ANKETI ILO ŠESTODSTOTNA BREZPOSELNOST

Stopnja brezposelnosti v Sloveniji je v tretjem četrtletju letošnjega leta po anketi o delovni sili, ki temelji na mednarodno usklajenih opredelitvah Mednarodne organizacije za delo (ILO) in evropskega statističnega urada Evrostat, v povprečju znašala šest odstotkov. Kot so sporočili iz državnega statističnega urada, je bilo v omenjenem obdobju brez zaposlitve 58 tisoč ljudi, od skupno 969.000 aktivnih prebivalcev. Med moškimi je bila stopnja brezposelnosti v povprečju 5,7-odstotna, med ženskami pa je znašala 6,3 odstotka. Kot še navaja anketa, je bila stopnja aktivnosti prebivalstva v tretjem četrtletju letos 57,2-odstotna, stopnja delovne aktivnosti pa je znašala 53,8 odstotka. STA

nadaljevanje s strani 24

Trije direktorji so izpolnili pogoje za upokojitev, v enem primeru je direktorju potekel mandat, v primeru TEB pa je bilo treba nadomestiti moj odhod na HSE. Glede na to, da je HSE prevzel funkcijo trženja električne energije, funkcijo optimiranja proizvodnje, strateški razvoj, so v odvisnih družbah ostale pretežno tehnične funkcije, manj pa poslovne. To so bili razlogi naše kadrovske politike, da na direktorska mesta odvisnih družb kadrujemo ljudi, ki družbe dobro poznajo in imajo ustrezno tehnično predznanje.

Sodelovanje z novimi direktorji poteka kooperativno in je usmerjeno predvsem v doseganje skupnih ciljev. Za doseganje konkurenčnosti na trgu pa bo potrebno še tesnejše sodelovanje in usklajevanje poslovne politike. Samo HSE kot celota je lahko uspešna na trgu, pri tem pa ne pozabljamo in tudi v prihodnje ne bomo na posamezne prioritete, ki jih imajo družbe v sestavi HSE.«

Za uspešno popotnico HSE ste pogojevali kapitalsko konsolidacijo in spremembo nadzornih svetov odvisnih družb. Kako daleč ste z reševanjem oboje?

»Kapitalska konsolidacija je dolgotrajen proces, ki ni popolnoma odvisen od večinskega lastnika, temveč tudi od zaznavanja priložnosti in možnosti manjšinskega. Ponudili smo nekatere rešitve, ki niso bile sprejete tako, da bi lahko v celoti rešili ta problem zato sedaj pripravljamo alternativne rešitve in čas bo pokazal, če lahko z manjšinskimi lastniki pridemo skupaj. Razen na Dravskih elektrarnah so drugje nadzorni sveti oblikovani skladno s kapitalskim deležem v družbah, vendar pa zadnji dogodki tudi na Dravskih elektrarnah kažejo, da se bodo razmere uredile in da bo tudi ta nadzorni svet deloval konstruktivno in, upal bi si trditi, v korist DEM in HSE.«

Zakaj menite, da ste se lotili ustanavljanja holdinga, če bi vam bilo poslovanje enostavnejše v koncernu? Kdo je po pravni in ekonomski plati spremljal načrtovane reorganizacije?

»Holding je ustanovila vlada, ne pa družbe, ki so vanj vključene, ali poslovodstvo, ki je bilo imenovano nekaj mesecev po ustanovitvi HSE. Mislim, da po tem, ko je bila zelo na hitro izvršena delna privatizacija družb za proizvodnjo električne energije, ni bilo več mogoče ustanoviti koncerna kot ene družbe, saj je treba izvesti kapitalsko konsolidacijo, kar pomeni cenitev družb in rešitev manjšinskih lastnikov. Prav to danes počnemo in se s tem trudimo že vse leto. Po delni privatizaciji je država lahko združila samo svoje poslovne deleže družb v HSE.«

Kako kaže podpisovanje pogodb za naslednje leto? Napovedovali ste manj optimistično poslovno leto, kot je iztekajoče se?

»Leto 2003 bo bistveno bolj zaostreno za domače proizvajalce električne energije, kot je bilo leto 2002. Pričakujemo, da se bo uvoz pasovne energije povečal in ker domači proizvajalci tudi zaradi svojih naravnih danosti ne moremo ponuditi tako nizke cene, se bo del kupcev verjetno odločil za tovrstno oskrbo. V HSE pričakujemo bistveno nižji prihodek kot letos, saj smo zaradi popolnega odprtja trga prisiljeni svojo ceno spustiti na konkurenčno raven, kar bo za HSE in družbe, vključene vanj, imelo za posledico zniževanje prihodka in zaostrovanje razmer poslovanja. Take razmere pa prav gotovo pomenijo nov izziv za vodstva podjetij oziroma družb in glede na to, da imamo na HSE in v odvisnih družbah na vodilnih mestih ljudi, ki so polni energije, novih idej in so v najboljših delovnih letih, pričakujem, da bomo te izzive tudi sprejeli in zadovoljili tri skupine javnosti: kupce, lastnike in zaposlene. Trenutno (prva polovica decembra) smo v sklepni fazi pogajanj z našimi kupci doma in v tujini. Nabavne pogodbe z našimi odvisnimi družbami pa smo že sklenili.«

Kateri bodo vaše prvenstvene naloge v naslednjem letu?

»Poslovni načrt HSE za naslednje leto še ni sprejet. Prav gotovo pa je dejstvo, da moramo še letos prodati vso energijo, ki bo proizvedena v naših družbah na podlagi letnih pogodb na domačem in tujem trgu. Nadaljevali bomo gradnjo verige na spodnji Savi,

načrtujemo ustanoviti nekatera nova podjetja v Italiji in na ozemlju nekdanje Jugoslavije. Namepravemo informacijsko povezati družbe v sistem tako, da bo omogočeno hitreje in bolj usklajeno delovanje in odzivanje na potrebe trga. Tu so še projekti naših družb, predvsem zaključevanje investicij v družbah, pretehtati pa moramo še nekatere nove investicije v povečane proizvodne zmogljivosti. Pozabiti tudi ne gre dejstva, da bi HSE pri nastopu na trgu in njegovi konkurenčnosti pomagala dodatna daljnovidna povezava z Italijo, zato bomo del truda vložili tudi v to smer. V naši strategiji je tudi razvijanje nekaterih novih dejavnosti na področju storitev, predvsem izvedba inženiringa. Upam, da nam bo v letu, ki prihaja, uspelo uresničiti zastavljene cilje in povečati prihodek.«

Ali delate kaj na ideji povezovanja HSE in distribucija?

»Menim, da zasnove nadaljnjega razvoja distribucije še ne poznamo. Za domačo proizvodnjo je to lahko usodnega pomena, zato z velikim zanimanjem spremljamo podobne dogodke, in sicer tako lastninjenje kot organiziranost. Prepričan sem, da bi se lahko zgledovali po nekaterih modelih, ki jih uporabljajo v drugih državah. Pri tem mislim predvsem na modele, ki upoštevajo navpično povezanost.«

Menite, da je slovenski elektroenergetski trg optimalno organiziran?

»Zelo težko je govoriti o optimalni organiziranosti, ker je sama organizacija vedno odvisna od strateških metod za doseganje ciljev. Okoliščine, v katerih deluje slovenski elektroenergetski sistem, pa se v zadnjem času dramatično spreminjajo, kar pomeni, da je treba tudi organiziranost stalno prilagajati novim razmeram, če želimo dosežati zastavljene cilje, ki so povsem jasno opredeljeni. To je varna in zanesljiva oskrba po konkurenčnih cenah po novem tržnem modelu. Vedeti tudi moramo, da smo danes praktično v Evropi in da je to naš trg in da izoliranega trga ni več.«

S kakšnim namenom ste se pred nedavnim odločili za nakup delnic?

»HSE letos posluje pozitivno, zato ima določene presežke denarnih sredstev, ki jih ne nalagamo samo v bančne depozite, temveč iščemo tudi možnosti za boljše oplemenitenje teh sredstev. Ena od oblik so tudi posli, ki ob visokem zavarovanju omogočajo boljši donos, in nakup delnic je bil ta posel. HSE je gospodarska družba, ki se preživlja izključno s prihodkom, ustvarjenim na trgu. Če želimo preživeti na trgu, moramo uporabljati vse finančne instrumente, ki optimirajo njegovo poslovanje.«

MINKA SKUBIC

DELALI SMO GOSPODARNO IN *zakonito*

Glavno dejavnost NE Krško - varno, zanesljivo in konkurenčno proizvodnjo električne energije - je letos razburkalo kar nekaj nepredvidenih dogodkov. Predvsem zadnji jesenski z očitki o nezakonitem poslovanju elektrarne so pustili sledi predvsem pri akterjih, manj pri vodilnih elektrarne, ki se vseskozi zavedajo svoje odgovornosti. Dovolj razlogov za pogovor z glavnim direktorjem Stanetom Rožmanom.

Kljub temu da lani ob koncu leta podpisana meddržavna pogodba ni bila ratificirana, je pri poslovanju elektrarne letos prišlo do sprememb. Katere so najpomembnejše?

»Ne glede na to, da dogovorjenega sporazuma nismo uresničili, je slovenska stran vzpostavila lastniško partnerstvo na naši strani z oživitvijo dela Eles Gena, tako kot je predvidel sporazum. Nanj je bil prenesen polovični delež, ta pa je prevzel dogovorjene obveznosti NEK, to je odplačevanje investicijskih kreditov in sodeluje pri soupravljanju podjetja. Tako je predvidel tudi še ne ratificiran sporazum, ki ga je ustavno sodišče že obravnavalo, in sprejelo sklep.«

Kaj te spremembe pomenijo za vaše poslovanje?

»Na naše poslovanje je predvsem vplivala uresničitev še ene sporazumske določbe, in sicer odpis terjatev iz preteklosti v enakem znesku Elesu in HEP-u. Kot predpriprava na izvedbo te določbe smo odpisali Elesu terjatev v višini 6,5 milijarde tolarjev. Za nakazilo omenjene vsote Elesu smo se zadolžili pri banki, Eles pa je ta de-

nar porabil za delno predčasno odplačilo investicijskega kredita pri NLB iz časa gradnje elektrarne. Za elektrarno in njeno poslovanje to pomeni, da NEK ni več nosilec obveznosti za odplačilo preostanka kredita, ki ga bo ostalo ob koncu leta še 12 milijard. Dolg je skladno s sklenjeno pogodbo prevzel Eles, ni pa še bila sklenjena pogodba o njegovem prenosu. Za slednje je treba spremeniti zakon o državni garanciji, ki jo je imel kredit za gradnjo NEK. Mi smo pri najetju 6,5-milijardnega kredita ostali brez državnega poroštva.«

Kaj je za elektrarno pomenila njena dvodnevna februarska zaustavitev? Je, oziroma bo trg tudi za tako občutljive objekte, kot je vaš, neusmiljen? Kakšna je svetovna praksa?

»Pri nas je prvi vidik obratovanja varnost in potem proizvodnja za vsako ceno. Na vsako zaustavitev gledamo s tega vidika in ni nikakršnih zunanjih pritiskov po proizvodnji za vsako ceno. Pri tem smo konzervativni. Tako pri zaustavitvah kot zagonih objekta je glavni cilj zagotoviti varnost. Tako je bilo tudi februarja letos, ko je bila zaustavitev bolj preventivne narave, saj ni šlo za

okvaro ključne opreme. Vse stroške, ki nastanejo z izpadom elektrarne za več kot 24 ur, imamo zavarovane, zaustavitve do 24 ur pa pokrijemo sami.

V privatiziranih tujih jedrskih elektrarnah je zaznati pritisk na čim večjo proizvodnjo za vsako ceno, kar se kaže kot problem proizvodnje električne energije v jedrskih elektrarnah. Pri nas smo se tovrstnim pritiskom izognili z smiselno določbo energetskega zakona, po katerem NE Krško ni predmet privatizacije. Odgovornost za ustrezno proizvodnjo nosi vodstvo državnega podjetja. Ta odgovornost pa je širša kot le ustvarjati profit in dobiček.«

Letos ste prvič opravili krajši remont. Kako kažejo analize, boste krajše zaustavitve za izvedbo remontov nadaljevali, je to del vaših racionalizacij?

»Absolutno ostajamo pri tem. Naša petletna usmeritev je, da načrtujemo kratke remonte, še posebno sedaj, ko je objekt moderniziran, frekvenca preventivnih pregledov nižja, njihov obseg pa manjši. Opravljali bomo 25-dnevne remonte. Tako delajo na podobnih objektih tudi v svetu.«

Ob prebiranju pisem vašega nekdanjega delavca vam je minister očital negospodarno poslovanje. Tudi sami ste ob tem dogodku na tiskovni konferenci dejali, da se zavedate, da imate v elektrarni še rezerve v stroških. Kje so te rezerve, kje boste v prihodnje bolj restriktivni?

»Mislimo, da imamo še nekaj rezerv v načrtovanju trajanja remontov in v trajanju gorivnega ciklusa, ki ga bomo podaljšali z 12 na 18 mesecev. Naslednji gorivni cikel bo trajal 15 mesecev in potem bomo prešli na leto in pol obratovanja brez menjave gorivnih elementov. Nadalje so naše rezerve še pri organizaciji dela, v optimizaciji vzdrževanih programov in inšpekciji opreme, frekvenci posegov, skladno z zgodovino opreme in svetovno prakso. Prepričani smo, da lahko z lastnimi viri storimo več in najemamo manj zunanjih izvajalcev. Naša odločitev je, da znižamo stroške obratovanja že za leto 2003, sicer pa je zniževanje stroškov naša stalnica zadnjih petih let. V naslednjih letih

se bomo trudili, da postopno zmanjšamo število zaposlenih, in sicer na način, kot ga uporabljajo tudi drugi. Zagotovo pa se bo trend zniževanja stroškov storitev in porabljenega material ustavil. Z vključevanjem v Evropsko skupnost se bodo ti stroški povečali. Zniževali pa se bodo naši stroški za odplačevanje investicijskega kredita, tako bodo stroški kapitala postopno izginili. Računamo, da bo v vsakem primeru z naštetimi ukrepi naša elektrarna konkurenčna na trgu in bo izpolnila pričakovanja na vseh ravneh.«

Precejšen strošek v vseh jedrskih objektih in tudi pri vas pomenijo posodobitve. V iztekajočem se letu ste jih izvedli kar nekaj, katere so najbolj vidne in katere načrtujete za naslednje leto?

»Precejšen del stroškov je amortizacija, ki jo uporabljamo za posodobitve. Letos smo vanje vložili toliko, kot smo načrtovali. Izvedli smo dva večja

projekta, in sicer tehnično varovanje objekta, kar je po 11. septembru še toliko bolj pomembno, saj so zahtevne strožje in pa projekt zamenjave rešetk v bazenu za iztrošeno gorivo. Med posodobitvami, ki jih bomo izvajali naslednjih letih za katere smo tudi že letos pripravljali pogodbe, je treba omeniti zamenjavo nizko tlačnih rotorjev turbine – s tem bomo povečali zmogljivost elektrarne za 20 MW – in pa pripravo sistemov tehnološke vode. Hkrati poteka več manjših posodobitev, s katerimi bomo dodatno tehnološko stabilizirali objekt in ustvarili možnosti za 18-mesečno obratovanje med dvema remontoma.«

Očitke iz Gomilškovega pisma bo med drugim potrdil ali ovrigel pregled vašega poslovanja, ki ga je po sklepu poslovnega odbora opravila revizijska hiša. Je njihovo delo že končano in kdaj bo nadzorni svet obravnaval poročilo?

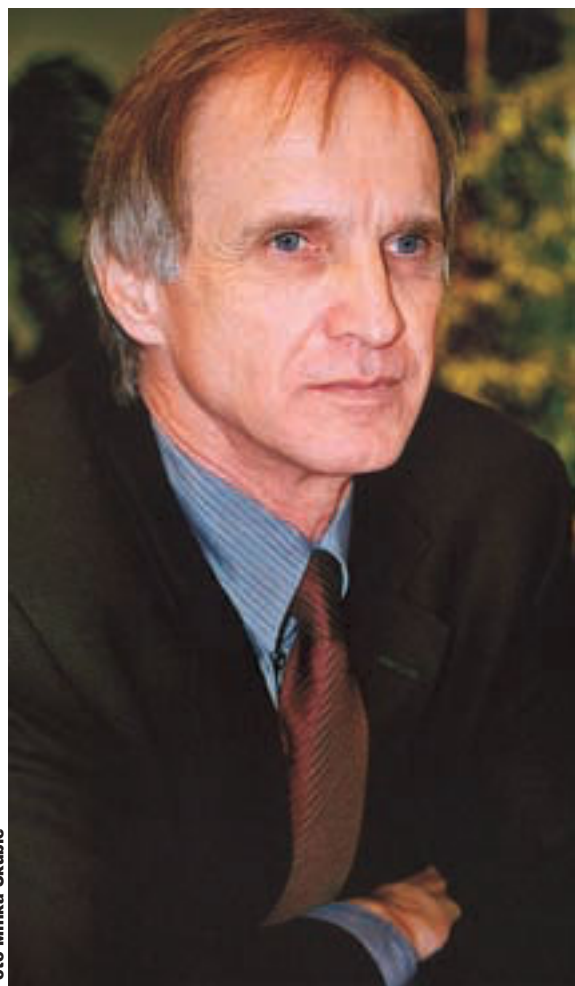

Foto Minka Skubic

Stane Rožman:
»Naša ponudba je dobra, proizvodnja stabilna, cena kWh konkurenčna.«

»Revizijska hiša je končala delo. Poročilo bo obravnaval poslovni odbor še do konca leta. Poročilo je podrobno in natančno. Obdelane so vse teme, ki so bile v pismih omenjene. Iz njega je razvidno, da je NE Krško delala gospodarno, skladno s predpisi in zakoni. Poročilo je dalo nekatere sugestije, predvsem v smeri, da našo strategijo in način dela še dodatno verificiramo preko urada za javna naročila. Predloge bomo kolikor bo mogoče izpolnili.«

Kako kaže prodaja vaše proizvodnje za naslednje leto?

»Dobro. Bilo je veliko zanimanja za nakup električne energije iz našega objekta tako domačih kot tujih kupcev. Interes je bil objektivno pričakovani, saj je naša ponudba dobra, proizvodnja stabilna in cena kWh konkurenčna. Zadovoljni smo, da je prišlo do odpiranja trga. S pogodbami in prodajo za naslednje leto smo uredili strategijo, da 100-odstotno pokrijemo vse obveznosti na ravni elektrarne in obveznosti do Eles Gena za vračilo anuitet investicijskega kredita. S tem je naš cilj, cilj javnega podjetja, dosežen. Kot javno podjetje si ne moremo postaviti drugačnih ciljev kot je to pokritje tekočih obveznosti.«

Kaj pa hrvaška stran, ni zainteresirana za nakup elektrike pri vas?

»Po statusni ureditvi smo polovico letne proizvodnje najprej ponudili v odkup Hrvaškemu elektrogospodarstvu (HEP-u). Našo ponudbo so ocenili kot komercialno ponudbo in so jo bolj iz načelnih kot vsebinskih razlogov zavrnil. Menijo, da ne morejo sklepati komercialnih poslov, temveč da pričakujejo celovito rešitev s pravico do lastnine, soupravljanjem in dobavo električne energije.«

Načrtujete oziroma pričakujete naslednje leto v Krškem katero izmed misij svetovnih organizacij?

»Na poziv slovenske vlade prihaja naslednje leto oktobra k nam varnostna misija OSART iz Mednarodne agencije za atomsko energijo. Misija je standardnega tipa in bo spremljala naše delo tri tedne.«

MINKA SKUBIC

S PREGLEDNIM POSLOVANJEM do dobička

Leto manj kot petdeset let star pravnik Matko Pohar se je pred dvema mesecema in pol vrnil v elektrogospodarstvo kot direktor Informatike, ki je v večinski lasti vseh petih distribucijskih podjetij. V začetku devetdesetih let je odšel z mesta namestnika ministra za gospodarske dejavnosti dr. Maksa Tajnikarja. Na ministrstvu je delal na področju energetike z desetimi ministri. Bogatejši za izkušnje iz sedemletnega dela v Petrolu in dveletnega dela v zasebnem podjetju načrtuje za naslednje leto delitev dobička. Prej pa seveda trdo delo vseh zaposlenih.

Nam, ki smo vas srečevali med vašim delom na različnih oblikah ministrstva, ostajate poznan, mlajši generaciji manj. Kje vse ste delali doslej?

»Najprej sem delal na Zavodu za invalidsko in pokojninsko zavarovanje. Potem sem 14 let delal v energetskega resorju v različnih organizacijskih oblikah, od komiteja, sekretariata do ministrstva. Opravljal sem najrazličnejša dela, od organizacijskih, priprav podzakonskih aktov do čisto konkretnega reševanja likvidnosti elektrogospodarstva. Ko so uknili mesto namestnikov, sem izkoristil leto plačanega dopusta, med katerim sem opravljal določene naloge za ministrstvo. Nato sem odšel na Petrol, kjer sem bil v sedmih letih direktor gostinstva, potem direktor za plinifikacijo in na koncu direktor APEGasa. Zadnji dve leti sem vodil zasebno podjetje.«

Kaj vas je privabilo nazaj v elektrogospodarstvo?

»Štirinajst let dela s to panogo se je usedlo vame. Že pred leti sem kandidiral za direktorja Elektro Ljubljane. Izbran je bil drug kandidat. Letos je imela razpis Informatika. Izziv mi je bilo drugačno podjetje, sorodna, pa vendar druga dejavnost. Zakaj se ne bi preskusil v njej?«

Informatika z devetdesetimi zaposlenimi ni veliko podjetje po številu zaposlenih, je pa zelo pomembna za slovensko distribucijo. Kako vidite njeno vlogo?

»Res je majhno podjetje in dosti pomembno za elektrogospodarstvo. Res je tudi, da bi te storitve lahko opravljalo katero koli drugo podjetje, kar bi bilo škoda za sistem, ker je Informatika usposobila svoje ljudi, ki poznajo delo in ga predano opravljajo. Tako storitev drugje ne bi bila cenejša. Zagotovo pa moramo – in jo bomo že naslednje leto – razširiti tržno usmerjenost podjetja, ki je sedaj skoraj v celoti omejena na storitve za

distribucijo. Vsako povečanje zunanega trga bo pomenilo manjši strošek za distribucijo. Sedanja situacija, ko večji del stroškov pokrijejo distribucijska podjetja in Informatika ni povsem na trgu, je idealna priložnost za to. To bo koristilo našim delavcem in distribucijskim podjetjem, tako v razvojnem kot produkcijskem delu.«

Skoraj v celoti ustvarjate prihodek z izdelavo obračunov električne energije za distribucijo. Je to dovolj za dostojno preživetje?

»Polovico prihodka ustvarjamo z izdelavo obračunov električne energije, drugo polovico pa s podporo finančnim aplikacijam distribucije. Sedanje poslovanje ni bilo pregledno, in slaba volja je bila na obeh straneh. Že za naslednje leto načrtujemo povečanje poslovanja za petino in zmanjšanje števila zaposlenih za devet odstotkov. Hkrati bomo začeli nastopati na zunanjem trgu. Za dosego tega smo najprej spremenili filozofijo odnosa med Informatiko in javnimi podjetji distribucije. Z njimi smo se dogovorili in postavili standarde storitev, ki jih bomo opravljali za vseh pet podjetij. Za njihovo uresničitev smo kupili novo strojno in najeli novo programsko opremo, ki smo jo prilagodili zahtevam distribucije.«

Kakšna je vaša vizija razvoja Informatike na elektro trgu?

»Za zdaj je to uresničitev gospodarskega načrta za naslednje leto, v katerem smo ovrednotili 15 standardov, ki so skupni vsem distributerjem. Pokritje teh standardnih storitev pomeni našo fakturirano realizacijo. Ko zadovoljimo potrebe javnih podjetij, lahko dodatno tržimo programsko in strojno opremo ter s tem ustvarjamo lastniku dobiček. Tako bomo za naslednje leto sklenili eno pogodbo s petimi distribucijskimi podjetji za izpolnjevanje standardnih storitev. Za vse druge nadstandardne storitve, ki jih lahko naročajo pri nas, pa bomo sklepali posebne pogodbe. Prav tako se bomo mi pojavljali pri njih na njihovih javnih razpisih. Lahko bomo ugodnejši ponudnik, ker bomo storitve unificirali in bodo uporabne za vso distribucijo.

Drug pomemben načrt za naslednje leto je postati poslovni partner IBM za računalniško opremo. Na trgu se bomo pojavili z enakimi pogoji kot drugi pri dobavi enakih količin. Bomo pa v prednosti, kajti naš cilj ne bo samo ustvarjanje dobička na tem segmentu, ampak nam bo to le dodatni vir dohodka. Poleg tega bo poenotenje opreme v distribuciji omenilo tudi tipizacijo opreme in s tem pocenitev stroškov.«

Kako so porazdeljene naloge na mariborski in ljubljanski del Informatike?

»Razvoj je v Mariboru in produkcijski del v Ljubljani, zato smo nabavili novo strojno opremo za ljubljanski del, in v Mariboru tovrstne opreme ne bomo nadomeščali.«

Razmišljate o širitvi dejavnosti, glede na to, da se ustanavlja podjetje za telekomunikacije?

»V tem trenutku o širitvi ne bi mogel govoriti. Dva in pol meseca, kolikor delam v Informatiki, je bila moja glavna naloga nabava strojne in programske opreme, priprava gospodarskega načrta za leto 2003, ki bo sprejet sredi meseca, in pa priprava orga-

nizacijskih sprememb, ki jih nameravamo izvesti v prvi četrtini naslednjega leta.«

Na čem naj bi temeljila nova organiziranost podjetja?

»Obseg dela se bo precej povečal in temu primerno je treba porazdeliti odgovornosti in vpeljati sisteme nagrajevanja, saj bo obremenjenost zaposlenih različna. Za vsako delo bomo določili vodjo in kontaktno osebo. Delo bo potekalo tudi zunaj delovnega časa, za kar so delavci pokazali pripravljenost, ki jo je treba ustrezno stimulirati. Vpeljali bomo tudi direktorski informacijski sistem, ki bo vsakemu direktorju omogočil takojšnje možnost pridobitve vseh podatkov in nadzora nad njimi.«

Če vas prav razumem, se zavzimate za pregleden način poslovanja?

»Glavnina našega dela bo naprej opredeljena s sprejetimi standardi, ki so ovrednoteni. Standarde smo izdelali v sodelovanju z delovno skupino za informatiko pri Gospodarskem interesnem združenju distribucije. Dali so nam spisek zelenih storitev, mi pa smo jim povedali, katere so uresničljive. Vsako nadstandardno

storitev bo podjetje plačalo posebej. Povečan obseg storitev pomeni za nas večji strošek, ki ga mora pokriti naročnik. V gospodarskem načrtu za naslednje leto so natančno opredeljene vrednosti teh storitev in vsako distribucijsko podjetje si bo lahko preračunalo, kaj se mu splača naročiti in česa ne. S tem bomo vzpostavili poslovni odnos, iz katerega bo razvidno, kaj delamo in kakšna je cena posamezne storitve. Odnos bo korekten. Vsak bo plačal ceno naročene storitve, ki smo jo mi dolžni izvesti.«

Vam spoznanja o tržnem poslovanju, ki ste jih dobili, odkar ste odšli z ministrstva, prihajajo sedaj prav? Je vam lažje kot direktorjem, ki so vseskozi delali v razmerah dogovorne ekonomije?

»Dela, ki sem jih opravljal na Petrolu, so zahtevala odgovorno in gospodarno obnašanje do investicij in stroškov, in to mi je ostalo. Delal sem na pridobivanju koncesij, za kar so bili potrebni vsi ekonomski izračuni, na pogajanjih z izvajalci, z občinami, sodeloval na javnih natečajih. Vse to mi bo prišlo prav. Delo v zasebnem podjetju pa mi omogoča večjo svobodo. Sedaj lahko nastopam veliko bolj samozavestno, saj nisem obremenjen z različnimi zahtevami nadrejenih. Delam lahko neobremenjeno, v prid podjetja. To je moja prednost in če so odnosi čisti, vnaprej opredeljeni, je uspeh zagotovljen.«

Kakšni so vaši obeti Informatiki za naslednje leto?

»Delali bomo veliko, strokovno in produktivnejše, saj bomo storitve povečali za več, kot se bodo povečali stroški, ter hkrati del prihodka ustvarili tudi na trgu. Ker cilj Informatike ni povečati dobiček, temveč zmanjšati strošek storitev distribuciji, se bo poslovna učinkovitost odražala na manjših stroških distribucije.«

MINKA SKUBIC

*Matko Pohar:
»Razširiti moramo tržno usmerjenost podjetja.«*

BORZEN KREPI SVOJO POZICIJO na trgu

Uspešna vzpostavitev organiziranega trga z energijo je temeljni pogoj za nemoteno trgovanje in hkrati zanesljivo delovanje elektroenergetskega sistema in Borzen je to nalogo dobro izpeljal. Prihodnje leto naj bi se promet na dnevnem trgu z energijo še povečal.

Eden pomembnejših dejavnikov za zagotovitev trgovanja z električno energijo je zagotovo organizator trga, ki se je v naši državi znašel še pred zahtevnejšo nalogo, povezano predvsem z majhnostjo slovenskega trga. Čeprav gre na področju električne energije za popolno novost tudi v širšem evropskem prostoru, pa se je sodeč po dosedanjih rezultatih slovenski organizator trga dobro izkazal in v celoti uspešno opravlja naloge, ki so mu bile dodeljene z energetskega zakonom. Kako ocenjujejo svoje dosedanje delo, katere novosti so vpeljali letos in kakšni so načrti za leto 2003, so bila poglobljena vprašanja, s katerimi smo se odpravili k **Gorazdu Skubinu** na Dunajsko 128 a v Ljubljani, kjer domuje Borzen.

Za vami je prvo pravo leto organiziranja trga z električno energijo. Kakšne so prve izkušnje in na katerih področjih ste se srečevali z največ težavami?

»Naj poudarim, da smo že na začetku leta izpolnili zastavljene načrte, saj je 1. januarja začel delovati dnevni trg z električno energijo na elektronski podlagi, ki smo jo sicer pozneje še dopolnjevali. V teh prvih

mesecih smo se srečevali s precejšnjo negotovostjo, pri čemer je bila ena večjih neznank, kako bo potekala predprodaja električne energije iz naslova prednostnega dispečiranja, saj ni bilo znano, kakšno bo povpraševanje po tovrstni energiji oziroma koliko je sploh še prostih zmogljivosti na strani odjemalcev. Praksa je nato pokazala, da tovrstna ponudba delno presega potrebe, čeprav smo pozneje problem teh delnih presežkov uspešno rešili in je pozneje trgovanje na segmentu prednostnega dispečiranja in na dnevnem trgu potekalo nemoteno. Tako se je likvidnost na dnevnem trgu postopoma izboljševala, in trg se je počasi razvijal, kar se je kazalo tudi v naraščanju števila sklenjenih poslov, ki se je vztrajno povečevalo. Tako smo na začetku leta imeli le od 15 do 20 ponudb za prodajo in nakup električne energije, njihovo število se je konec leta povzpelo na več kot 200, število sklenjenih poslov na dan pa preseгло število sto. Zaslugo za to gre pripisati tudi prehodu na nov način trgovanja v drugi polovici leta, s čimer se je še povečala zanesljivost trgovanja, prav tako pa tudi varnost vseh udeležencev na trgu. Sicer pa se je trgovanje močno povečalo še zlasti v zadnjih nekaj mesecih, ko smo oktobra dosegli rekorden obseg

trgovanja na dnevnem trgu in ga novembra nato še presegl oziroma se tedaj približali meji 50.000 MWh. Po naših ocenah je tako velikemu skoku botrovala predvsem velika poraba v začetku novembra in tudi zelo visoke cene na evropskem trgu, pri čemer so se nato konec meseca zaradi povečanih padavin in večjih možnosti proizvodnje hidroenergije razmere obrnile in so se cene precej znižale, temu primerno pa je upadel tudi promet na našem trgu.«

Kakšen je pravzaprav trenutni obseg trgovanja na slovenski borzi električne energije?

»Promet na dnevnem trgu dosega približno osem odstotkov celotne slovenske porabe, kar je, gledano v odstotkih, zelo velik dosežek, saj se ta na drugih borzah giblje med dvema in tremi odstotki. Seveda pa je treba ob tem upoštevati, da je slovenski trg v evropskih merilih izjemno majhen, tako da je težko govoriti o kakšni izjemno veliki likvidnosti in zanesljivosti našega trga. Eden od pomembnih razlogov, zakaj je trg zelo počasi rasel, je tudi problem povezan z zaračunavanjem odstopanj. Novi sistem, ki smo ga vpeljali konec leta, je te težave nekoliko omilil, čeprav sam sistem še ni idealen in ga bo treba prihodnje leto dodelati v smeri, da se bodo odstopanja dejansko odražala tudi na trgu oziroma naj bi se posledično povečal obseg trgovanja z urnimi produkti.«

Doslej smo govorili bolj o trgu električne energije, čeprav Borzen za potrebe sistema opravlja tudi druge naloge.

»Res je, da Borzen kot organizator trga opravlja še vrsto drugih dejavnosti, med katerimi gre omeniti, da je Borzen letos uspešno izpeljal avkcije za čezmejne zmogljivosti v območju prekinljive dobave na meji z Italijo, ki smo jih izvajali za potrebe upravljalca prenosnega omrežja. Strokovnjaki Borzena so dejavno sodelovali tudi pri pripravi pravilnikov o čezmejnem trgovanju oziroma pri pripravi sistema avkcij, pri čemer smo pripravili vse, da lahko začnemo izvedbo avkcij na oddaji čezmejnih zmogljivosti. Vzpostavili smo tudi sistema bančnih garancij in finančne poravnave in izpeljali tudi avkcijo za prodajo električne energije iz naslova

prednostnega dispečiranja za leto 2003. Pri tem smo domačim distribucijskim podjetjem prodali 61 odstotkov celotne ponujene energije, preostanek pa bo šel na novo avkcijo oziroma ga bomo ponudili na dnevnem trgu. V nasprotju z drugimi borzami mi opravljamo celo vrsto dejavnosti za potrebe vodenja in upravljanja slovenskega elektroenergetskega sistema, od priprave vozniških redov do evidentiranja bilateralnih pogodb, kar so nujni pogoji, da nemoteno delovanje sistema ni ogroženo, hkrati pa je tudi zagotovljeno delovanje trga.«

Pričakujete po odprtju slovenskega energetskega trga bistvene spremembe?

»Predvsem pričakujemo, da se bo zanimanje za naš trg povečalo in se bo vanj vključilo še nekaj trgovskih podjetij. S prihodom tujcev pričakujemo tudi večjo likvidnost trga, kar bo vplivalo na živahnost dogajanj na energetske borzi. Načrtujemo tudi

Foto Brane Janjč

Direktor Borzena Gorazd Skubin: Marsikdo si ne želi organiziranega trga z električno energijo, ker transparentnost ni vedno dobrodošla, saj je mogoče v bilateralnih razmerjih marsikaj prikriti. V primeru Enrona pa se je pokazalo, da je bilateralni trg zelo ranljiv, nasprotno pa na organiziranih trgih zaradi bančnih garancij in preverjenih udeležencev ni bilo nobenih izgub.

uvvedbo urnega trga, ki naj bi začel na začetku prihodnjega leta, v pripravi pa so tudi druge oblike trgovanja, predvsem na finančnem področju. Vsekakor pa je ob odprtju trga največja neznanica odgovor na vprašanje, kolikšen delež svojih potreb bo distribucija pokrila z letnimi pogodbami in kolikšen delež s sodelovanjem na trgu. Dejstvo je, da vseh potreb ne bo mogoče pokriti s pogodbami oziroma bo treba povpraševanje pokrивati tudi s kratkoročnim optimiziranjem z namenom zagotavljanja boljših poslovnih rezultatov. Trgovanje na dnevni borzi je sicer povezano tudi s tveganji, ki pa so sodeč po analizah bistveno manjša kot na dolgoročnem trgu, saj tu ni tveganj, povezanih z zanesljivostjo dobave in finančne poravnave, saj je zagotovljena stodstotna varnost. Seveda pa ostaja tveganje, povezano z gibanjem cen.«

Ko že govorimo o cenah, kakšna razmerja pa smo letos imeli na trgu?

»Cene na trgu električne energije lahko dejansko zelo nihajo, saj gre za blago, ki ga ni mogoče skladiščiti. Cene precej nihajo tudi glede na vrsto energije in glede na dneve v tednu. Tako smo letos imeli najnižje cene pod tri tolarje za kWh, ki je veljala za nočno energijo, najvišje pa so pristale pri devetih tolarjih za vršno energijo. Pri pasovni energiji so se cene gibale v povprečju med 4 in 8 tolarji za kWh. Drugo leto pričakujemo nekoliko manjša nihanja, pri tem pa naj bi se po naših predvidevanjih cene na bilateralnem trgu nekoliko znižale, na kratkoročnem pa nekoliko zvišale.«

Omenjali ste že majhnost slovenskega trga. Vemo pa, da ima Borzen tudi regionalne težnje. Je na tem področju prišlo do kakšnih premikov?

»Doslej smo imeli že kar nekaj predstavitev v državah na območju Balkana, saj se želimo vključiti v čim več zgodb, ki bi nam omogočile razširitev delovanja. Pri tem se vidimo v več vlogah – kot svetovalci, ki zelo dobro poznajo delovanje nekdanjega skupnega elektroenergetskega sistema, pa kot tisti, ki so razmere na našem trgu uspešno prilagodili zahodnoevropskemu modelu trgovanja in

izdelali povsem združljiv model, ki se je potrdil kot uspešen tudi v naši praksi. Priložnosti se ponujajo tudi v sami implementaciji trgovalnega sistema v posameznih državah, ki se s tem področjem šele seznanjajo, pa tudi v prodaji programske opreme. Borzen je poleg tega kot eden izmed sedmih ustanovitvenih članov evropskega združenja energetskih borz tudi dobro izhodišče za vzpostavljanje stikov z drugimi evropskimi energetskimi borzami.«

Konec leta je tudi čas, ko oblikujemo ocene o poslovnih rezultatih. Bi leto 2002 lahko ocenili kot za Borzen uspešno leto?

»Sodimo, da smo uresničili vse naloge, ki so nam bile zaupane v okviru javne gospodarske službe organizatorja trga z električno energijo, pri čemer pa gre seveda za dinamično področje, ki terja nenehna prilagajanja. Tudi v primerjavi z nekaterimi drugimi borzami smo bili uspešni, saj v Ljubljani z manj ljudmi opravljamo bistveno več funkcij kot drugod. Tako ima denimo graška borza, ki je po obsegu prometa primerljiva z našo, redno zaposlenih 14 ljudi in še 20 zunanjih sodelavcev na dunajski borzi, ki opravljajo posle s področja finančne poravnave. Borzen zaposluje 17 ljudi in, kot že rečeno, ob tem opravlja tudi vrsto drugih nalog za potrebe upravljalca slovenskega elektroenergetskega omrežja. Pri nas imamo vpeljan tudi sprotni trgovinski sistem, ki je tudi veliko zahtevnejši od graškega avkcijskega, tako da lahko upravičeno govorimo o naši dobri učinkovitosti. Pričakujem pa tudi, da bomo letošnje leto končali s pozitivnim poslovnim rezultatom, kar je nedvomno dobra popotnica tudi za naše nadaljnje kakovostno delo.«

BRANE JANJČ

ODJEMALCI PRIČAKUJEJO PREGLED- NEJŠE RAZMERE

Na podlagi pogovorov z nekaterimi predstavniki Inštituta Jožef Štefan, Center za energetska učinkovitost (CEU), ter na podlagi poročila o dosedanjem uresničevanju projekta združevanja upravičenih odjemalcev električne energije (prva faza) tokrat povzemamo nekatere pomembnejše ugotovitve in sklepe v zvezi z odpiranjem trga z električno energijo. Kot je znano, je ta projekt namenjen predvsem podpori procesov odpiranja trga v skladu z energetskega zakonom.

Projekt združevanja upravičenih odjemalcev izhaja iz naslednjih predpostavk: odprti trg z električno energijo je koristen tako za razvoj industrije kot za druge odjemalce električne energije, dolgoročno pa tudi za elektrogospodarstvo; proces odpiranja trga je sicer uzakonjen, pri tem pa je treba upoštevati, da je uresničitev konkurenčnega trga z električno energijo terminsko in kakovostno odvisna od podpore ključnih akterjev, med drugim tudi odjemalcev električne energije. Poleg tega omenjeni projekt izhaja tudi iz predpo-

stavke, da odjemalci lahko zlasti v začetnem obdobju odpiranja trga z električno energijo dosežejo boljši ali slabši tržni položaj. Boljši tržni položaj lahko dosežejo z boljšo pripravljenostjo upravičenih odjemalcev na pogajanja o oskrbi z električno energijo in z združitvijo sorodnih upravičenih odjemalcev v eno izmed znanih in v svetu že uveljavljenih oblik, kot so skupna pogodba, okvirna pogodba, nabavno združenje itd.

Člani omenjenega projekta (15 pretežno industrijskih upravičenih odjemalcev in projektni tim Inštituta Jo-

žef Štefan, Center za energetska učinkovitost) so se v obdobju od marca do oktobra 2002 na strokovnih posvetovanjih osredotočili na vprašanja odpiranja trga z električno energijo. Upravičeni odjemalci pričakujejo, da bo konkurenčni trg postal orodje za večjo učinkovitost v slovenskem elektrogospodarstvu, ki s tem postaja tudi del evropskega sistema oskrbe z električno energijo.

Odjemalci električne energije v gospodarstvu in drugih sektorjih so v zahtevnem konkurenčnem položaju na evropskem in svetovnem trgu. Zniževanje vseh stroškov, ne nazadnje za energijo, je v njihovem življenjskem interesu.

Slovensko gospodarstvo z odprtjem trga še lahko izkoristi konkurenčno znižanje cene na evropskem trgu, ne glede na to, da cene električne energije naraščajo in bodo predvidoma čez nekaj let dosegle dolgoročne mejne stroške. Slovensko elektrogospodarstvo je realno sposobno preživeti to obdobje tako, da zmanjša svoje stroške in dobiček, in da z drugimi viri, ne iz tekočih prilivov, financira načrtovane investicije.

Poleg znižanja stroškov podjetij za proizvodnjo in oskrbo in posledično cene električne energije, ki naj bo neposredna posledica odpiranja trga, naj pristojne ustanove in podjetja namenijo več pozornosti kakovosti in strateški zanesljivosti oskrbe. Med drugim predstavniki omenjenega projekta opozarjajo tudi na pereče vprašanje kakovosti in strateške zanesljivosti oskrbe; menijo, da je treba pri tem upoštevati dejanske potrebe odjemalcev, povezane z njihovo konkurenčnostjo.

Ob tem še omenimo, da so upravičeni odjemalci v okviru omenjenega projekta sprejeli tudi več skupnih predlogov v zvezi z odpiranjem trga z električno energijo, med drugim tudi glede možnosti, da bi na konkurenčnem trgu dosegli realno znižanje cen električne energije. Sicer pa odjemalci pričakujejo, da jih bodo državni organi in izvajalci javnih služb priznali kot enakopravne partnerje, in kot tiste subjekte, zaradi katerih se (pre)oblikuje celotni sistem oskrbe. O nekaterih drugih ugotovitvah in predlogih upravičenih odjemalcev pa smo pisali že v prejšnjih številkah Našega stika.

inštitut Jožef Štefan, Center za energetska učinkovitost (CEU), je 15. novembra objavil razpis za predizbiro dobaviteljev električne energije za dobavo v letu 2003. Izidi razpisa so seveda že znani, saj se je razpisni rok za oddajo ponudb iztekel 28. novembra. Skupno se je razpisa v tem roku udeležilo šest dobaviteljev električne energije, najugodnejše ponudbe pa so prispele iz podjetij Elektro Ljubljana in Entrade (slovenska podružnica švicarske firme Atel). Po besedah predstavnikov CEU se s tem razpisom olajšuje izbira dobavitelja, s tem pa se pospešuje konkurenčnost trga z električno energijo v Sloveniji.

Foto Miro Jakomin

Projekt združevanja upravičenih odjemalcev električne energije vodi dr. Miha Tomšič z Inštituta Jožef Štefan.

MIRO JAKOMIN

HE BOŠTANJ ČEZ TRI LETA IN POL

Na predzadnji novembrski petek so direktorji Holdinga Slovenske elektrarne in konzorcija Gradis nizke gradnje Maribor ter Gradisa Ljubljana na sevniškem gradu podpisali pogodbo o pripravljalnih delih za HE Boštanj. S tem se je uradno začela gradnja prve izmed petih elektrarn na spodnji Savi. Slovesnosti ob podpisu se je poleg vodilnih delavcev slovenskih elektroenergetskih družb udeležil tudi minister mag. Janez Kopač.

Minister mag. Janez Kopač je na tiskovni konferenci ob tej priložnosti govoril o pomenu predvidenih elektrarn na spodnji Savi s širšega državnega in makroekonomskega vidika. Dejal je, da je treba na rentabilnost posamezne hidroelektrarne gledati v sklopu tako izkoriščanja energetskega potenciala reke kot ureditve njenega vodnega režima. Zato je za projekt zainteresirana tako država kot lokalna skupnost. Cilji, ki jih s projektom, vrednim 95 milijard tolarjev, želimo doseči, so navedeni že v zakonu o izkoriščanju energetskega potenciala spodnje Save. Se-

daj sestavlja vodni potencial pri nas 3,9 odstotka vseh primarnih virov. Poraba elektrike narašča pri nas v povprečju z dvedostotno rastjo in ko bodo elektrarne na Savi zgrajene, bodo pokrivala pet odstotkov vseh slovenskih potreb. To bo po ministrovih besedah prispevek k povečanju domačih proizvodnih virov, ki bodo pomembni tudi pri odpiranju trga. Ob pomanjkanju domačih virov nam bodo namreč tuji ponudniki takoj dvignili ceno. Zato je treba poskrbeti za dolgoročno stabilnost elektroenergetskega sistema tako, da je domača proizvodnja vsaj

enaka domači porabi.

»Podpis pogodbe za pripravljalna dela za HE Boštanj je rezultat 15-letnega dela na tem projektu,« je med drugim dejal mag. Drago Fabijan, generalni direktor HSE, ki ni skrival veselja ob tem dogodku. Z njim jim je namreč uspelo uresničiti eno izmed ustanovitvenih poslanstev HSE. Začeli so z izkopom gradbene jame za HE Boštanj in sedaj si bodo gradbene jame za HE Blanca, HE Krško, HE Brežice in HE Mokrice sledile na tri leta, za gradnjo posamezne hidroelektrarne pa je predvidenih 42 mesecev. Po Fabijanovih besedah že potekajo priprave za HE Blanco, ki bo naslednja v verigi hidroelektrarn. Seveda pa bo glavnina del HSE oziroma njene družbe HSE Invest, ki je bila ustanovljena za potrebe gradenj energetskih objektov, usmerjenih na gradnjo HE Boštanj. Kmalu bo objavljen razpis za glavna gradbena dela, sledi razpis za opremo itd. Po besedah Ladislava Tomšiča, direktorja za tehnično področje HSE, je projekt boštanjске hidroelektrarne razdeljen na devet lotov in za vsak lot bo poseben razpis. Prvi lot vključuje projekt izvedbe pripravljalnih del za HE Boštanj. V ta dela so všteta pripravljalna dela in izkop gradbene jame, utrjevanje nasipov in ureditev ustrezne infrastrukture za potrebe gradnje hidroelektrarne. Dela v vrednosti 790 milijonov tolarjev bodo po načrtih opravljena v štirih mesecih.

Predračunska vrednost HE Boštanj znaša 15,4 milijarde tolarjev, spremljajoča dela v infrastrukturo pa bodo stala 4,95 milijarde tolarjev. Predračun za HE Boštanj z močjo 32 MW in srednjo letno proizvodnjo 115 GWh je najvišji izmed vseh petih elektrarn. Predračunska vrednost celotne verige znaša 95 milijard tolarjev, od tega bodo stala graditev petih hidroelektrarn 68,1 milijarde tolarjev, za spremljajočo infrastrukturo pa bo treba odšteti 26,9 milijarde tolarjev. Za prvi finančni zalogaj pri HE Boštanju ima HSE zagotovljena lastna sredstva, za investicijske potrebe v letu 2004 in 2005 pa načrtujejo najeti kredit brez državnih poroštev. Vir za pokrivanje stroškov spremljajoče infrastrukture pa je vodni sklad, ki je bil oblikovan lani. Projekte spremljajoče infrastrukture bo vodila druga družba HSE, in sicer HSE – IIP s sedežem v Sevnici.

Podpis prve od devetih pogodb za gradnjo HE Boštanj.

RAČUNAJO NA PLIN IN premog

Nadaljnji razvoj ljubljanske TE-TOL, potem ko se bo leta 2005 iztekla življenjska doba starima dvema blokoma, je že nekaj časa predmet strokovnih razprav. Najbolj drastično je v te razprave posegel Aleksander Mervar, sedanji direktor termoelektrarne-toplarne, ko je kmalu ob prevzemu funkcije vse minule načrte zamrznil.

Letošnje jesen so se v TE-TOL začeli strokovno odločati glede investicije z novo tehnologijo za pridobivanje električne energije in toplote. Po besedah **Aleksandra Mervarja** bosta pri izbiri odločilna ekonomija in vpliv na okolje. Upa si trditi, da so bila razmišljanja v preteklosti o popolni plinifikaciji termoelektrarne-toplarne za potrebe daljinskega ogrevanja napačna. Napačni so bili tudi izračuni izkoristkov. V tem primeru bi bili izkoristki manj kot 60-odstotni pri letni proizvodnji električne energije več kot 3000 GWh. Poleg tega bi bila glede na trenutne cene plina na trgu povprečna stroškovna cena na ta način pridobljene električne energije višja, kakor bo njena prodajna cena naslednje leto.

Pri določitvi ustrezne moči nove enote s plinsko tehnologijo so izhajali iz dejstva, da imajo minimalni toplotni odjem v poletnih mesecih. Poleg tega načrtujejo povezati novo plinsko turbino z eno izmed obstoječih parnih turbin prvih dveh blokov in ohraniti povezavo parnih turbin s premogovno tehnologijo.

»Taka zasnova investicije pomeni bistveno manjše investicijsko vlaganje, saj bi kolikor bi bilo mogoče uporabili obstoječi objekt in infrastrukturo. TE-TOL bi tako postala heterogena z vidika primarnih energentov in bi se lažje prilagajala cenam na trgu. Izbrana moč nove plinske turbine bi omogočala letoletno ekonomično obratovanje, kar bi pomenilo največji izko-

ristek in boljše temelje za nakup plina,« pojasnjuje Mervar.

V pripravi je predlog direktive Evropske unije o kogeneracijah. Če bo ta sprejeta in jo bo Slovenija prevzela, bo obstoječa premogovna tehnologija v TE-TOL presegala pogoje celotnega izkoristka in prihranka primarne energije. Z optimalnim prilagajanjem obratovanja proizvodnih naprav v razmerju proizvodnje toplote in električne energije 4:1 pa TE-TOL ne bi presegla dovoljenih količin ogljikovega dioksida. Do odločitve o novi naložbi v Mostah je treba priti naslednje leto, tako da bi naložbo izvedli v letih 2004 do 2007. Seveda pa se v TE-TOL zavedajo, da se kakršne koli nove investicije brez sodelovanja z Energetiko ne morejo lotiti, saj je pglavilni namen njihovega objekta proizvodnja toplote za Ljubljano. Prepričani so, da ima njihova lokacija prednost, predvsem zaradi obstoječe infrastrukture in lokacije, ki je v bližini reke Ljubljanice, ki omogoča kombinirano proizvodnjo toplote.

Poleg zniževanja cene njihovih proizvodov z novo naložbo s sodobno tehnologijo nameravajo v TE-TOL v naslednjih letih izvesti dolgoročni program procesov poslovanja. Ta pa vključuje racionalizacijo poslovanja družbe, dolgoročno kadrovsko politiko s procesi upokojevanja in prekvalifikacije za delo na novi tehnologiji. »Naslednje leto pričakujemo sklenitev dolgoročne pogodbe za odkup električne energije in s tem izenačitev z drugimi kvalificiranimi proizvajalci v državi. Tako bomo lahko uresničevali našo dolgoročno politiko, katere cilj je nadaljnje zniževanje stroškov in cene,« pravi direktor TE-TOL. Poleg tega jih čaka naslednje leto tudi odločitev o izbiri dobavitelja premoga. Zaradi zniževanja variabilnih stroškov, katerih glavnina je energent, bodo poskusno sežigali višje kalorični premog. Če bo poskus uspel, bodo ob obstoječih cenah Luke Koper in Slovenskih železnic s tem znižali ceno transporta za sto milijonov tolarjev. Sedanji direktor pravi, da ni obremenjen s tem, kdo bo dobavitelj. Pomembno bo, da bo izbrani premog omogočal nemoteno obratovanje njihovih enot, da bo cenejši v okviru zahtevanih parametrov in da bo njegova cena omogočila preživetje podjetja.

V KRANJU ODSLEJ ŠE BOLJŠA OSKRBA

Podjetje Elektro Gorenjska je 21. novembra na slovesnem odprtju ob navzočnosti mag. Janeza Kopača, ministra za okolje, prostor in energijo, predalo v uradno obratovanje posodobljeno RTP 110/20/10 kV Labore. Objekt z novim stikališčem GIS in z vgrajeno tehnologijo SF6 pomeni za elektroenergetsko napajanje Kranja in okolice eno najpomembnejših napajalnih točk v 110 kilovoltnem obroču. Prenovljena RTP - vrednost znaša 1,2 milijarde tolarjev - ima še toliko večji pomen v luči ekološko neoporečne tehnologije in učinkovite izrabe prostora.

Minister **Janez Kopač** je v govoru poudaril pomen RTP Labore za učinkovitejšo oskrbo odjemalcev na območju Kranja. Zatem je omenil nekatere pomembnejše spremembe, do katerih bo prišlo v slovenski energetiki z odpiranjem zunanjega trga z električno energijo in z nastopom tuje konkurence. Dotaknil se je tudi problematike prestrukturiranja distribucije in vprašanja o izločanju poslovnih dejavnosti, ki niso nujno potrebne za izvajanje glavne dejavnosti.

V nadaljevanju je **mag. Drago Štefe**, direktor Elektra Gorenjska, poudaril, da so strokovnjaki s posodobitvijo RTP Labore opravili zahteven posseg. V letih od 1998 do 2000 so ure-

sničili etapno gradnjo sredjenapetostnega dela s štirimi sektorji in petdesetimi odvodi do odjemalcev ter gradnjo 110-kilovoltnega stikališča lani in letos. Po začetku obratovanja RTP Labore so novembra 2001 začeli opravljati zagonske in funkcionalne preizkuse, maja letos so demontirali zunanje 110 kV stikališče, poleti so končali ureditvena in vzdrževalna dela, konec oktobra pa so opravili tehnični pregled objekta. Pri tem je bila vsem odjemalcem ves čas zagotovljena nemotena in zanesljiva dobava električne energije.

Kot rečeno, pomeni RTP 110/20/10 kV Labore za elektroenergetsko napajanje Kranja in okolice eno najpomembnejših napajalnih točk v 110-

Posodobljena RTP 110/20/10 kV Labore v primerjavi s klasično izvedbo omogoča vrsto prednosti, med katerimi so še zlasti prihranek pri prostoru, popolna varnost pred dotikom, velika obratovalna zmogljivost in nizki stroški vzdrževanja. Pri uresnitvi tega projekta je sodelovalo kar 67 raznih izvajalcev, ki so bili izbrani v skladu z zahtevami Zakona o javnih naročilih.

kilovoltnem obroču. Zgrajena je bila leta 1974 kot prvi 110-kilovoltni objekt distribucije na Gorenjskem s tremi transformatorji 20 MVA in transformacijo 110/10 kV. RTP Labore službi predvsem za napajanje industrijske cone na omenjenem območju, hkrati pa omogoča tudi rezervo ostalima viroma, to je RTP 110/20/10 kV Primskovo in RTP 110/20 kV Zlato polje.

Obnova celotne razdelilne transformatorske postaje je bila potrebna zaradi dotrajanosti 110 kV in 10 kV stikališča, zastarelosti naprav za daljinsko vodenje in zaščito ter zaradi sprememb napetostnega nivoja sredjenapetostne mreže z 10 na 20 kV. Ker RTP Labore pokriva več kot tretjino kranjskih potreb po električni energiji, so morali to obnovo izpeljati s čim manjšimi motnjami pri oskrbi odjemalcev. Strokovnjaki so s študijami in idejnimi projekti obdelali in predstavili več različic obnove. Na koncu so se v podjetju odločili za postavitev s plinom izoliranega 110 kV stikališča (GIS), 20 kV stikališča v izvlačljivi izvedbi z vakuumskimi odklopniki ter distribuiranega sistema vodenja in zaščite.

MIRO JAKOMIN

Foto Miro Jakomin

Odprtja RTP 110/20/10 kV Labore so se poleg mag. Janeza Kopača, ministra za okolje, prostor in energijo, udeležili tudi predstavniki izvajalcev tega projekta, elektroindustrijskih podjetij in lokalne skupnosti.

SPLOŠNA NEVARNOST *brez siren*

V soboto, 23. novembra, je potekala državna vaja NEK 2002. To je bila kombinirana, poveljniško terenska in praktična vaja, ki se organizira vsakih deset let. Na podlagi rezultatov vaje odgovorni izpopolnijo organiziranost, pripravljenost in usposobljenost organizacij in posameznikov, odgovornih za zaščito, reševanje in pomoč ob jedrski nesreči v NE Krško. Po letošnji vaji jim dela ne bo zmanjkalo. Obetajo pa se nam pogostejše vaje, in sicer na vsakih pet let.

Značilnost letošnje vaje je bila, da je šlo za državno vajo, med katero so preverili ukrepe na poveljniški ravni ter praktične akcije v Krškem. Tako so delali vsi udeleženci in organi na dejanskih lokacijah za tak primer, med drugim je bilo tudi operativno vodenje NEK na rezervni lokaciji v Ljubljani. Kot so nam povedali na Republiškem štabu za civilno zaščito RS, so z vajo želeli preveriti celotne načrte, organizacijo in pripravljenost za primer nesreče, zagotoviti konkretno usposobljenost vseh sodelujočih in dopolniti rešitve. Priprave na vajo so potekale dve leti. Glavni nosilec je bil Republiški štab civilne zaščite. Pri organizaciji so sodelovali Ministrstvo za obrambo, Uprava RS za zaščito in reševanje, Uprava za obrambo Krško, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Uprava RS za jedrsko varnost, občine Krško, Brežice in Sevnica, Nuklearna elektrarna Krško ter izvajalci nalog, določeni z načrti zaščite, reševanja in pomoči ob jedrski nesreči. V sklopu te akcije so v NE Krško pripravili posebno brošuro Kako bi ravnali v primeru jedrske nesreče, ki so jo razdelili okoliškimi prebivalcem.

Konkretna vsebina letošnje vaje je temeljila na malo verjetnem zaporedju dogodkov in naključnih odpovedih tehnološke opreme, ki na koncu privede do poškodbe sredice in radioaktivnih snovi v okolico. Ponoči je v NEK prišlo do nepravilnega delovanja enega od varnostnih ventilov v primarnem delu. O tem je bil obveščen regijski štab civilne zaščite. Elektrarna je bila zaustavljena na parametrih vroče zaustavitve in stanje sanirano ter puščanje omejeno, uro in pol pozneje je v kontrolni zgradbi prišlo do eksplozije in požara. Razglašena je bila naslednja stopnja nevarnosti. Ob štirih zjutraj je bila zaznana povečana stopnja radioaktivnosti in razglašena objektivna nevarnost. Dve uri pozneje so delavci NEK zaznali še večje puščanje hladila v primarnem delu, kar je zahtevalo obratovanje elektrarne v nezgodnih razmerah in razglasitev objektivne nevarnosti v okolju. To pa je imelo za posledico javljanje poveljnika štaba v radiu z navodili za morebitno ukrepanje prebivalcev in sicer preventivno evakuacijo prebivalcev v tri kilometerskem pasu, zaklanjanje prebivalcev v deset kilometerskem

Foto Minka Skubic

Evakuacija osnovnošolcev iz Leskovca v sprejemališču v Zameškem.

Pripadniki slovenske vojske dekontaminirajo vozilo.

pasu in način alarmiranja ob morebitni nevarnosti.

Poveljnik štaba je okoliškim prebivalcem po radiu dajal navodila, kako naj ravnajo. Vse, ki so bili od elektrarne oddaljeni deset kilometrov, naj bi poslali v zaklониšča, oddaljene tri kilometre pa preventivno evakuirali.

Ob pol enajstih je bila razglašena splošna nevarnost v trikilometer-skem pasu in začetek evakuacije iz naselij v tem pasu.

Vse nepredvidene dogodke so ves čas spremljali v NE Krško na simulato-ju.

Po celodnevni vaji je prve analize o njej strnil Jože Kos, poveljnik CZ Posavske regije. Povzel je besede poveljnika Republiškega štaba civilne zaščite, da je vaja izpolnila temeljne cilje. Delovanje vseh akterjev v njej je kljub velikemu pretoku informacij potekalo usklajeno. Na republiški ravni so ugotovili, da je za tako veliko vajo treba imeti tudi ustrezno tehnično podporo, da je postopek evakuacije izredno zapleten in da obveščanje javnosti, predvsem sosednjih območij, to je hrvaške strani, ni bilo najboljše, saj občani niso vedeli, da

Foto Minka Skubic

Foto Minka Skubic

Civilna zaščita je preventivno razdelila jodove tablete okoliškim prebivalcem.

gre za vajo. Na lokalnem posavskem nivoju pa so opazili izpad siren, ki bi opozarjale na nevarnost. Kljub nedavnemu servisu jim jih je odpovedalo kar pet. Pa tudi večina prebivalcev se na vajo ni ustrezno odzvala in so bili med nevarnostjo zunaj. Vodilni iz civilne zaščite v Posavju so to razumeli kot veliko zaupanje prebivalstva regije v delo NE Krško, njenih strokovnjakov in vodstva. Direktor Stane Rožman pa je na začetku akcije dejal, da NE Krško zelo potrebuje take vaje na državni ravni, da dvignejo njihova pričakovanja na višjo raven.

MINKA SKUBIC

LASTNA RABA ZA TRETJE TISOČLETJE

Lastna raba sta besedi, ki za običajne ljudi nimata pravega smiselnega pomena. Povsem drug pomen pa imata med elektroenergetiki, ki z njima imenujejo sklop naprav, ki sestavljajo srce domala vsakega elektroenergetskega objekta. V preteklosti je bilo kar nekaj objektov, v katerih so zapostavljali pomen bitja tega srca, in sledile so okvare z velikanskimi stroški.

Vsklopu lastne rabe so namreč zajete tako naprave zanesljivega napajanja in razvoda izmeničnih kot enosmer- nih porabnikov. Slednji pa s svojim nadaljnjim delovanjem zagotavljajo pravilnost delovanja vseh nadrejenih visokonapetostnih naprav. Tovrstno

zagotavljanje je izvedeno s krmiljenjem, položajno in alarmno signalizacijo, sistemi merjenja, zaščite, vodenja, zapahovanja idr. Vsi navedeni sistemi ohromijo, če naprave lastne rabe ne zagotavljajo stalnega, neprekinjenega in zanesljivega napajanja. Tako so znani primeri, ko so »zagoreli« zelo dragi energetske transformatorji, ker v objektu ni bilo baterijske napetosti, ali pa so bili povzročeni kratki stiki na terciarnih izvodih transformatorjev, da ne govorimo o primerih zatajitev meritev, zaščit in vodenja, ko so odpovedale usmerniško-razsmerniške naprave.

Vseh teh pretečih tegob se v Elesu zelo zavedamo in prav v posodabljanje sistemov lastnih rab v vseh Elesovih razdelilnih transformatorskih postajah v zadnjem času vlagamo veliko denarja. Tovrstne obnove potekajo sočasno z gradnjo novih oziroma rekonstrukcijami dotrajanih daljnovodov ter pripadajočih daljnovodnih in transformatorskih polj, kot tudi sekundarnih naprav. Pri teh vlaganjih so v ospredju odločitve za izbor najkakovostnejše opreme, ki trenutno obstaja na svetovnem trgu, čeprav v posameznih javnih razpisih tudi te usmeritve ni mogoče vedno zagotoviti. Zelo pomembno pa je, da takšne odločitve uresničujemo v najpomembnejših objektih elektroenergetskega sistema Slovenije.

Tako ni naključje, da je bila v RTP 400/220/110 kV Podlog, skozi katero je na leto preneseno največ električne energije v Sloveniji, to jesen vgrajena naj sodobnejša oprema naprav lastne rabe v Elesu in bo prav gotovo pomenila podlago za poenotenje tovrstne opreme tudi v drugih

Elesovih RTP. Trenutno je bila končana prva faza zamenjav naprav izmenične lastne rabe, v prihodnjem letu pa je načrtovana zamenjava še preostalih naprav enosmerne lastne rabe. Dosedanje naprave, ki so bile inštalirane že leta 1970, so dotrajale, potekla jim je življenjska doba in tudi rezervnih delov ni bilo več mogoče nabavljati. Idejne projektne rešitve je izdelal IBE iz Ljubljane, pri čemer je mlademu projektantu Marku Smoletu precej pomagal starosta podloške RTP Stanislav Halužan, ki je tudi pri sami izvedbi skrbel za vse podrobnosti. Dobavitelj najmodernejših razsmernikov v modularni izvedbi in usmernikov s preklopnimi omarami je bil Sitel iz Ljubljane, ki je izdelal tudi končno projektno dokumentacijo in bil glavni izvajalec elektromontažnih del v objektu. Sicer je bil podpogodbeni partner podjetja C&G iz Ljubljane, ki je prevzela celotni inženiring, skupaj z gradbenimi in elektro-strojnimi sanacijskimi deli. Dobavitelj omar izmeničnega razvoda je bilo podjetje Schneider s predstavištvom v Ljubljani. V teh omarah so vgrajene naj sodobnejše izvlačljive stikalne naprave, ki ob svojem zanesljivem delovanju omogočajo enostavno vzdrževanje in hitre odprave morebitnih okvar, v smislu panelnih zamenjav, kar velja tudi za modularen razsmerniški sistem. Obenem so bile prvič pri nas vgrajene tako imenovane oklopljene zbiralnične povezave in pripadajoči »harmonika« priključki na izvode transformatorjev lastne rabe. Tako so onemogočeni kakršnikoli kratki stiki, povzročeni bodisi zaradi bližine živali bodisi zaradi človeških napak, kar je še dodatno zagotovljeno z montažo zaščitnih mrežastih ograj okoli vsakega transformatorja lastne rabe v Podlogu. Pri vseh fazah dela so sodelovali tudi podložki vzdrževalci pod budnim očesom **Roberta Maruše**. Z upoštevanjem estetike pri celotni izdelavi je bil izdelan reprezentativni objekt in prva faza projekta, ki ga je v celoti vodil **Danilo Krajnc**. Vsekakor je to objekt, katerega naprave bodo še dolgo uspešno delovale v tretjem tisočletju in zagotavljale zanesljivost obratovanja vsem prihodnjim najnovejšim sekundarnim napravam v RTP Podlog.

SREČKO LESJAK

Foto Srečko Lesjak

KMALU HITREJE DO DOVOLJENJ

V začetku decembra je Elektrotehniška zveza Slovenije v Domu gospodarstva v Ljubljani organizirala drugo konferenco o sprejemljivosti energetske infrastrukture v prostoru. Z njo so želeli doseči, da bi prišlo do dialoga med različnimi uporabniki v prostoru in da bi se izboljšal odnos javnosti do tega. Nekaj dni za tem, ko je državni zbor sprejel dva zelo pomembna zakona o urejanju prostora in graditvi objektov, je bila tema konference še toliko bolj aktualna. Udeležili so se je odgovorni za energetske infrastrukturo na čelu z Jožetom Novakom, državnim sekretarjem za okolje in prostor, Djordjem Žebeljanom, državnim sekretarjem za energiko, in ministrom Janezom Kopačem.

V uvodu konference je o pomenu energetske infrastrukture za vsako državo govoril **dr. Franc Žerdin**, predsednik Splošnega združenja za energiko pri GZS. Nejasna in neuskkljena zakonodaja in pa dosedanje izvzeteje energetskih objektov iz javne infrastrukture otežujeta posege v okolje. Izrazil je upanje, da bo pravkar sprejeta zakonodaja pomagala premostiti samovoljo lokalnih skupnosti pri posegih v okolje in prispevala k prednostnem obravnavanju energetskih objektov. V energetske zakon, ki zagotavlja pogoje za varno in zanesljivo oskrbo, so energetiki vložili veliko dobre volje, za uresničitev te oskrbe pa so potrebni ustrezni objekti. Energetiki se zavedajo, da jim je prostor posojen in da čim manj obremenjenega pustijo zanamcem ob tem, da upoštevajo razvojno komponento. Razhajanja energetike in drugih porabnikov prostora je treba rešiti z dogovorom. Slovenija je na središču transportnih energetskih poti in čim prej bo treba rešiti vprašanje posameznih koridorjev. Predvsem pa bi bilo treba razmišljati o izdelavi kriterijev za sprejem določenih objektov v prostor, saj bo sprejemljivost v prostoru pomembno prispevala k napredku slovenskega gospodarstva, ki je soodvisno od energetike.

Minister **mag. Janez Kopač** je v pozdravnem govoru med drugim de-

jal, da je naša država v času intenzivnih sprememb prostorske zakonodaje. Poleg novembra sprejetih dveh zakonov je v pripravi strategija prostorskega razvoja Slovenije in v vladni proceduri uredba o tem, kaj je energetska infrastruktura, in prav tako sprememba starega prostorskega plana. Sprejem vseh teh aktov bo omogočilo hitrejše reševanje problemov posegov v prostor za energetske

objekte. Po novi zakonodaji bo umestitev v prostor sprejela vlada in s tem bo občinam vzeta sedanja moč izsiljevanja. Novi zakoni predvidevajo bistveno enostavnejše in hitrejše postopke razlastitve, kar bo pospešilo gradnjo potrebnih objektov. Minister je izhajajoč iz sodelovanja pri teh aktih poudaril primernost združitve energetike in prostora v eno ministrstvo, saj je konflikte lažje reševati v enem resorju. Izrazil je prepričanje, da bomo čez leto dni lahko rekli, kaj vse se je v letu spremenilo pri umeščanju energetskih objektov v prostor.

V nadaljevanju konference je **dr. Franci Križanič** z ekonomskega inštituta Pravne fakultete govoril o vlogi energetike v sodobni tehnokonomske paradigmi. Zasnove energetske infrastrukture v slovenskem prostoru je pojasnil **dr. Franci Žlahtič** z Urada za energiko. **Jože Novak**, državni sekretar za okolje in prostor, je podrobneje predstavil zakonske novosti o graditvi energetskih objektov in njihovem vključevanju v prostor in naštel vrsto podzakonskih aktov, ki jih je še treba sprejeti v prvi polovici naslednjega leta. Da bi bili ti akti kar najboljši, je k sodelovanju povabil vse udeležence konference.

Mag. Vekoslav Korošec, predsednik Slovenskega nacionalnega komiteja WEC, je govoril o energetske infrastrukturi kot temelju za kakovostno oskrbo porabnikov z energijo.

Foto Minka Skubic

Dobro obiskana konferenca elektrotehniške zveze.

EIMV NA KOSOVEM USPEŠNO KONČAL PROJEKT ESTAP

Pred dobrim letom in pol smo že poročali, da je Elektroinštitut Milan Vidmar skupaj s tujimi partnerji uspel na razpisu Svetovne Banke in pridobil v izdelavo projekt ESTAP (Energy Technical Assistance Project) na Kosovu. Namen projekta je bil pripraviti strokovna izhodišča in dokumente za sprejemanje strateških odločitev ter smernice razvoja energetike na Kosovu. Gre za strokovno in finančno največji raziskovalni projekt, ki so ga naši strokovnjaki do sedaj pridobili v tujini.

trgu energije in povezanosti z evropskim oziroma svetovnim sistemom oskrbe z energijo. Opozoril je, da odpiranja trga z električno energijo povstavlja energetska infrastruktura nove naloge, še prav posebno zato, ker niti pri nas niti v tujini elektroenergetska omrežja niso bila načrtovana za trgovanje in s tem za velike pretoke energije preko državnih meja. Pri nas imamo močno elektroenergetsko omrežje, ki z odpiranjem trga in širitvijo interkonekcije UCTE prevzema nove naloge, za kar ga bo treba posodobiti in zgraditi nekatere nujno potrebne prenosne daljnovode, predvsem proti Madžarski in novo 400 kV povezavo proti Italiji. Ključni problem pri gradnji potrebnih prenosnih daljnovodov je vključevanje objektov v prostor. Samokritično je priznal, da slovenski elektroenergetski strokovnjaki doslej niso izrabili vseh možnosti, da bi v javnosti spodbudili zavest o pomenu elektroenergetike za celotno družbo in vlogi novih infrastrukturnih objektov pri tem in tako našli skupne učinkovite rešitve z zahtevami prostora. Korošec upa, da bo tokratna konferenca pomembno prispevala k uresničitvi zadanih nalog.

Sprejemljivosti energetske infrastrukture v prostoru se je lotil prof. **dr. Ivan Marušič** z Biotehnične fakultete, oddelka za krajinsko arhitekturo. Poudaril je, da mora biti poseg v naravo izraz resničnih človekovih potreb, zato je tembolj pomembna presoja o tem, ali je poseg v okolje resnično potreben. Energetika sodi v kategorijo, ko ekonomsko merilo ni temeljno za presojo potrebnosti posega v okolje.

V drugem delu konference je bila okrogla miza o sprejemljivosti energetske infrastrukture v okolje. Elektrotehniška zveza Slovenije je ob priložnosti organizacije konference izdala zbornik referatov, v končni redakciji pa imajo tudi sklepe konference. Udeležence konference je pozdravil tudi **mag. Jožko Čuk**, predsednik Gospodarske zbornice Slovenije, in ob tej priložnosti navedel nekaj letošnjih ekonomskih kazalcev slovenskega gospodarstva, govoril pa je tudi o obetih za naslednje leto.

MINKA SKUBIC

V konzorciju konzultantskih podjetij so ob EIMV sodelovale še naslednje ugledne ustanove: italijanski inštitut CESI, danska konzultantska skupina Ramboll in nemški RE (Rheinbraun Engineering). S strani EIMV pa so sodelovali naslednji strokovnjaki: mag. Krešimir Bakić, mag. Zvonko Bregar, Jože Golob, dr. Brane Hlebar, Štefan Ivanjko, mag. Zvone Košnjek, Tomaž Mohar, Andrej Otrin, Jože Perme in Andrej Šušteršič. Na določenih področjih so sodelavcem EIMV pomagali še strokovnjaki s Fakultete za elektrotehniko v Lju-

bljani (dr. Rafko Mihalič) in z Inštituta Hrvoje Požar v Zagrebu (mag. Damir Pešut, mag. Mladen Zeljko). Projekt ESTAP je bil razdeljen na 12 modulov, ki vsebinsko pokrivajo celotno področje energetike, sodelavci EIMV pa so bili znotraj tega okvira pristojni za praktično celotne analize razvoja elektroenergetskega sistema Kosova; od napovedi porabe, optimiranja proizvodnih zmogljivosti do prenosa in distribucije električne energije. Glede na koncept raziskave in interaktivno naravo dela sta bila po obsegu del na celotnem projektu

Foto arhiv EIMV

Potrebna bo ekološka sanacija.

najobsežnejša modula optimiranje proizvodnje in razvoj distribucijskega omrežja, ki ju je EIMV praktično samostojno izvedel v celoti. Omenjena modula sta zahtevala največ strokovnega angažiranja in tudi najbolj dejavno sodelovanje z drugimi izvajalci. Študije so se lotili že junija lani, in sicer z obširno anketo po gospodinjstvih in pri večjih uporabnikih. Na podlagi rezultatov ankete, posnetka izhodiščnega stanja in predpostavljenih prihodnjih makroekonomskih parametrov, so za različne scenarije strukture uporabe energentov izdelali napoved porabe vseh vrst energije. V tem času so naši raziskovalci začeli tudi zbirati podatke za proizvodni sektor distribucijo in prenos. Zanimiv del študijskega področja je bil izračun izgub v električnem omrežju. Raziskovalcem so pri tem prišle zelo prav dolgoletne izkušnje, ki jih ima na tem področju EIMV. Razmere na Kosovu so namreč glede tega podobne našim pred 30 leti, ko je pri nas prevladoval še 35 in 10 kV napetostni nivo. Velik del izgub sestavljajo poleg tehničnih še komercialne izgube, zaradi neplačevanja električne energije in nelegalnih priključkov.

Izredno obsežno delo je bilo narejeno pri pridobivanju podatkov distribucijskega omrežja. Zaradi pomanjkljive tehnične dokumentacije je bilo treba omrežje na novo posneti in zmodelirati v ustreznih geografsko podprtih računalniških orodjih (GIS). Naši strokovnjaki so obiskali vsa območna distribucijska podjetja: Prištino, Ferizaj (Uroševac), Gjilan (Gnjilane), Prizren, Peja (Peć), Gjakova (Đakovica) in Kosovsko Mitrovico. Najtežje je bilo podatke pridobiti za severni del Kosovske Mitrovice, s katerim upravlja srbska etična skupnost in kjer so razmere najbolj kritične. Kljub težkim delovnim razmeram (vsakdanje redukcije elektrike, vode, komunalna neurejenost ...) so naši strokovnjaki v okviru projekta v Prištini v dobrem letu opravili blizu 650 delovnih dni. Nekateri med njimi so bili na »terenu« tudi več kot štiri mesece. Pri tem so stkali številna osebna prijateljstva z domačimi in tujimi strokovnjaki. Dobro so spoznali obe veliki termoelektrarni Kosovo A in Kosovo B ter površinski kop lignita, zaradi študijskih potreb pa je bilo treba obiskati tudi Albanijo, Makedonijo, Črno Goro

in Srbijo. Največje delo na projektu je potekalo konec prejšnjega in v začetku tega leta, ko je bilo občasno na Kosovem celo dve tretjini raziskovalcev Oddelka za energetiko in načrtovanje energetskih sistemov.

Največje priznanje strokovnjakom EIMV pomeni zelo pozitivna ocena s strani naročnikov projekta in Evropske komisije, ki so izredno natančno proučili metodologijo dela in končne rezultate študij, ter zagotovila o primernosti in uporabnosti raziskave s strani lokalnih upravljavcev energetskega sistema. Veliko priznanje pomeni tudi zahvala in spoštovanje, ki so si ga pridobili od drugih sodelujočih svetovalnih skupin, posebno zahvalo pa so dobili tudi od vodje projekta ESTAP dr. Kostadina Roča. Predstavitev študijskih rezultatov na delavnicah so se udeležili številni domači strokovnjaki. EIMV je uspešno izvedel tudi izobraževanje domačih kadrov na področju analiz distribucijskega omrežja s programom Gredos in optimizacije proizvodnje električne energije s programoma ELBIVIM in WASP. Za EIMV bodo pridobljene mednarodne izkušnje na tem projektu pripomogle k še kakovostnejšemu delu na domačih projektih. Študijski pristop, ki sistematično in celovito obravnava energetsko problematiko, pa bi pred sprejemanjem strateških odločitev kazalo ponovno uvesti tudi v slovenskem prostoru.

Ob koncu tega prispevka lahko samo potrdimo izkušnje slovenskih strokovnjakov, ki sodelujejo v različnih projektih in naložbah v jugovzhodni Evropi: delovanje na tem trgu je za naša podjetja velika priložnost, ki je ne kaže zamuditi. Zaradi skupne polpretekle zgodovine imamo v Sloveniji izrazito začetno prednost pred drugimi zahodnimi podjetji iz tujine. Predstavlja jo poznavanje območja, jezika in mentalitete, kar pripomore k hitrejšemu navezovanju stikov in boljšemu razumevanju lokalne problematike. Hkrati so razvoj stroke, izkušnje in znanja, ki jih naši strokovnjaki imajo, tisti temelj, ki tovrstno sodelovanje sploh omogoča. Strokovnost in uspešno izpeljani projekti pa so ključni pogoj za uspešno nadaljevanje sodelovanja.

**SODELAVCI EIMV
NA PROJEKTU ESTAP – KOSOVO**

SLOVENIJA IN KOSOVO, RAZLIKE IN SKUPNI INTERESI

Predstavljajte si, da ima Slovenija le termoelektrarne, in še to precej stare, da se večina Slovencev greje z elektriko, ki je poleg tega ne plačuje, da je kar tretjina električnih priključkov narejena na črno ter da poraba teh neevidentiranih porabnikov skupaj z izgubami v omrežju dosega kar 46 odstotkov celotnega odjema. Zamislite si še, da od tistih preostalih 54 odstotkov porabljene energije odjemalci poravnava manj kakor polovico vseh računov, kar posledično pomeni poslovanje z velikimi izgubami in tudi nezmožnost uvoza prepotrebne energije. Zato so omejitve porabe stalnica, pri čemer je električna energija največkrat na voljo štiri ure, pa jo nato spet dve uri ni ali pa obratno, in tako se vse skupaj ponavlja čez ves dan in tudi čez teden in mesece. Lahko bi rekli prava nočna mora, ki je v Sloveniji na srečo ne poznate, a se vendarle nedaleč stran v resnici dogaja. Takšne so namreč elektroenergetske razmere na povojnem Kosovu, kjer je vojna povzročila veliko škode tudi na področju energetike, ki jo zdaj zelo počasi, a vendar vztrajno odpravljamo. Sicer pa na Kosovu delujeta dve termoelektrarni, Kosovo A in Kosovo B, pri čemer je bila slednja, novejša, zgrajena že v sedemdesetih letih. Ti dve termoelektrarni sta tudi glavni proizvajalki električne energije na

Foto arhiv EIMV

Kosovu, čeprav v pokrajini obratuje tudi ena manjša hidroelektrarna z dvema generatorjema in skupno močjo 37 MWh, kar pa bistveno ne prispeva k pokrivanju zelo velikih potreb po električni energiji. Obe termoelektrarni sta bili v vojni precej poškodovani in šele z veliko pomočjo mednarodne skupnosti in drugih vladnih in nevladnih organizacij predvsem v obliki finančnih vlaganj v višini več sto milijonov evrov se razmere danes postopoma izboljšujejo. Še posebej spodbudno je bilo letošnje poletje, saj smo lahko poleg pokritja lastnih potreb po električni energiji del presežkov celo izvozili. Žal pa je naše veselje trajalo le kratek čas, saj se je pripetila huda nesreča, v kateri je en delavec umrl, 36 pa jih je bilo ranjenih, povzročena pa je bila tudi velika gmotna škoda v vrednosti več deset milijonov evrov. Šlo je pravzaprav za velik požar, ki ga je zanesla strela, ki je udarila v enega od glavnih transformatorjev v termoelektrarni Kosovo B, s čimer je kosovsko elektrogospodarstvo praktično ostalo brez svoje hrbtenice oziroma termoelektrarne s skupno močjo 550 MWh.

SPREJETA VRSTA SANACIJSKIH UKREPOV

Ob izjemni pomoči mednarodnih

organizacij in celotnega kosovskega gospodarstva nam je tedaj uspelo zbrati potrebna sredstva za nujen uvoz električne energije, kmalu pa se je začela tudi sanacija poškodovanih naprav, tako da smo 2. decembra letos znova zagnali drugi blok termoelektrarne Kosovo B z močjo 250 MWh, medtem ko se bodo obnovitvena dela prvega bloka predvidoma končala junija prihodnje leto. Kosovska vlada in Mednarodna misija za Kosovo (UNMIK) sta ob tem sprejeli tudi vrsto ukrepov za sanacijo nevzdržnih razmer v elektrogospodarstvu, in sicer zagotovljen je bil intervencijski uvoz elektrike, zagotovljena so bila tudi sredstva za popravilo dveh generatorjev v stari termoelektrarni Kosovo A, ki naj bi skupaj s še tremi generatorji poslej zagotavljali približno 500 MWh elektrike, sprejeti so bili zakoni za ureditev razmer v kosovskem elektrogospodarstvu oziroma zakonodaja, ki Kosovski energetska korporaciji (KEK) daje vsa pooblastila, da ukrepa proti neplačnikom in kaznuje črni odjem, ki dosega kar tretjino vse proizvedene ali uvožene elektrike. Poleg tega je vlada kadrovsko okrepila KEK, začela pa se je tudi obsežna kampanja za večje varčevanje električne energije in zagotovitev alternativnih virov za gretje, saj se v zimskih mesecih kar

polovica proizvedene električne energije na Kosovu porabi za gretje prostorov, pri čemer se na ta račun poraba v primerjavi s poletnimi meseci celo podvoji.

ČIGAV JE PRAVZAPRAV KEK?

KEK je monopolno javno podjetje za proizvodnjo in distribucijo električne energije, v katerem je zaposlenih približno deset tisoč delavcev. KEK je hkrati edino javno podjetje, ki ga preko svoje agencije KTA (ta se ubada s komercializacijo in privatizacijo nekdanje družbene lastnine) upravlja UNMIK. Njegova pa tudi težnja kosovske vlade je, da bi proizvodnjo ter prenosno in distribucijsko omrežje čim prej usposobili in prilagodili evropskim zahtevam, izgube omejili na najnižjo možno raven in zagotovili redno plačevanje računov za porabljeno električno energijo. S tem naj bi bili izpolnjeni tudi glavni pogoji za prestrukturiranje podjetja in njegovo prilagoditev tržnim zahtevam oziroma v končni fazi tudi za odprodajo zasebnim domačim in tujim lastnikom, pri čemer se kažejo tržne priložnosti tudi za slovenska podjetja. Slovenija je bila namreč od nekdanj navzoča v energetskih dogajanjih na Kosovu, saj je v sedemdesetih letih prav ona investirala v gradnjo nove termoelektrarne Kosovo B, ves čas pa so bila in so še močno navzoča tudi posamezna Iskrina podjetja, pri čemer je še posebej veliko zanimanje za številce, ki sodijo med najkakovostnejše na svetovnem trgu. Vsekakor so trenutne energetske razmere na Kosovu precej drugačne od slovenskih, saj si slovenski potrošnik zelo težko še predstavlja omejitve porabe električne energije, prav tako pa tudi neplačevanje računov za porabljeno dobrino. Postopoma se razmere spreminjajo tudi na Kosovu, saj nova zakonodaja odpira vrata k učinkovitejšemu poslovanju Kosovske energetske korporacije, ki je ne nazadnje kot nosilec gospodarskega razvoja vitalnega pomena za celotno družbo.

FADIL LEPAJA

JESENSKA KAJAKAŠKA avantura

Novembrski deževni dnevi znajo včasih človeka navdati z depresivnimi občutki, zato smo se odločili, da se podamo na topli jug, od koder se je poletna množica turistov odselila nazaj v svoje pisarne med računalnike in strokovne papirje. Odločili smo se za Cetino s kajaki in Kornate, tokrat malo drugače - s prirejenimi modeli kajakov za veslanje po jezerih in morjih - seayakih. Za logistiko so poskrbeli Škok šport iz Ljubljane, družina Škarica iz Kučičev in družina Turčinov z Murterja.

Za ogrevanje in lažji preklop z divje vode na morske razmere smo se najprej odpeljali do Omiša, čudovitega obmorskega kraja, iz zgodovine značnega predvsem po razvpitih gusarjih, ki so bili strah in trepet trgovcev, ki so pluli tod mimo, utrdbo pa so si postavili v težko dostopno skalovje na obronku hribovja, ki se pne nad kanjonom Cetine. Tudi Turki niso bili ravno uspešni v tem kraju, saj je njihovega vezirja ukanila in spotoma požgala tudi njihovo skladišče municije, pri tem pa izgubila tudi svoje življenje, kar prebrisana deklica iz bližnje omiške vasice Mila Gojsalića. Na kraju njenega dejanja, od koder je prekrasen razgled tako na delto Cetine kot na široke morske ravnice, so ji postavili lep spomenik. Iz Omiša nas je pot vodila 15 kilometrov višje ob Cetini do vasice Kučiče, ki smo si jo izbrali za začetek spusta po prelepi hrvaški reki Cetini. Sonce nas je prijetno grelo ob poigravanju z brzicami, vmes pa smo na mirnih predelih kanjona skoraj nemo vzhiceni opazovali odsev pokrajine in naših čolnov na vodni gladini, tako da smo skoraj neslišno zdrseli čez te predele, ki so resnično pravi raj za počitek v samoti. Odsek Cetine, po kateri smo drseli, je dolg približno deset kilometrov, na poti pa nam ponuja kar nekaj prekrasnih koti-

čkov. Najprej po daljšem mirnem odseku priveslamo do dveh tunelov – to so odseki, kjer reka teče pod okriljem gostega vejevja dreves, ki se sklanjajo z obale nad reko in se ogledujejo v njej, hkrati pa te prijetno požgečkajo po tilniku in hkrati prebudijo iz sanjarjenja, da po labirintu skal, ki sledi naprej, poln adrenalina ubereš pravo pot in se tako ne prevrneš prezgodaj v dokaj hladne valove. Za tiste, ki obvladajo eksimo obrat, je to seveda nov izziv, toda jaz ne sodim mednje. Zame je bil pravi užitek spuščanje po slapu, ki je sledil. Slap so domači upravitelji reke malo priredili za avantur željne turiste in širok pas struge predelali v tobogan, čez katerega plitvo teče voda reke in se preko njega s čolnom spustiš kot detece in nežno zdrsiš v penečo kopel ob koncu. Pravi užitek, a s tem slapov na Cetini in ob njej še ni konca, najlepši šele pridejo v nadaljevanju, kjer z obale preko z mahom poraščenih skal v nešteti slapičih voda curlja in kaplja v reko, ki je pod njimi izdolblja prekrasne »špilje«, ravno prav široke, da s kajakom počasi zdrsiš skozi. Počasi pa zato, da lahko medtem opazuješ prekrasno igro svetlobe in vode, senc in iskric, ki te zaslanjajo spremljajo na poti naprej, a idilo kmalu preseka odsek reke, kjer po navodilih izkušenega vodnika raje

izstopimo in se peš s čolni na rami podamo po obali mimo res prezahtevne odseka za še tako izkušene jahalce divjih valov. Zakaj bi izzivali usodo, saj je za ta odsek, če ga želiš preveslati s kajakom, potrebna res popolna zbranost in skoraj milimetrska natančnost. Raje smo se podali naprej in se neprostoovoljno okopali na naslednji zahtevni brzici, imenovani »Z«, kjer je Milan, s svojimi 69 leti tudi najstarejši udeleženec naše odprave, izgubil veslo ravno v najglobljem in najbolj razpenjenem delu brzice. Ga kar ni bilo ven, nekje noter je ostal zagozden, samo kje? Brez vesla pa bi res težko nadaljevali pot, zato smo se podali v reševalno akcijo za veslo ali bolje rečeno – kratko šolo potapljanja na divjih rekah. Polurno brodenje in prečesavanje brbotajoče vode med gladkimi skalami, »brcanje v temo« je končno le prineslo razveseljiv rezultat in Cetina je končno popustila in izpljunila na jeziku brzice naše izgubljen veslo. Čeprav od mrzle vode malce premraženi, pa vendar vriskajoči, smo se podali novim dogodivščinam naproti, preskočili še nekaj brzic ob poti in ko se je voda umirila, so se za ovinkom že prikazale prve zgradbe opuščene starega mlina, preurejenega v poletni turistični biser ob Cetini, imenovan »Radmanove mlinice«, kjer nas je že čakal naš kombi s suhimi oblaci in šilce »loze«, ki nam je ogrelo kosti. Vrnili smo se na kraj našega začetka, v Kučiče in si tu privoščili likof. Dan se je res prijetno prevesil v noč ob »poslastici izpod peke« in nekaj litrov »domačega tanovega« je tudi naredilo svoje, da smo zaspali kot dojenčki in sanjali prav do jutra o prelepih odsevih v vodi in divjih objemih mehurčkastih valov reke Cetine.

Z MURTERJA NA RAVNI ŽAKAN

»Hvali morje in drži se obale« mi je pozvanjalo v ušesih, ko smo se za jenski čas kar pozno popoldne, okoli 14. ure, zbasali v seayake in iz zaliva Hramina na Murterju, odveslali mimo rta proti Kornatskemu otočju. Naš cilj je bila hišica družine Turčinov na Ravnem Žakanu, v narodni park Kornati pa naj bi vstopili na vhodu med Velikim Kornatom in Smokvico. Z Murterja seveda tega vhoda ni videti in ker nismo ravno izkušeni pomorščaki, smo jo ucvrli

Obiranje oliv včasih terja tudi plezalne sposobnosti.

proti prehodu, ki se je svetil v daljavi, žal pa je bil le-ta bolj v smeri Žuta kot Smokvice. Popoldansko veslanje je bilo za trening maratonskih popotovanj po morju kar primerno. Veter nas je božal z leve strani in meni kot neizkušeni veslaški avanturistki povzročal kar veliko preglavic, saj mi je stalno obračal čoln iz smeri, tako da sem idilično drsenje po odprtem morju nekje na polovici poti že sprevrгла v bitko s samo seboj. Kaj sem res tako nesposobna, da ne znam veslati naravnost in se cik-cak šalim po odprtem morju, sonce pa vendarle počasi, a vztrajno polzi za Veliki Kornat in nima namena še urico ali dve počakati, da se malce zberem? »Sala mala! Boš pa ja malo stisnila zobe in preveslala teh nekaj kilometrov!« se vztrajno prepričujem in kot avtomatski robot zamahujem z veslom v otrdelih dlaneh. Vseeno me črviči v možganih, da ne bi bilo slabo v potovalno prtljago na čoln vtakniti še kakšno svetilko ali baterijo, ker zna biti noč na morju zelo temna, še sploh, če je na poti mlaj, kot je bilo to v našem primeru. »Čas polne lune res ne bi prav nič škodil,« skušam malo omiliti težke misli. Pred temo nas v mraku nekje na sredini Velikega Kornata reši Evgen s svojo barko. Naloži nas skupaj s čolni in prepelje zadnji del do cilja, vmes

pa smo seveda morali slišati nekaj krepko mastnih o naši orientaciji na morju. Pa smo jih mirno požrli, ker je imel stari morski maček vendar čisto prav. Vse je odpuščeno in pozabljeno, ko si privežemo dušo nazaj k telesu ob slastni večerji, sestavljeni iz lignjev s krompirjem, zraven pa seveda ne manjka nekaj domačega rdečega vina. Utrujenost mine in potrditev tega, da pri veslanju vendarle nisem dala vsega od sebe, je to, da se okoli polnoči odpravimo še na razgledno točko na vrh Ravnega Žakana in si na poti ob pripovedovanju bajk in povesti iz teh krajev privoščimo še klepet v sosednji marini, ki je bojda poleti pomemben navtični center, restavracija, kapetanija in kar je še teh učenih in »jako finih« izrazov. V novembru je to bolj klavrna in osamljena oštarija, kjer nekaj lokalnih posebnežev še najbolj zabava Arči, Evgenov pes, kadar jo ucvre iz svoje lučice malo čez na sosedovo stran.

Seayaki so se veselo pozibavali, še preden so zarezali v prave valove.

Foto Metka Savšek

Foto Metka Savšek

OBIRANJE OLIV NA SMOKVICI

V oddih med samotnimi kamnitimi mogotci vseh mogočih višin, širin, oblik in drugih iger narave smo vključili tudi misel – »Prijetno s koristnim!« – in se po dogovoru z gostitelji s kajaki v prečudovitem jutru vzhajajočega dne podali proti otoku Velika Smokvica, kjer smo se povzpeli na ne previsok hrib, med s kamnitimi ogradami obdane nasade oljk. Nekdaj so imeli tu tudi vinograde in figova drevesa, zdaj pa so se na Kornatskem otočju ti nasadi že izrodili in uspevajo povečini le še oljna drevesa, ki pa tudi potrebujejo kar veliko nege in vzdrževanja, da obrodijo zaželeno plodove. Obiranje oliv je za ljudi teh krajev velik praznik, glavni vir preživetja in morda tudi zaslužka poleg poletnega turizma, hkrati pa tudi zahtevno opravilo, saj je treba nabrati kar velike količine oliv, da iz njih ob koncu predelave, ko ostane le nekje od 12 do največ 20 odstotkov, dobiš zlato tekočino, imenovano deviško olivno olje. Odveč bi bilo najbrž poudarjati, da vsako pravo dalmatinsko poslastico kronajo prav kaplje tega aromatičnega olja in jo naredijo slastnejšo od vseh, neprecenljivo pa je to olje tudi kot vir zdravja in vitalnosti teh od burje preskušanih Murterinov Kuratinov.

Z RAVNEGA ŽAKANA MIMO PIŠKERE DO MANE

Naslednji dan smo se podali na pomorsko popotovanje proti severnem delu Kornatskega otočja. Naš cilj je bil otok z mističnim imenom Mana. Dan je bil malce vetroven, zato smo se podali na pot po notranji strani otokov, saj so nam že prehodi med otoki navlekli utrujenost med kosti in tudi nekaj žuljev na rokah ni manjkalo. Ogledali smo si prekrasen zaliv na Lavsi, kjer so se domačini ravno prebujali po idiličnem zajtrku in lovili žarke sonca v obešene kose posteljnine pred hišami. Do Piškere, kjer smo si obetali vmesni postanek na poti, pa smo vendar morali kar dobro zamahniti po odprti strani proti morju, da smo jo dosegli, ampak trud ni bil zaman, kajti tu nas je pričakala družina, ki oskrbuje edino konobo, ki deluje tudi v teh mrzlih novembrskih dneh. Pravi balzam za dušo in telo je bilo najprej šilce loze, nato pa domači ovčji sir in slane ribice iz čebra, vse skupaj obogateno z olivnim oljem, tako da je tudi brez težav stekel po grlu liter domačega vina. Prav toplo nam je postalo po vseh teh dobrotah in polni novega poleta smo zaveslali naprej proti Mani, ki smo jo v vetrovno valovitem morju tudi dosegli in se z zavetrne strani, kjer je tudi improviziran pomol za pristajanje čolnov, povzpeli

na vrh do ostankov kamnitih zgradb, ki so del scenografije filma »Razbesnelo morje«, некоč v preteklosti snemanega na tem otoku. Otok Mana s svojim značilnim že od daleč z morja vidnim skalnatim klifom, od morja razjedeno skalnato »krono«, kot imenujejo te obmorske pečine otokov, je bil res prav zanimiv in grozljivo veličasten, ko pogledaš z vrha v razpenjene valove, ki se razbija jo ob stenah otoka. Občutki so božanski, ko se sprehajaš po tem otoku, fantastičen razgled po celem kornatskem otočju in še dlje te navda z občutkom, da to ne more biti res in da si morda v resnici le del nekega filma, ki ga snemaš sam zase v svoji lastni domišljiji in da boš težko koga, ki tega ni doživel, prepričal, da je vse to res in ne le tvoja sanjska blodnja. Sodobnemu človeku manjka prav to, kar smo užili tukaj: divja samota, neskončna prostranost in narava, ki ti v svoji preprosti lepoti jemlje dih in polni srce.

METKA SAVŠEK

NEMČIJA IN POLJSKA

ZELENA LUČ A NAKUP G8

Nemški elektroenergetski podjetji Eon Energie in Edis sta dobili od poljskega ministrstva za državno lastnino ekskluzivne pravice za pogajanje za nakup deleža v skupini G8, v katero je vključenih osem regionalnih poljskih elektroenergetskih podjetij. Omenjena podjetja, ki delujejo predvsem v osrednji in severni Poljski, oskrbujejo 2,5 milijona porabnikov, leta 2001 pa so vsega skupaj prodala 16 TWh električne energije ter pri tem zaslužila milijardo evrov.

AVSTRIJA

VERBUND KONČAL REORGANIZACIJO

Avstrijsko elektroenergetsko podjetje Verbund je po dolgih pogajanjih končno ločilo svoja hidroenergetski in termoelektroenergetski sektor v dva ločena koncerna. Prvo podjetje, ki bo imelo sedež na Dunaju, bo v 80,3-odstotni lasti Verbunda, 5,5 odstotka delnic bo imel holding EstAG, deset odstotkov Kelag, preostale 4,4 odstotka pa regionalna podjetja WienStrom, EVN in Energie AG. Glavni delničarji v podjetju, ki se bo ukvarjalo s pridobivanjem energije v termoelektroenergetskih, pa bodo prav tako Verbund, ki bo imel v tem primeru v lasti 55,6 odstotka novega podjetja. Sledijo mu podjetje Stewag s 33,4-odstotnim deležem, Kelag s 6,5 odstotka, WienStraam s tremi in EVN ter Energie AG z 1,5 odstotka delnic. Slednje podjetje bo proizvedlo na leto približno 5000 GWh električne energije oziroma deset odstotkov celotne avstrijske proizvodnje.

FRANCIJA

V ENEM LETU IZVOZILA 74 GWh ELEKTRIKE

Francija je ob koncu poletja, natančneje avgusta, izvozila za 5,5 GWh več električne energije kot julija, kar pa je vendarle za 12 odstotkov manj, kot je je izvozila avgusta lani. A kljub upadu pri primerjanju med avgustoma 2001 in 2002 se je njen izvoz električne energije v zadnjem letu povečal za 6,6 odstotka, kar pomeni, da je v dvanajstih mesecih (od avgusta 2001 do avgusta 2002) izvozila vsega skupaj 74,3 GWh električne energije.

KREPIMO SRCE *in duha*

Eden od načinov, kako krepiti organizem in ga ubraniti pred boleznimi, je vsekakor telovadba. Telesne vaje ohranjajo mišice in kosti v dobrem stanju in obenem upočasnjujejo proces staranja - izboljšujejo namreč kondicijo ter povečujejo tonus in prožnost mišic, kar nam daje občutek dobrega počutja.

Poznamo mnogo različnih telesnih vaj, usmerjenih k številnim ciljem. Prav zato lahko izberemo točno določene vaje, s katerimi premagamo kakšno določeno težavo, denimo, bolečine v hrbtenici, z nekaterimi lahko izboljšamo zmogljivost srca in pljuč, spet tretje pripomorejo k večji telesni zmogljivosti oziroma moči. Vsaj praviloma pa je najboljša, da izberemo kombinacijo vaj, ki prinašajo najrazličnejše koristi in tako krepijo telo v celoti.

Tokrat bomo poudarili štiri glavne skupine vaj – aerobične, izometrične, izotonične in izokinetične. Pri prvih morajo pljuča dobiti dodatno količino kisika, da zadostijo potrebam mišic. V to skupino sodijo dejavnosti, kot so tek, veslanje, kolesarjenje, squash in plavanje. Najboljše so za izboljšanje kondicije srca in ožilja, obenem pa krepijo tudi moč in prožnost določenih skupin mišic. Tek, na primer, krepí nožne mišice ter, kot že rečeno, poveča kondicijo srca in ožilja. Izometrične vaje so vaje brez gibanja. V tem primeru določene

na skupina mišic pritiska ob kakšen nepremičen predmet (na primer ob steno) ali ob drugo skupino mišic. Take vaje izboljšujejo mišično moč, ne učinkujejo pa na kardiovaskularno kondicijo ali gibčnost.

Pri izotoničnih vajah deluje telo proti lastni teži ali teži kakega predmeta – sem sodijo, na primer, dviganje uteži ali ponavljalne vaje, ki naj bi raztegnile ali okrepile določene skupine mišic. Izokinetične vaje pa so sestavljene iz elementov slednjih dveh skupin. To so običajno vaje, ki jih lahko delamo na posebnih orodjih za vzdrževanje kondicije v športnih centrih ali telovadnicah.

S TELOVADBO PREŽENEMO BOLEZEN

Telovadba izboljša dotok krvi v mišice in jih tako oskrbi s hranilnimi snovmi ter odstrani odpadne. Pri tem se ne krepijo zgolj mišice, temveč tudi vezi, s katerimi so mišice pritrjene na kosti, kar pripomore k večji moči in zmogljivosti, obenem

se poveča tudi mišični tonus. Ker potrebujejo mišice pri tem več energije, se v telesu nakopičene maščobe začnejo trošiti in krčiti, kar pripelje do izgubljanja telesne teže. Pravilno izbrane vaje lahko celo povrnejo gibljivost poškodovanim sklepom in olajšajo nekatere vrste bolečin v hrbtu. Sicer pa je dokazano, da redne aerobne telesne vaje zmanjšujejo vrednost koronarne bolezni – med njimi namreč bije srce hitreje in močnejše, s čimer se krepí srčna mišica, obenem se izboljšuje njena vzdržljivost in povzroča, da se med mirovanjem zniža krvni tlak. Poleg tega omenjene vaje ščitijo telo pred razvojem ateroskleroze (kopičenjem maščobnih oblog v arterijah), ki lahko v hudih primerih privede celo do srčne kapi.

TELOVADBA IN STAROST

Gibčnost in energija se v starejših letih po navadi zmanjšata, zato so sklepi starejših ljudi okoreli in krhki, kosti pa bolj nagnjene k zlomom. To pa ne pomeni, da se morajo starejši izogibati telovadbi. Izbrati pač morajo vaje, ki niso tako naporne, kajti redne in umirjene telesne dejavnosti ohranjajo gibljivost sklepov ter pomagajo krepiti mišice, sklepe in kosti. S tem pa so starejši tudi bolj odporni, gibčni in ne nazadnje neodvisni od pomoči drugih.

Da je telovadba dobra za telo – in duha, nam sicer ni treba posebej poudarjati, saj sami prav dobro vemo, da se po raznih dejavnostih, pa četudi je to samo sprehod v naravi, veliko bolje počutimo, ne le fizično, temveč tudi psihično. Imamo več energije in naenkrat se nam ovire v življenju ne zdijo več tako nepremagljive. Telovadba, kakršnokoli pač izberemo, vsekakor koristi, vendar je treba pred tem presoditi, ali je pravišnja za nas, saj je lahko njen učinek včasih ravno nasproten. Z vajami moramo takoj prenehati, če začutimo bolečine v prsih, v vratu, rokah, prehodu razbijanje srca, če težko dihamo ali če se nas celo loteva omotica. Slednja je pogosta zlasti, če smo slabo telesno pripravljene. Športa se je torej treba lotiti počasi, zmerno, premišljeno, včasih tudi morda z nasvetom zdravnika.

SIMONA BANDUR

Povzeto po Družinski zdravstveni enciklopedij

koliko energije porabi telo pri različnih dejavnostih po 30 minutah? Pri zmerni hoji bomo potrošili v pol ure 90 kcal, pri nenapornem vrtnarjenju, golfu ali hišnih delih 135, pri hitri hoji 150, badmintonu 170, napornem vrtnarjenju in gimnastiki 210, tenisu 240, hokeju, nogometu in ragbiju 270, squashu 300, teku 315, kolesarjenju 330 in pri plavanju 360 kcal. Navedene vrednosti temeljijo na stopnji napora, ki ga v povprečju vzdrži amater.

KOŠUTA IN ŽENIKLOVEC

Ste se kdaj vprašali, kdo so bili v Sloveniji prvi obiskovalci zasneženih gora?

To so bili v začetku prejšnjega stoletja Drenovci. Obstaja zapis, v katerem lahko preberemo, kaj so si o tem početju takrat mislili ljudje. **Rudolf Badjura**, eden izmed Drenovcev, je leta 1934 zapisal: »Kdor je pred 24 leti (torej leta 1910 op. V.H.) krenil pozimi na Veliko planino, Stol ali celo Triglav in se navduševal za zimo v naših snežnikih, je bil razkričan za ekscentričnega človeka in bil zaradi tega po naših uradih in pisarnah slabše zapisan kot notoričen alkoholik ...«. To je zapisano v našem prvem vodniku po zasneženih gorah (Zimski vodnik po Sloveniji, 1934), ki pa je bil bolj kot hodcem namenjen smučarjem. No, v današnjih časih je že precej drugače, v snegu pa v visoke gore ne zahajajo le alpinisti tako kot v ne tako daljni preteklosti. Vreme je pozimi pomemben dejavnik, spremljati ga moramo redno. Staro pravilo je, da se po sneženju nekaj časa (običajno dni) ne odpravljamo v gore. Ugodne razmere običajno ne trajajo dolgo, takrat se z odhodom nikar ne obotavljajmo! Kaj je značilno za december?

To je prvi pravi zimski mesec. Dan je najkrajši, postopoma se hladi. Fronte in cikloni redno prinašajo sneg. Snežna odeja se postopoma debeli, zato se začne pojavljati nevarnost proženja plazov. Hoja v nepredelanem snegu ni prijetna, dokler se plasti snega ne utrdijo.

Kam se bomo odpravili za praznični mesec? Izbrali smo dva obiskana zimska cilja, vrhova Veliki vrh in Kladivo v Košuti ter Veliki Javornik, imenovan tudi Ženiklovec. **Košuta** je deset kilometrov dolg greben

vzhodno od Ljubelja, po katerem poteka meja s sosednjo Avstrijo. V grebenu je nanizanih več vrhov, ki segajo nad 2000 metrov, Toplar pa je visok natančno 2000 metrov. Do Doma na Kofcah se lahko vzpnemo iz Šentanske doline ali iz doline Tržiške Bistrice. Pa opišimo prvo različico. Iz Šentanske doline zavijemo v Podljubelju vzhodno in gremo po asfaltni cesti do konca ter naprej po makadamski vse do kmetije Matizovec. Parkiramo lahko že prej. Naša smer je vzhod, pot je markirana. Po široki poti se vzpnemo skozi gozd, pot nas v ključih pripelje čez poseko do ravnine Kofce, kjer je Dom (1488 metrov). Nad kočjo se zagrizemo v prvo strmino do razgledne uravnave, kjer

nekoliko obhodimo po južni strani. Čez kratek raven del pridemo do vznožja Kladiiva (2094 m). Sprva hodimo po skalnem delu po grebenu, na vrh pa pristopimo levo po široki grapi. Do sedelca se vrnemo po isti poti, od tam pa vodi najugodnejši sestop kar naravnost po snežnih pobočjih v dolino. Smer je planina Šija na južni strani. Od tam prečimo jugozahodno skozi gozd do Kofc in naprej v dolino. Podaljšan del je daljši za 3–4 ure in je zahtevnejši od prvega vrha.

Da pa ne bo vse tako težko, se povzpnišmo še na **Ženiklovec** (1715 m). Pozimi je to obiskan cilj, predvsem zaradi turnih smučarjev. Vrh se nahaja na severni strani Storžiča, znan

Foto Vladimir Habjan

sta klopca in križ. Po ravnini nadaljujemo v isti smeri do ruševja, od tam se vzpnemo čez bolj strm del do naslednje uravnave nad ruševje. Tam pot (bolje gaz) krene levo čez prostrana snežišča (plazovito!) do skalnega dela, kjer je poleti jeklenica, nad njim pa dosežemo greben. Najbližji vrh je Toplar. Greben je sprva širok, potem po južni strani prečimo strmo izpostavljeno pobočje, za sedelcem pa se kar po grebenu vzpnemo na vršno gmoto in vrh. Iz doline okrog tri ure. Tura je ne glede na navidezno enostavnost in množični obisk vseeno zahtevna. Lahko jo še podaljšamo. Z mesta, kjer smo pristopili na greben, nadaljujemo po južni strani. Svet je valovit, pot pa ne posebno zahtevna. Nekaj časa hodimo tudi po severni strani. Vzpon na prvi vrh, Malo Kladivo (2036 m), je zahtevnejši. Tudi sestop na drugi strani zahteva previdnost, greben pa

pa je po tem, da je bila nekdanj pod vrhom smučarska vlečnica. Kako do tja? Za Tržičem zavijemo desno v dolino Lomščice, v Slaparski vasi pa v križišču levo, severno. Po cesti se peljemo, dokler pač gre. V senožetih Reberčev rovt nas markacije usmerijo desno v gozd strmo navzgor. V ključih se vzpnemo do sedla Dol (1448 m). V križpotju več poti zavijemo desno, kratko do planine Javornik, kjer smo že iz gozda. Vrh že vidimo, do tja vodi široka poseka. Pot je nezahtevna (2 uri). V bližini Dola je kočica, imenovana Pr'Zdravc, kjer nam tudi postrežejo. Skratka, prijetna novoletna turica. Še zemljevida: Storžič in Košuta 1:25.000 ali Karavanke 1:50.000. Pa srečno pot v gorah v prihajajočem letu!

VLADIMIR HABJAN

novoletna nagradna križanka

Letošnji novoletni prazniki bodo za nekatere še posebno dolgi. Za krajšanje časa se lahko lotite tudi tokratne nagradne križanke, saj najsrečnejše med vami čaka pet lepih nagrad, zato se spleta še posebej potruditi. Rešitve s pripisom nagradna križanka pošljite na naslov uredništva najpozneje do 20. januarja 2003.

SREDNO 2003 1							PLIH Z OSTRIM VONJEM	ZVAREK, PREVRETEK	AMERŠKI DRAMATIK (CLIFFORD)	SNOV V PLI-NASTEM STANJU	TINE LOGAR	POGAN	NEUMEN ČLOVEK	KAR NASTANE MED TROHNEJEM		
POSVOJITEJ										12						
IZDELOVALEC MEDALJ																
RUMENOKRVAJA BARVA											SMRAD PREKLA, RAKLA DNAREČNJI			13		
DRŽAVNI PRAVNIK							14					MILITER DECEMBER				
NEZNANKA V MATEM. TALNA OBLIČJA										INDIJSKI BOG OCNJA						
ISTA STEVILKA POMEJ ISTO ČRKO	ZLIČARSKA OBRT	NAŠ PISATELJ IGROGA IN DRLEGO	PLADEN SEVERNI VETER V PRIMORJU	VIKTOR SMOLEJ	IT. PLEM. RODBINA	DELKA RAZČVETJA BBLJSKI OČAK	3	MAJHEN KOLAC	PEKOČA ZACIMBA UGANDOSKI DIKTATOR							
Q. TAP	1							MLAKA, LUŽA NARAVNANJE	8							
ŠVEDSKI SLIKAR IN ORANIK ICARLI								POTUJOČI PASTIR MANILO IZ KOKJE					NAJELOB. BREZNO V GR. MIT. POČZEMLJU	NASPROTJE MED DVEHMA POSJOMA		
IKRALKA KRAVANCA				AZTEŠKA PIRAMIDA MESTO V ROMANJU						ORSKA ČRKA	2					
NEKD. KONGOSKI POLITIK (MOZ)			5			NAVIGACIJ. POSTOPLK PREBIVAL. TRAVNIKA				IZVRNI KRAK MENAMA (TAJSKA)						
RIM. BOG LJUBEZNI					ATLET. KI TEČE				6	OTOK V NEAPELJ. ZALIVU	risbo NIH	KONEC POLCIOKA IGRALEC NALIS				
ZNAK NAJSTAR. GERMAN. PISAVE					RJAVJA ŽIVAL BSENOVA DRAMA						OČKA, ATEK VEIKO REŠE D			4		
REŠA PRI KLASU		15				BARVA KOŽE IUM. PODEZIJ. POLITIK										
LESNI ODPADKI OB TVALU										SL. LIČ. ZGODOVK. (FRAN) IVAN LENDL						
VRSTA GOSTIN. IČKALA								ODLUČEN GLASBENIK					10			
DESNI PRITOK VOLGE	6			REKA IN DEPARTMA V FRANCIJI				ZVEZA DRŽAV ISVETA ...								
svet. VINKO KORENT	SIBA, PALICA	DESNI PRITOK SEINE (FRANC)	IT. FILM. KOMIK	SVETLANA MAKAROVIC	ČUŠIN SILVA DVOJINA (V SLOVN.)			GLSLO	1	2	3	4	5	6	7	
MESTO JUGOZAHODNO DO BERLINA			17						8	5	7	2	3	4	9	6
NEKDANJA ŠPANSKA POSEST V AFRIKI									10	11	12	2	13	6	7	4
KOMICA, BOGICA		11		POBOGA GO. EGA TELFSA		9			14	11	15	2	16	2	7	14
TFOJOR				ITALIJAN (FRANCIJ.)					6	7	2	5	3	2	17	10

Srečno novo leto dani

Srečno novo leto Lotian

Srečno novo leto Gauray — Mucunay

Srečno novo leto dani

Srečno novo leto fb

Srečno novo leto H

Srečno novo leto R

SREČNO NOVO LETO dani

Srečno Novo leto 2003 dani

Srečno Novo Leto dani

dani

SREČNO NOVO LETO dani

Srečno Novo leto dani

Srečno novo leto h. h. h.

Srečno novo leto dani

Srečno novo leto dani

MNOGO NAS JE. PODPISANI SO LE NEKATERI.
VSI SKUPAJ VAM ŽELIMO SREČNO IN USPEŠNO LETO 2003.
ZAPOSLENI SMO V RAZLIČNIH PODJETJIH, NAŠI IZDELKI SO POZNANI
POD BLAGOVNIMI ZNAMKAMI PODJETIJ

TSN TOVARNA STIKALNIH NAPRAV MARIBOR
ELKO ELEKTROKOVINA PROIZVODNJA ELEKTROMOTORJEV, ČRPALK IN LIVARNA MARIBOR
IMP TEN TOVARNA ELEKTROENERGETSKIH NAPRAV LJUBLJANA
IMP TELEKOM TOVARNA TELEKOMUNIKACIJSKIH NAPRAV LJUBLJANA

SⁿT^aI^šK

*Čas moramo
izkoriščati
ustvarjalno in
enkrat za vselej
se moramo
zavedeti, da
je čas večni obet
velikih dejanj.*

Martin Luther King